

İKİ AYLIK SOSYALİST SİYASİ KÜLTÜR DERGİSİ. FİYATI 2.500.000. TL.

KIZILCIK

MART/NİSAN
2003
16

**Medeniyetin
yeni yüzü**

Armageddon

**Kaya
Güvenç'le
söyleşi**

**Bir Amerikan
muhibbinin
sayıklamaları**

Küreselleşme

**Türkiye
ve laiklik**

**“Bolivar’cı
devrim”**

Metin Eloğlu

**Yine GATS
üzerine**

**Sosyalistlerin
Kemalizm
sorunu**

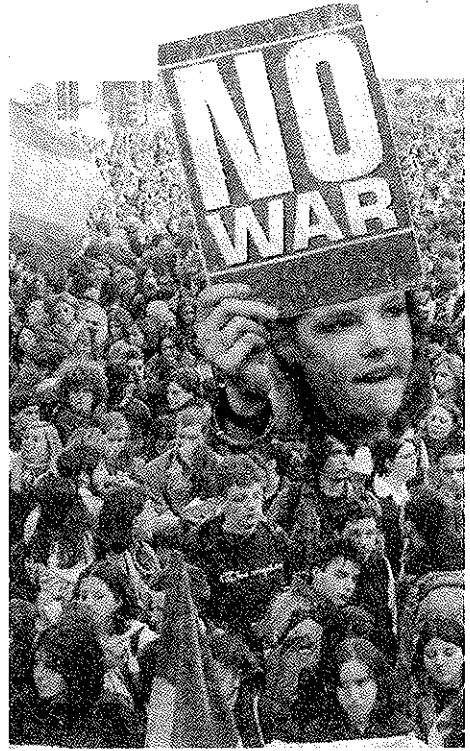

Tan Oral

Bu sayıda

Kapak ve iç sayfalarda:
Mezopotamya sanatından
örnekler

- 2** Tan Oral
- 4** Suç ortaklığına hoşgörü
- 7** Sömürge polisliği
- 8** Hayat ağacı
- 12** Medeniyetin yeni yüzü
İzzettin Önder
Krizi derinleşen kapitalist savaş makinesinin
silahlı politikası üzerine
- 16** Armageddon
Yavuz Alogan
- 18** Iraklıların çalınan hayatları
Dr. Turgay Yerlikaya
- 19** Beyan-ı menazil-i sefer-i Irakeyn
Orhan H. Aydın
BM'den beklenen meşruiyeti ABD yoğunlaştırılmış
"savaş" propagandasıyla elde etti
- 21** Savaş tanrıları
Refik Zerengil
- 24** Bir Amerikan muhibbinin
ibretlik sayıklamaları
Halim Togan
- 27** Kimin eli kimin cebinde?
Hüseyin Hasançebi
"Öteki" tarafa artık kulak asılmamalı...
- 30** Kaya Güvenç'le söyleşi
- 33** İşçi sınıfı genişliyor. Ya sınıf bilinci?
Selim Yılmaz
GATS— Hizmet Ticareti Genel Anlaşması üzerine
- 37** Küreselleşmenin siyasi-askeri yüzü
Yalçın Yusufoğlu
- 45** Sosyalistlerin Kemalizm sorunu
Ömer Bedri Canatan
- 47** ÖDP üzerine bir kaç söz...
Kaan Tokar
ÖDP herkesin partisi olduğu için
kimsenin partisi olamadı
- 49** Türkiye ve laiklik
Tektaş Ağaoğlu
- 56** Venezuela'da Bolivarcı "devrim"
Zeki Yavuz
- 60** Metin Eloğlu şiiri üzerine
Konur Ertop

Hep gençler, çocuklar...

Bay Bush ve şürekasının savaşı, bütün dünyada büyük barış dalgası yarattı. Her millettten, dinden, mezhepten, siyasetten on milyonlarca insan ABD'nin savaşına da, ABD'ye de isyan etti. Bir çok yerde ABD işbirlikçisi yönetimler, Müslüman ülkeler başta olmak üzere, kendi halklarını "acil risk" unsuru sayar hale geldiler. Dünya değişti diye "emperyal" zorbalığa hulus çakanlar dünyanın hep öyle değil, BÖYLE de değiştiğini şimdi görüyorlar. En büyük barış gösterileri Amerika ve İngilterede oldu. Amerikan yurtdaşıları "SAVE US FROM US!" (Bizi bizden kurtarın!) diyen çift anlamlı dövizler taşıdılar. Geçer gerçi... Marifet, sel gittikten sonra kalan bereketle ne yapılacağını bilebilmektedir.

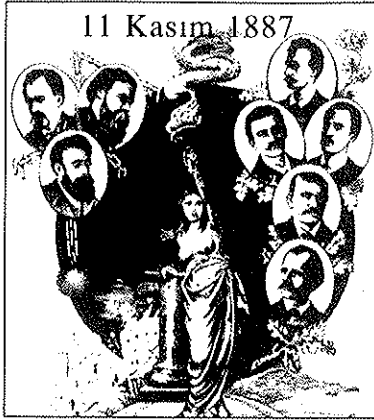

Irak'ın yeni ağası.

ABD ataması, İsrail'in adamı, Vietnam eskisi emekli general. Bununla Irak'ta demokrasi olacak! ABD'nin petrolüne sahip çıktığı hangi ülkede demokrasi olmuş?

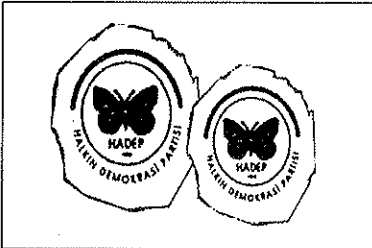
YAYIN KURULU : Ali Rıza Tura, Cahit Mete, Can Kayabal, Elif Yerli, Hüseyin Hasançebi, Kaan Tokar, Mehmet Özgen, Tektaş Ağaoğlu, Zekiye Ankel.

Sahibi ve Sorumlu Yazışları Md.: Can Kayabal. **İrtibat adresi :** Çuhadarağa Sk. Bayraktar apt.23/3 Kadıköy-İST. Tel: (0216) 418 92 82, Fax: 346 83 44, **Posta Çeki Hesap No:** 1052647-Züleyha Yıldız. **Grafik Düzenleme:** Genajans. Tel: 336 53 17. **e-posta:** genajans@ttnet.net.tr **Basıldığı yer :** Engin Yayıncılık

Dünya işçi sınıfı tarihinin en güçlü 1 Mayıs geleneğine Türkiye’de yıllardır hiç uyulmuyor... Sosyalist sol siyasetler: partiler, hareketler, çevreler, vb. bu yıl 1 Mayıs’ta birbirlerine karşı gövde gösterişi yarışına girmekten nihayet geri duracaklar mı?

“Birlik ve mücadele günü”nde hiç bir ayırdedici işaret (alameti farika) taşınmadan HEP BİRLİKTE yürünmeli: herkes bağlı olduğu ya da dilediği demokratik kitle örgütünün saflarında...

HADEP’i kapattılar. Sıra DEHAP’ta... Zamanlama harika! DEHAP “hile” yapmış... Hile, seçim sisteminde: DEHAP’ın oylarıyla tek başına hükümet olunuyor! Seçime girme hakkı var diyen Yüksek Seçim Kurulu değil miydi? “Bağımsız yargı”nın işlerine kimin aklı eriyor?

İskenderun. Liman... Mart 2003 başı... TKP’li gençleri havaya sıkılan kurşunlar karşıladı.

KIZILCIK

Suç ortaklığına hoşgörü

ABD/İngiltere’den ibaret sözde “uluslararası koalisyon”un korsan saldırısı başlayıp bitene kadar “Batılı medeniyet güçleri” Irak topraklarında çöl olmayan neresi varsa medeniyet, kültür, tarih demeden yakıp yıktı. Karşımızda savaşacak asker bulamıyoruz diyerek kadın, erkek, çocuk demeden sivil halkı öldürdü. Türkiye’nin bir ara Başbakanı, şimdi de Dışişleri Bakanı olacak kişi, AKP’nin “en ehveni şer” kişisi olmakla ünlenen A. Gül, 3 Nisan günü, epeydir yolunu gözlemiş olduğunu her haliyle belli ettiği iri kıyım ABD’linin yanında kameraların karşısına çıkıp Türkiye’nin “koalisyon”a dahil olduğunu ilan etti. Aylar ve haftalardır bu savaşı hiç istemediğini, ne yapıp edip önlemek için çırpındığını söyleyip duran da kendisiydi.

Olay vahimdir. Böyle insanların elinde Türkiye, ülkesi, toplumu ve insanlarıyla geleceğini bugünden belirleyen derin bir etik zaafiyet çukurunun içine itilmektedir. Etik zaafiyetin ülkede hangi toplumsal kesimden olursa olsun yönetime gelenlerin tümünün ortak tıyneti olduğunu söylemek olayın vahametini belirtmeye yetmez. Aynı zaafiyetin yönetici sınıfın aylardır savaş karşıtı olarak öne çıkan muarızlarına ve muhaliflerine de bulaştığı görülüyor.

1 Martta TBMM’nin aldığı beklenmedik red kararından gözler kamaştı. Türkiye bu kararla ne gibi bir “demokrasi sınavı”ndan başarıyla çıkmışsa ve nasıl bir “uluslararası itibar ve saygınlık” kazanmışsa, bunlardan başka bir şey görülmez, sözü edilmeye değmez oldu. Aynı Meclis’in çok geçmeden bir başka karar alarak Bağdat’ı ve sakinlerini havaya uçurmaya giden uçaklara hava sahasını açtığı nerdeyse hepten gözardı edildi. Ya yok sayıldı, ya da, “Olur o kadarı... n’apalım!” der gibi bir tavır sergilendi.

Bütün “savaş” süreci boyunca yetkili siyasilerin ve memurinin karar ve icraatlarında mündemiç Anayasal yetki gaspı/hukuksal sorumluluk sorunu hiç mesele yapılmadı, lafarsa dokundurmalarla geçiştirildi.

Bağdat yakılıp yıkılır, daha sonra ABD zorbalığının “zafer”ini devşirirken, “İyi ki ülkemizi bu savaşın bir parçası haline getirmedik,” diye sevinen anlı şanlı sendikacılar, devlet karşısında demokrasiden yana tavırlarıyla ünlenmiş yazarlar vardı. “Savaşın dışında kalan Türkiye Irak’ın geleceğinde önemli bir rol oynama şansına sahiptir,” diyen savaş karşıtı aydın ve soluçu yurttaşlarımız da...

Etik zaafiyet, algılama zaafından doğar. Bu savaşın ne savaşı olduğunu göremeyenlerin yeri hiç olmak istemedikleri yerdir.

Neye varır?

Kendimizi aldatmayalım. Dünyaya bakalım. Olup biteni anlamaya çalışalım. Yazılıp çizilen, bize söylenenler var; bir de, kim ne derse desin kendi mantığı üzere işleyen süreçler var. Savaşa — komşumuza saldırıya yol vermeye — burdan geldik. İçinde yaşadığımız, özendiğimiz, iki sözümüzün birini bağladığımız "demokrasi" aracılığıyla geldik. Neydi demokrasi? Kendimizi yönetmemiz. Kendi kaderimizi çizmemiz. İrademiz yani!

O halde savaşa biz "kendi irademizle" geldik! Öyle mi? Hani hepimiz savaşa karşıydık? Ne oldu? Nasıl oldu, nasıl oluyor, nasıl olacak?

Demokrasimizin eksen kurumu hangisidir? Meclis'tir. Halkın iradesi nerededir? Meclis'tedir. Halkın kaderini ilgilendiren temel konularda kararı kim alır? Meclis alır. Savaş en temel konulardan biri midir? Öyledir, bir ülkenin, bir halkın, bir toplumun en temel konusudur. Kararı Meclis dolayımı işleyen iradesiyle halkın kendisi verir... Öyle diyorlar.

Türkiye'de kararı kim verdi? İktidar verdi. İktidar realitesinde bizim irademizin yeri var mı? İktidar nerede? İktidar sermayede, TÜSİAD'ın elinde, MEDYA tekelinde ve de namlunun ucunda. MGK ne diyecek? Dedi mi, demedi mi? Ne dedi? Ne zaman dedi. Niçin dedi?

Bunlar "Büyük İktidar"ın bize temas eden yansımaları. "Büyük İktidar" nerede? En azından şimdiye kadar ülke devletlerinin genel iradesini görebildigimizi varsaydığımız BM ve Güvenlik Konseyi yok sayılarak savaşa karar verilen yerde.

"Büyük İktidar" sorunu büyük sorun, biz bizdeki ne bakalım ve evrenselleşmiş iktidar zincirinin bizi hiç istemediğimiz yerlere götüren bizdeki halkasına el atalım. Demokrasi denilen şeyin anhasını da, minhasını da ancak o zaman anlarız.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi", nasıl olduysa, karar verdi: Türkiye'nin toprakları ABD askerlerine yasak edildi. Ne oldu? Kim dinledi? Karardan sonra kararın yasakladığı fiil hızlandı. ABD Türkiye'nin güney limanlarını, Mersin'den başlayarak bütün güney illerinin askeri açıdan elverişli bölgelerini, taa İstanbul'a yakın kritik mevkiileri, resmiyeti meşkur ama tarafları besbelli bir "mutabakat"la resmen işgal etti.

Halkın çok büyük çoğunluğu savaşa karşı. Meclis savaşı ve Türkiye'nin savaşa duhulünü reddetmiş. Ama sonra "bir daha düşünmüş" ve biz boğazımıza kadar değilse de belimize kadar savaşa batmışız! Demek ki "savaş karşıtlığı" başka bir şey, savaşa bulaşmamak başka bir şeydir. "Kendi iradesi"ne sahip çıkamayan bir halk başka iradelerin aleti, oynacağı olur.

Yeni bir dönem tetiklenmiştir. Artık bütün ülke-

ler, bütün toplumlar, bütün insanlar savaşın kıyısından. Bu saatten sonra dillerde en çok dolaşacak söz, zihinleri burğu gibi delecek düşünce, "kaderini tayin"dir. Milli ordular üzerinden silahlı çatışmayla gözümüze sokulmayınca bunun farkına varmakta güçlük çekiyoruz. ABD bugün bu güçlüğü ortadan

kaldırıyor, savaşı ve niteliğini bütün dünyaya hem ilan ediyor, hem de kabulünü dayatmak için yola çıkıyor.

Neye varır? Bu savaş dünyada emperyalistler arası bir silahlı çatışmaya dönüşür mü? "Dönüşmez, Amerika bastırır ve dayatır," demek o kadar kolay değil.

ABD'nin kaba güce dayalı evrensel hegemonya iddiası karşıt dinamikleri harekete geçirmiştir.

Şöyle bakmak lazım: İkinci dünya savaşından sonraki altmış yıl boyunca kapitalizmin "eşitsiz gelişme kanunu" önceki dönemden farklı dünya koşullarında işledi. Emperyalistler arası çelişkiler, bu çelişkileri denetlenebilir tutan G7'ler gibi mekanizmalara bağlandığı için emperyalistler arası bir savaşa yol açmadı. Şimdi sosyalist sistem de yok üstelik, bu nedenle emperyalistler arası çelişkilere hakim olacak bir hareket alanı yok. Eşitsiz gelişmeden ötürü zaten varolan uzlaşmazlıklar su yüzüne çıkıyor. ABD-AB-Asya çatışması kapitalizmin tarihsel mantığı üzerinden derinleşiyor.

Emperyalist hegemonya mücadelesi çok mu çok karmaşık bir süreçtir. Emperyalist sermaye dünyayı bir "Pazar" olarak algılamak, "Pazar", emperyalizmi ulus, millet, ülke, vb. somut gerçekliği ile karşılar. Nitekim "Pazar", kendi içinden emperyalist hegemonya mücadelesine karşı özgün ve kaçınılmaz reflekslerini üretiyor. Bugüne kadar, Seattle'dan başlayan ve günden güne olgunlaşan uluslararası anti-küresel politik hareketi, Venezuela'da Chavez'i, Brezilya'da Lula'yı, yani yoksullara dayanan direniş modellerini üretti. Şanghay Beşlisi denilen yeni bir Asya tanımını üretti. ABD dünyanın başına bela oluncu dünyanın, şimdilik bölük pörçük de olsa, başını bu beladan kurtarmak için gayrete gelmesine yol açtı. Bütün dünya ABD'nin korsan savaşına karşı ayağa kalktı. Hemen bir şey olacağı yok gerçi ama, Amerika'nın emrivakilerine karşı yeni bir dinamik tetiklenmiştir. Dünyanın aklı ve vicdanı kaba kuvvet karşısında pabucu bırakıp kaçmamıştır.

Türkiye'de kendi konumunu ve geleceğini emperyalist paylaşımcılar arasında gören iktidarın yerine yeni bir iktidar konsepti konmadıkça ve bunun sorumluluğunu üstlenecek yeni bir irade ortaya çıkmadıkça işler düzelmeyecek, ülkenin talihi dönmeyecek, halkın başı hep başkalarının çıkarlarıyla derde girecektir. Geç kalınmıştır, geç kalındığı için de zaten, Türkiye'de iktidar meselesini güncel siyaset bağlamında konuşmaktan başka konuşulacak konu kalmamıştır.

Irak'ın zenginliği ve yoksulluğu

Irak birbiriyle çelişen iki imgeyi bir ve aynı anda çağrıştıran bir ülke: savaşın nedeni olarak gösterilebilecek kadar emperyalistlerin iştahını kabartan petrol zengini bir ülke ve halkı yoksulluktan kırılan bir ülke. Üstelik her biri diğeri kadar gerçek bu imgelerin.

Bu tablonun en çok dillendirilen açıklaması, bir süredir, Saddam Hüseyin'in ve Baas partisinin diktatörlüğü oldu. Diktatörlük ve zulüm altında inim inim inleyen ve bundan kurtarılmayı bekleyen Irak halkı...

Propaganda için çok uygun bir tablo: sorunu kolay yoldan açıklıyor ve çözüm için kestirme bir yanıtı sahip. Amerikan pragmatizmi diyelim, ya da, Amerikan propagandasını besleyen iyilerle kötülerin savaşına dayalı fundamentalist dünya görüşünün iyi bir örneği. En azından, binlerce kilometre uzaktan bakınca Irak'ın böyle görülmesi "mazur" görülebilir. Ama dinleye dinleye kendi propagandana inanıp da kurtarıcılığa soyunup binlerce kilometre öteye sefere çıktın mı, ortada ciddi bir sorun var demektir.

Sınıflı toplumda istisnasız tüm yönetimler zora dayanır; elbette bunun yanısıra, nasıl sağlandığını çok iyi bildiğimiz genel "rıza" ile birlikte. Bu, Irak için doğru olduğu kadar ABD için de doğrudur. Baas iktidarına gösterilmiş olan rızanın da en önemli kaynağı, dikta olgusunun çok ötesinde, başka yerde aranmalı: ülkenin petrol zenginliğinin Irak'ın bağımsızlığı ve kalkınması için kullanılmış olmasında.

Irak'ın bilinen 112 milyar varil petrol rezervi bulunuyor (bilinmeyen muhtemel kaynaklarının ise yaklaşık 220 milyar varil olduğu sanılıyor). Ülkenin ana zenginliği bu. Petrol, ihracat gelirlerinin %95'ini oluşturuyor. Bu zenginlik Baas iktidarı sayesinde Irak halkının oldu.

2. Dünya Savaşı ertesinde sosyalist sistemin yarattığı zeminde Baas partisi "Arap birliği, sosyalizm ve özgürlük" ilkeleriyle "kapitalist olmayan yol"dan kalkınmayı seçti. O yoldan giderek hayatın her alanında: eğitimde, sağlıkta, kültürde, hızla yayılan refah düzeyinde, laik toplum normlarının gelişip yerleşmesinde, vb...—gözetici ilerlemeler kaydedildi. Bunu sosyalizm için bir kazanç saymanın ne yeri, ne gereği var ama, olguyu inkar tarihi yaşanmamış saymaktır.

Baas'ın ana hedefi 1972'den sonra devletçi ekonomiye ağırlık vermek oldu. Ticaret, sanayi ve petrol gibi ana sektörler devletleştirildi. 1972 yılında yabancı petrol şirketlerine el konulması ardından büyüme hızı 1973-1980 yılları arasında

yüzde 13'ün üzerinde seyretti. 1980 öncesinde kişi başına milli gelir 12000 dolara ulaşmıştı. Bugün söylendiğine göre 2500 dolara düşmüş olması, rejimin Batılı emperyalistlerin aktif provokasyonları ve teşvikiyle İran'a saldırması sonrasında yaşanan yoksullaşmanın boyutunu gösteriyor.

Savaşlar ve onları izleyen BM yaptırımları nedeniyle Irak'ın dış borcu tahmini 62 milyar doları buldu. Ekonomi, altyapı ve toplum büyük ölçüde yıkıma uğradı.

Yaptırımlar enflasyonu patlatırken yaygın işsizliğe ve ciddi yokluklara yol açtı. Tıbbi cihaz, ilaç, tarım makineleri, hayvan aşıları, su arıtma malzemeleri, elektrik üretiminde kullanılan malzeme, vb. ithalatına ciddi kısıtlamalar getirdi. Hastalık ve yetersiz beslenme oranlarında ciddi artışa neden oldu. Bebek ölüm oranı binde 58'e fırladı. Yaptırımlar ancak 1996 yılında "Gıda Karşılığı Petrol Programı"yla biraz olsun hafifletildi: gıda, ilaç ve kimi altyapı yedek parçaları ithali için sınırlı miktarlarda petrol ihracına izin verildi. Aralık 1999'dan itibaren de BM Güvenlik Konseyi kararıyla Irak insanı ihtiyaçlarını karşılamak üzere petrol ihraç edebilir oldu. Halen programdaki ihracat gelirlerinin %28'i BM Tazminat Fonu ve idari harcamaları için kesiliyor ve BM her yıl Irak'ın 4 milyar doların üstünde gelirine doğrudan el koyuyor. Şimdi de, tepelerine misket bombalarıyla ölüm yağdırılmış insanlara "insani yardım" örgütlemekle meşgul!

Baas iktidarının halka sağladığı yararlar dikta rejimi için bir mazeret değildi. Halepçe katliamı, Irak halkının geniş kesimleri üzerinde baskılar ve rejimin emperyalistlerin iğvasına uyarak İran'a ve Kuveyt'e saldırması da elbette affedilemez. Ama neyin ne olduğu ve olmadığı doğru tespit edilmelidir. Batılı emperyalistler (Fransa'sı, Almanya'sı dahil) S. Hüseyin rejiminin bütün günahlarına ortak olduktan sonra, BM yaptırımlarıyla rejimi cezalandırma adı altında yıllar yılı Irak halkının rızasını gaspettiler; şimdi geleceğe bakıyorlar: ABD ve İngiltere'nin başını çektiği "çok uluslu" korsan çetesini bütün bölgeye demokrasi ve özgürlük getirecekleri yalanıyla yeri göğü kan ve ateşe boğarken, savaş daha bitmeden, Irak halkına ait petrol zenginliğinin nasıl paylaşılacağı "uluslararası" müzakere masalarında tartışmaya açılmıştı bile!

Demokrasi gelecekmiş!

Baas sonrası döneme ayak bastıkları anda, "Yanki, go home!" diye haykırmaya başlayan bir halkı hangi demokrasiyle zaptettiklerini göreceğiz!

Sömürge polisliği

AKP'nin başı, "Türkiye'yi olumsuz gelişmelerden kurtardık", diyerek bir kahraman edasıyla övünüyor.

Sanki ABD askerlerinin Irak'a Kuzeyden saldırısı için gerekli lojistik ve stratejik kolaylıkları sağlamak üzere getirilen teskereler başka bir hükümetin işi. Sanki, "Koalisyon güçlerinin bir parçasıyız," diyen Gül, başka bir hükümetin bakanı... Çelişkiler, ikiyüzlülükler saymakla bitmiyor.

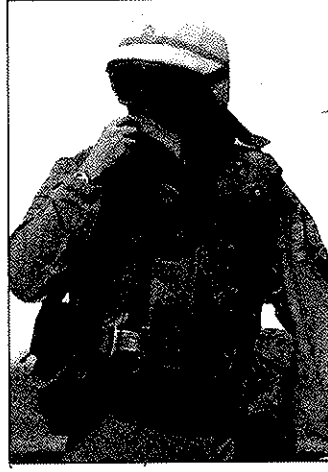
Meşrepleri, meslekleri ve mezhepleriyle tam uyum! İşlerine geldiği gibi savaşın kâh içinde-ler, kâh dışında. Türkiye bunların elinde hem komşularıyla birlikte bölgenin "asli" bir unsuru, hem bölgeyi istilaya gelen dış güçlerin bir parçası. Şam'a gitmeye hazırlanırken, sıkıyözüne vazgeçip İsrail'li bakanı ağırlayanlar onlar, Riyad'da Irak'a komşu ülkeler toplantısında ABD adına iş görmeyi üstlenenler yine onlar.

"İç dinamik"le yıkılamıyan Baas diktası "dış dinamik"le yıkılmış da, Batı, ABD ve İngiltere marifetiyle, kendi kendilerini yönetemeyen Araplara "özgürlük ve demokrasi" getirecekmiş, Türkiye de bu tarihi özgürlük hareketinde hak ettiği yeri alacakmış!

ABD Kuzey Irak'ta güvenliği sağlamak için asker istedi. Koşa koşa gidecekler... orada her kıyamet koptuğunda Amerika'nın polisliğini üstlenmeye. Bir de, onca gayret, çaba karşılığı hakettikleri sınır ötesi ticaret var. El oğuşturularak beklenen "yağlı" iş imkanları... RTE, "Bize serum lazım," demiyor mu? Kendi bakanlarından biri, "Biz öyle kanlı serum istemeyiz," anlamına gelebilecek bir laf edecek oldu, kırk yılda bir doğru laf ettiğine pişman ettiler. Meşrep o meşrep... hemen yüz geri etti. "Ben onu demek istememiştım. Ticaretin kanlısı kansız farketmez, her türlü bize yarar demek istemiştım."

"Irak masası"ndaki yerleri işte bu. Koalisyon güçleri içindeki yerleriyle tam uyum içinde. "23 Nisan krizi" de, "ulusun kayıtsız şartsız egemenliği"ne ne değer biçtiklerini gösterdi. Özelleştirme furysı arifesinde yerlerinde kalmak için her "uyum"a (eğilip bükülmeye) razılar.

Yalnız siyasal iktidar mı? İş alemi, medya dünyası da evlere şenlik. Malum teskere geçmeyince, "İyi bir karakter sınavı veremedik," diye kendi toplumunu karaktersizlikle suçlayan

E. Özkök gibi sermaye şımarığı akıldaneler... Bağdat'ı yağmalayanları gösterip, "Direnen Irak halkı bu mu?" diye alay edenler...

Savaşa karşı çıkanları "Saddamcı"lıkla suçlayan zevzekler... Böyle bir çatışmada galip gelen taraftan yana olmamış olmanın erdemini kavramaktan aciz çakal tıynetler. Arada, ABD Irak'a geldi, komşumuz oldu, iyi de, stratejik değerimizin pabucu dama atılacak, şimdi ne yapsak da Amerika'nın dünyayı fetih planlarında yerimizi korusak diye düşünmeye başlayan "uzak görüşlü stratej" tipler...

Amerikancılık iliklere işlemiş: geniş halk kesimi nezdinde hiç mi hiç pirim yapmadığı umurlarında değil. Halk mı? O başka... Onun bir önemi mi var, esamesi ne kadar okunur? Türkiye'nin çıkarı sözkonusu... "Türkiye" dedikleri kendileri, kendi çıkarları: Türkiye'ye yakıştırdıkları çıkarlar.

AKP'nin başı, savaş ortamı ilişkilerini değerlendirmeye kalkıp bürokrasiyi tepeden aşağı ele geçirme operasyonuna girişince, gelecek badireyi gördü, "Bize başkanlık sistemi gerekir!" diye bağırmaya başladı. Zamanlama doğru: özelleştirme peşkeşi AKP akidesinin —giderek AKP'nin sebebi mevcudiyetinin— nerdeyse beş şartından biri. Ucuz mala el koyma, bürokrasiye el atmakla başlar. Şimdiki sistemde bir başına başa geçmiş olmak yetmiyor. Yetmez, çünkü peşkeşte gözü olan başka müşteriler var, bir; tekelci çevreler ve medyayla arası hızla açılırken, oy aldığı tabana dağıtabileceği mavi boncuklara IMF el koydu, bırakmıyor, iki; kendi yamalı bohça partisine güveni yok, üç!

Ayağının altından yerin kaydığını gören her siyaset bezirganının başvurduğu "bir kısım basın..." ve "birlik beraberlik" teranesinden medet umar hale geldi. Çok çabuk geldi. Ama ne yapsa nafiye. Attığı her adımın arı kovanında kopan kıyameti azdıracağını göremiyor. Taşra tüccarı kafasıyla boyundan büyük işlere kalkışıyor, tavşan siyasetiyle bir yerlere varabileceğini zannediyor. Kariyerine sömürge polisliğini ve kanlı ticaret patronluğunu da katsa "Amerikan fırsatı"nı ona yedirmeyecekleri henüz kafasına dank etmedi. "Hoca"ya ihanetle sözde seçim kazanıp başa geçmenin "çağdaş Türkiye"nin iktidar realitesine esaret olduğunu görmeye çapı yetmiyor.

Çentik

Türk hükümeti ve devleti Bush-Blair-Aznar fotoğrafında olmak ve savaşmak istiyordu. Düünden hazırdu. "Teskere" kimsenin hesabını bozmadı ama sahibinin hesaplarını bozdu. Yanıbaşımızda savaş... ve biz dışındayız! Kabına sığmayan, krize yakalanmış bir kapitalizmle başbaşa kalmış, şuurunda fetih, ilhak, vb. ve cümle hinlik bulunan bir devlet için zor iş.

"Teskere" reddedilerek ne Amerikancılık reddedilmiştir, ne de Türkiye'nin bölge üzerine emperyal hayalleri. Çünkü Teskere halkın veya temsilcilerinin egemen olduğu veya katıldığı bir platformda reddedilmemiştir. Kabul edilseydi de Türkiye'nin hesapları bakımından bugünkünden daha değişik bir durum doğmayacaktı. ABD dünyaya yeni bir nizam vermeye kalkışmışken AKP iktidarının arkadan kemre toplama siyasetinin bir hükmü olabilir mi? Bölge için, bölgenin sorunları için bugüne kadar elini oynatmamış bir siyasetin, sömürge valilerinin atandığı bir ortamda bir kaymakamlık, bir nahiye müdürlüğü kapmak istemesi ham hayalden öteye gidebilir mi? Dünya, şimdi yeniden denenmekte olan bu hesabın üstesinden gelmiş, bu defteri kapatmıştır. Dünya daha büyük bir hesabın içine girmişken sanal küçük hesapların sökmesi mümkün mü?

"Teskere" bu memlekette Amerikancılığın da, emperyalizm işbirlikçiliğinin de bir haddi ve hududu bulunduğunu göstermiştir, o kadar. Ne ki, o kadarı bile anlaşılrsa, fazla gelir!

Bu gibi "karşı çıkış"lar, inadı kışkırtır. Savaşa girmemekle kaçırdığımız balığın büyüklüğü üzerine hala yazılıp çiziliyor. Küstürdüğümüz emperyalist efendilerin bir yolunu bulup yeniden gönlünü kazanmak için bin dereden su getiriliyor. Bu daha da derinleştiriyor halkın bilincinde belli belirsiz olan "gerçek menfaat" ile ilgili çelişkileri.

Bu bir yarılmadır. Dünya şimdi yeniden bölünüyor. İşin başında olduğumuz için şöyle veya böyle bir bölünmeymiş gibi görünen şey aslında bildik sınıfsal bölünmenin günümüzdeki —adına ister küreselleşme deyin, ister bilimsel-teknolojik devrim veya "21. Yüzyıl"— tezahürüdür. Bu bölünmede Türkiye'nin yerini bu olgu tayin ediyor. Buna göre saflaşmak gerekiyor.

Ar damarı çatlamayagörsün...

"Her şart altında ABD'den alınacak kredi yarı yarıyadan fazla daha ucuza gelecek Türkiye'ye. Nihai rakkamda anlaşmaya varılması önümüzdeki yıllarda ciddi bir rahatlama sağlayacak, ne iç borcun ne de dış borcun çevrilmesi gibi bir sorun kalmayacak. Türkiye istediği 40 milyar dolara ulaşırsa borç sorunundan büyük ölçüde kurtulacak."

(İsmet Berkan, *Radikal*, 21 Şubat 2003.)

Bir tane daha var (aslında sürüyle var da, ikisiyle yetinelim):

"Piyasalar elbette ABD askerinin Türkiye'de bulunmasına değil, bunun karşılığında ABD'den gelecek yardıma ve miktarına bakıyorlar. "İç borçların sürdürülebilirliği" tartışmasının ancak gelecek yüklü bir yardım sayesinde önlenebileceğinin, bu yılın ancak böyle bir dış dopinge geçilebileceğinin farkındalar. Bu nedenle piyasaların gözü ABD ile uzlaşmada..." (Erdal Sağlam, *Hürriyet*, 24 Şubat 2003.)

Görüyorsunuz, niçin Amerika'nın kirli savaşının dışında kalmamamız gerekiyor muştı...

"Piyasalar" dedikleri işte bu. İş adamının aklın gereği ile savaş arasında kurduğu denklem bu.

Çünkü dünyaya ve hayata bakışı bu.

AKP'nin başı ve şimdi başbakan olan zat da, daha önce, bas bar bağırarak,

"Bu savaşa girip bizzat tarih yazacağız!" dedikten sonra 1 Mart Meclis oylaması günü

Ankara'yı dolduran barış göstericilerini kastedip, "Yarın maaşları gecikince görürler günlerini!"

derken ülkeyi Amerika'nın savaş makinasına kiralamayı "bütçeye kaynak" sorununun çözümü olarak gördüğünü açık ediyordu.

Denklem çok basit ve yalındı: Amerika mutlaka saldıracak. Türkiye ile olmazsa, Türkiye'siz.

Yolumuzu bulalım...

Yollarını istedikleri gibi bulamadıkları görülünce, medyayı işgal eden bir avuç harami muhibbi, savaş istemeyenlerden —ülke nüfusunun nerdeyse tamamından— hesap sordu:

Savaşa hayır mı dediniz? İşte faturası!

Cumhurbaşkanı Sezer'in meşruiyet "takıntı"sına öfke kusanlar da onlardı. Hava sahasını açıp

Bağdat'ın cehenneme çevrilmesine yol vermenin bedavaya gittiğine yananlar da...

İnsan ağzını daha fazla bozmamak için kendini zor tutuyor...

Bir değil, iki...

Stratejik ortaklık bir değil, iki. İsrail de var. Büyük ortak, İsrail'in geleceği için Suriye'ye yüklenirken Şaron Filistin topraklarında yine terör estiriyor. Yine tanklar, hava saldırıları, her gün onca ölü...

Filistin halkının "kadim dostu" Türkiye ne yapıyor?

Bush utanmadan yalan söylüyor!

Irak'ı Saddam'dan kurtarmaya soyunan Bush, planına şartsız ve hemen katılmayan Almanya'ya sitem etti:

"Almanya'yı Hitler'den biz kurtarmıştık!"

Ne insana saygı kaldı, ne de onun tarihine. ATV dizisi "Ekmek Teknesi"ndeki "tarihçi Herodot" (Hasan Kaçan) gibi.

Ne zaman oturuyor yerine, ne de olgular.

Ama o bir dizi, beriki insanlığın şuuru.

Kovboyluk, tamam da, bu kadarı fazla.

Hitler Stalingrad'a varıncaya, orada kısırılıp yenilinceye, yıkılmanın eşiğine gelinceye kadar bekleyeceksin. Bir Avrupa devrimi korkusundan kurtulmak için, Elbe nehrine kadar, çökmüş faşist iktidardan kalan boşluğu işgal edeceksin. Oturup Almanya'yı Belediyeler Şurası'nda yanına aldığın belediyelerle ikiye böleceksin... Almanya'yı Hitler'den kurtarmış olacaksın!

Peki Kızıl Ordu neydi? Yunan, Fransız, İtalyan, İspanyol, Yugoslav komünistlerinin efsanevi direnişleri, anti-faşist rezistans hareketleri neydi?

Tarih emperyalist zorbaların uluorta ürettikleri yalanlar örgüsü değildir.

Yine de Bush biraz haklı galiba.

Ancak o yalan söyleyince biz böyle bir tarihimiz olduğunu hatırlıyoruz.

Biz böyle olduğumuz için de, galiba, Bush yine hiç utanmadan yalan söylüyor.

"VAKTİNİZİ ALLAHLA GEÇİRİN!" "ALLAHLA ELELE YÜRÜYÜN!"

Bunlar Amerikan CNBC-Avrupa televizyonunun Pazar sabahları "Din Saati" yayınında öne çıkan sloganlardan ikisi.

Her programın sonunda sponsor adı yazılıyor: CNBC/Dow Jones ortak girişimi!

Dow Jones'un ne olduğunu biliyorsunuzdur:

New York borsasının sanayi endeksini çıkarıp dünyaya pazarlayan şirket!

Öğrenmek

Kitleler kendi deneylerinden öğrenir derler ya, öğreniyorlar işte. "Demokrasi" denilen oyunla kendilerine oynanan oyunu görüyorlar. Vergi affı, ormanları yağmaya açma, uçan kuşu özelleştirme, memurları erken yaşta emekli edip sokağa koyma, ek vergi, zam... sonra yine zam!

Ekonomiyi IMF'ye, dış siyaseti askere, ülkenin geleceğini ABD'ye emanet et. Sıkışınca çık kürsüye avazın çıktığı kadar bağır:

"Ülkemiz zorda, bize serum lazım!"

"Milli birlik ve beraberlik de lazım!"

Kaynak (para) yani.

Demıştik: milyonlarca işçiden, emekçi den daha verimli kaynak mı olurmuş?

O isteyecek, millet verecek. Enkaz deyip isteyecek, savaş deyip isteyecek, nurlu ufuklar deyip isteyecek, millet verecek. Oy da istemişti de, en çoğunu ona vermişti. Aldığını kime harcıyor?

Evet, kitleler öğrenecekler.

3 Kasım'da seçmenin hepi topu bir çeyreğinden oy aldı,

hiç almadığı oylarla "seçim kazandı", başa geçti.

Maliye bakanı olan zatın çevirdiği Ortaoyunu dolaplarına şimdi herkes muhatap!

"Bizden öncekiler milleti soyup soğana çevirdiler, şimdi sıra bizde," tavrı her yaptıklarında,

her hallerinde sırtıyor.

Ne siyaset biliyorlar, ne devlet umuru.

Tek bildikleri, Özal gibi olmaya özenmek.

RTE onun da sökmeyeceğini gördü, şimdi başkanlık rejimi istiyor.

ABD başkanı gibi olacaktı!

Sana ne gerek var, o var ya işte... Oy vermeyen de, veren de öğrenecek, evet, demokrasi denilen oyunda kendilerine ne oyun oynandığını.

Öğrensinler, başka çareleri yok. Bedelini ödüyorlar.

Türkiye modeli Irak modeli mi?

ABD, Iraklı asker ya da sivil, kendi askeri, İngiliz askeri, gazeteci, Kürt milisi, başka elçilik mensupları filan demeden önüne geleni vurup kırarak Irak'ı ele geçirdi. Şimdi Irak'ın geleceği üzerine kafa yoruluyor, projeler üretiliyor.

C. Powell, Ankara'da ağırlanırken, Irak'ın geleceği için "Türkiye modeli"nin esas alınacağını söyledi.

Türkiye'nin geleceğine model biçiliyor!

Muz cumhuriyeti... Üs cumhuriyeti...

TÜSİAD Başkanı konuştu durdu. İlla bu savaşta ABD'nin yanında yer almalıydık, başka yolu yoktu: ülke çıkarı bunu gerektiriyordu.

TÜSİAD bir işveren örgütü. DİSK, KESK, Türk-İş, HAK-İş, hepsi birer emekçi örgütü. Onlar ısrarla savaşa girmeyelim dediler. Emekçiler savaşa karşı her eylemin içinde yer aldılar.

Şimdi bu nasıl oluyor? Türkiye'nin çıkarının nerede olduğunu işveren biliyor da emekçi bilmiyor mu? TÜSİAD'cı da, KESK'li de bu ülkenin "yurtdaşı" değil mi? Savaş gibi hayatı, vahim bir konuda bu ikilik ne oluyor?

Demek ki yurtdaş deyip geçmemek lazım. Yurtdaş var, yurtdaş var. Yani, bu demek ki, yurt var, "yurt" var... Ya da, bir başka deyişle, yurt var, cep var! Öyle olunca, yurdun, savaş bezirganlarının takdirine layık bir "üsler cumhuriyeti"ne çevrilmesi de var!

İşçiler, emekçiler aklın yolunu kaale almıyor, duygusal davranıyorlarmış, TÜSİAD'cı öyle diyordu. Meclisten red kararı çıkınca küplere bindi. Bu savaşa karşı çıkmak, dolayısıyla üs cumhuriyeti olmaya itiraz akıl kârı değilmiş! Aklını hangi kârla bozduğu belli. TV ekranlarında zırt pırt karşımıza çıkan emekli paşalar ve bol tahsisatlı "stratejik araştırmalar kurumu" mensupları da hep aynı plağı çalışıyorlardı.

Bu ne menem bir denklemdir? Neyin denklemdir?

Neyin denklemi olduğunu biliyoruz da, o denklem NASIL BOZULACAK onu biliyor muyuz?

Devletin raconu bozulmasın da...

Müslüman basın —hatta şu ünlü Albayraklar'ın gazetesi *Yeni Şafak* bile— AKP hükümetini yeri geldiğinde kıyasıya eleştirdi. Demediğini bırakmadı. Laik basın —boyalisıyla, boyasızıyla— AKP hükümetinden ve RTE'den başka kime, nereye ima yoluyla da olsa bir eleştiri, serzeniş ya da kinaye yöneltti?

Devletin raconu bozulmasın da ne olursa olsun! Seyirlik ve günah keçilik bir "siyasi irade" elde hazır olduktan sonra...

Bağdat düşerkenki "sevinç"

Amerikan yalakalarının diline pelesenk oldu: Bağdat halkının Bağdat düşerkenki "sevinci..." Kaç kişinin sevinci? Ne gibi insanların sevinci? Ne diye sevinç? Tepelerine misket bombaları yağdı diye mi? Bağdat'ta,

Musul'da Saddam heykeli yıkımı, devlet dairesi, müze, kütüphane, hastane, banka yağması manzaralarıyla emperyalist propaganda operasyonu tarihsel gerçeklik yerine geçmez ama, geçmiş gibi yapmak adettendir, meslek icabıdır.

Bağdat'ı 5 milyon nüfus içinde bir avuç çapulcuya bir kez daha yaktırıp yıktırmaktaki kastın ne olduğu oportada: doğan boşluğa uzun süre askeri işgalle yerleşmek için gerekçe yaratmak... Savaş sürüyormuş, işgalci asker polis değilmiş. (Yalnız Petrol Bakanlığı binasını korurlarmış...!)

Washington'da kendini bilmez bir zorba, bunlar hep "özgürlük sevincinden" dedi.

Bütün dünya sanki enayiydi... Bağdat halkı çapula karşı sokak mahalle kenetlendi, evini barkını, şehrinin namusunu korumaya çıktı. Bütün Irak'ta derin Şia başını kaldırdı, dışardan gelen Amerikalıya, "Defol!!!" diyor. Göreceğiz bakalım...

CHP barış için niye sokağa çıkmadı?

Teskere Meclis'e gönderilmeden önce AKP grup kararı almayacağını açıklayınca, "savaş karşıtı" duruş sergileyen Baykal yerinde duramayıp 21 Şubat'ta bir açıklama yapıverdi: "Yanlış umutlar vermemeliydik. 'Grup kararı almıyoruz, parlamento kendi takdirini kullanır,' demek büyük tartışmalara yol açacaktır."

Kısacası, gösterip de vermemek olur muydu! Savaş destekçiliğinin bütün olumsuzluklarından yararlanarak prim yapmayı arzulayan CHP'nin "savaş karşıtlığı" işte bu kadar! 1 Mart savaş teskeresi AKP oylarıyla geçmeyince

Baykal'ın oyunu bozuldu. Stratejik ortaklığın tehlikeye girmesine ilerki "olası" iktidar ortağı adayı bugünkü CHP "muhalefet"inin tahammülü var mıdır? AKP grubu yaramazlık etmeyip devlet sorumluluğunu üstlendikçe Baykal'ın savaş karşıtlığının dozu arttı. Ama bütün dünya barış için sokağa çıkarken CHP çıkmadı.

Çıkmaz! Çıkarsa ola ki yaş tahtaya basar ve geleceğe dair hülyalar suya düşer diye düşünür...

“Paranoya”

Türkiye'nin elinde tuttuğu varsayılan “Kuzey Irak” kartının kayda değer bir kıymeti harbiyesi var mı?

1) ABD Türkiye'nin kaygılarını sonuna kadar kollamaya niçin ve ne kadar mecbur?

2) ABD'nin rızası ve icazeti olmadan —Amerikan askerleriyle silahlı çatışma göze alınmadan— nereye, ne kadar, ne yapmaya kim gidecek?

ABD birçoklarının sandığı gibi Ankara'nın “Kürt devleti” paranoyası üzerine oyun kurmuyor. “Paranoya”, baştanberi, ABD, İngiltere, İsrail'in yanısıra “koalisyon” a dahil olup müstevliye yol vermenin bahanesiydi. Amerika, asker konuşlandırma teskeresinden önce Türkiye'nin Kuzey Irak'la ilgili “koşul”larından hiç birini kabul etmemişti, sonradan da etmedi, şimdi de etmiyor.

Türkiye'nin eli kolu “elli yıllık ittifak”ın derin ilişkileri ve stratejik ortaklıkla bağlı. Asker teskeresi Meclis'ten geçmedi, topraklarımıza Amerikan harbiyesi doluştu!

Nasıl oldu?

Neden oluyor?

Atatürk ilke ve inkıpları

Eski Fenerbahçe teknik direktörü Oğuz Çetin Ankaragücü maçına takım elbiseyle çıktığı için PFDK tarafından bir ay hak mahrumiyetiyle cezalandırıldı. Fenerbahçe medyası ayağa kalktı. “Atatürk inkıpları varken hala bir teknik direktör sahaya takım elbiseyle giriyor diye cezalandırılıyor!” diye feveran etti... Disiplin yönetmeliğine göre yalnızca teknik direktörün, ayırt edilebilmesi için, sahaya takım elbiseyle girmesine izin veriliyor. Hala teknik direktör lisansı olmayan Çetin'in ise böyle bir hakkı yoktu. Hakkı yoktu ama araya ideoloji girdi. Buraya bile girdi ve haksız menfaatin mazereti, payandası oldu.

YÖK'e dokunulması için YÖK taraftarları, “Atatürk ilke ve inkıpları elden gidiyor!” diye ayağa kalktıkça bir kez daha anlıyoruz: orada da korunması gereken haksız çıkarlar var.

Birleşmiş Milletler...

Dünyanın “Yeni Dünya Düzeni” denilen halinde Birleşmiş Milletler hâlâ niçin var?

Niçin var olduğu şimdi iyice anlaşılıyor: ABD Yok ol deyince, yok oluyor!

Kabadayılığın raconu

Rivayete göre ABD dünyanın “tek emperyal gücü”. Öyleyken, hep eli kolu bağlı, güçsüz ülkelere saldırıyor, halklarını yöneticilerinin “şerri”nden “kurtarmak” için de şehirlerini bombalıyor, ahaliyi öldürüyor. Yugoslavya, Kosova son bir kaç yılın örnekleri. Irak'ın da işini böyle bitirdi. Şimdi sıra Suriye'de. “Kaşının üstünde gözün” var diye başladı provokasyona. Suriye'nin bir yanı İsrail; öbür yanında, yeni komşusu:

ABD. Kuzeyinde... stratejik ortak Türkiye!

Bu ne iştir?

ABD'nin söz gelimi Çin'le hiç davası yok mu? “İnsan hakları” ve “diktatörlük”, mesela, ya da “Doğu Türkistan, Tibet, vb...”

Eski Roma'nın emperyal gücü de şimdiki İran toprakları üzerindeki antik Part devletine bir kez bulaşacak olmuş, dersini alınca bir daha hiç semtine uğramadan o zamanki dünyayı fethetmiş.

Savaşa karşı çıkmakla barış kazanılmıyor

Kızılçık hiç, “Savaş vahşettir, felakettir... bebeler ölmesin, canlar yanmasın, doğa da tahrip olacak... insanlık öldü mü?” filan dedi mi? Demedi.

Soyut savaş karşıtlığı savaşa çare değil çünkü. En azılı savaş çıkırtkanları da “... ama” demeden önce böyle laflar geveleyip duruyorlardı.

Somut olarak *bu savaşa* amasız mamasız karşı çıkmanın da, dünya çapında onca karşıtlığa rağmen, işe yaramadığı görüldü.

Barışın, yani bebelerin yaşama hakkının ÖNCEDEN KAZANILMIŞ olması gerekiyordu.

İşini görmeyen sulugöz barış sevdahısı ölen bebelerle hiç ağlamasın. Külâhı önüne koyup düşünsün... kendi haline acınsın!

Bu savaşa mutlaka karşı çıkıp yolunu kesmek için ne yapıldıysa azdı ama, barış öyle kazanılmıyor. Savaşta çıkar kapısı görenlere karşı kavgayı, kıyasıya sınıf mücadelesini yükseltmek ve kazanmak gerekiyor. Onun için de kavganın gereklerini her yerde, dünyanın her bucağında A'dan Z'ye yerine getirmek şart oluyor.

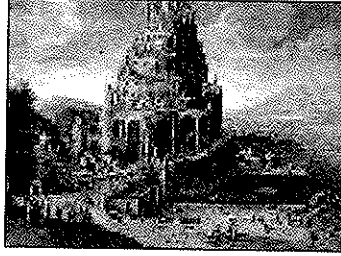
Medeniyetin yeni yüzü

Izzettin Önder

Bu saldırı salt Bush'un saldırısı olmayıp, giderek krizi derinleşen kapitalist savaş makinesinin silahlı politikasıdır

Bilindiği gibi, "medeniyet" sözcüğünün kökeninde şehirlik, şehirli olmak ya da şehirliye ait gibi kavramlar ve anlamlar vardır, çünkü "medeni" şehirli demektir. Medeniyet sözcüğü, daha çok kültürel yönünü ifade edercesine, hayatın tüm nimetlerinden yararlanarak rahat ve huzurlu bir hayat yaşama ortamı anlamına da gelir. Sözcük anlamından felsefi dokuya geçerseniz, bu sözcüğün ima ettiği şey, sorunların akılcı yoldan, rafine biçimde ve konuşarak, anlaşarak çözülmesi görüşleriyle karşılaşırız. Örneğin, "medeni insan" ya da "medeni ilişki" dediğimizde böylesi bir uygar davranış kalıbı esintisi alırız. Ulus-devlet olgusunun ortaya çıkış tarihi olarak kabul edilen 1648 Westphalia Anlaşması'nın özünde ulusların birbirleriyle çatışmalarını ve sulh içinde ekonomilerini geliştirmelerini ifade eden modernite anlayışı saklıdır. Aynı şekilde, İkinci Dünya Harbi'nin sonunda, 1945 yılında, uluslararası sulh ve güvenliği sağlamak gayesi ile kurulmuş olan Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ya da Dünya Bankası veya Uluslararası Para Fonu gibi, tüm ulusların katılımı ile oluşturulmuş bağımsız uluslararası nitelikli kuruluşlar da, gerek siyaset gerek ekonomi alanlarında ulusal ve uluslararası sorunların anlaşarak ve sulh yoluyla çözülmesine destek sağlamaya yönelikti.

Birinci Paylaşım Savaşı sonrasında Sovyetler Birliği'nin, İkinci Paylaşım Savaşı sonrasında da Kızıl Çin'in ortaya çıkması yanında, kapitalist merkezlerdeki sermayenin organik yapısının da henüz bu ekonomileri derin krize sürükleyecek düzeyde olgunlaşma düzeyine gelmemiş olması, sözü edilen uluslararası kuruluşların görevlerini yerine getirmede büyük bir rol oynadı. Böylece, sistemler arasında yaşanan çatışma, henüz tam olarak olgunlaşmamış ve piyasalarda doyum noktasına gelmemiş olan Batı sermaye grupları arasındaki çatışma potansiyelini baskıladı ve bir süre için erteledi. Hatta bu süre içinde yaşanan Doğu-Batı çatışması, kapitalist merkezlerde emekçi hakları ve diğer alanlarda ilerlemeler kaydedilmesine de yol açarak, parlamenter demokrasi kurumunun toplumların refah ve mutluluğunun vazgeçilmez teminatı olduğu kanaatini

de toplumsal bilince yerleştirdi.

BERLİN DUVARI YIKILINCA
Geçen asrın sonunda Berlin Duvarı'nın yıkılması ile açığa çıkmış olan reel sosyalizmin krizi, dünyamızı tek kutuplu sistem hakimiyetine itti. Kapitalizmin devrim mekanizması labirentlerinde sarhoşlaşan Batı dünyası bu oluşumu net

olarak çözümlemeyemedi, büyük bir zafer olarak algıladı ve insanlığı ebedi barışa ve mutluluğa götüren yolun başlangıcı olarak alkışladı. Bu sarhoşluğun kısa süren ilk şokunu izleyen dönemde, teoriler geliştirilerek, Batı dünyasının karşısını yenilgiye uğratarak, artık dünyaya hakim olan başat sistemin üç merkezinin devrede olduğu anlayışını geliştirdi. Tek kutuplu üç merkezli yapılanma algılaması, sadece sistemler arası saldırganlığa koşullandırılmış olan toplumları uyarmaya yetmedi. Ne var ki, organik gelişimini tamamlamış olan kapitalist dünya liderini ortaya çıkarmada gecikmedi. Büyük bir olasılıkla hiç açıklanmadan tarihin derinliklerine gömülecek olan 11 Eylül olayı lideri tetikleyecek düğmeye bastı ve yeni bir uluslararası kural ve buna dayanarak saldırı gerekçeleri üretilmesine yol açtı. Yeni uluslararası kural ve saldırı gerekçesi, uluslararası terör ve buna karşı önleyici savaş olarak belirlendi!

Böylece, kapitalist uluslar Yeni Dünya Düzeni adı verilen yeni bir çağa adım atarken, can düşmanları olan sosyalizmin de derin kriz içinde olmasından yararlanarak, aralarındaki kozu paylaşmaya koyuldular. Sosyalizm korkusunun da ortadan kalkmış olduğu bu ortamda, kapitalist kutuplar cephelerini bu kez birbirlerine çevirdiler. Yeni Dünya Düzeni'nde oluşan bu hasmane duruşun nedeni bizzat Yeni Dünya Düzeni'ni oluşturan ekonomik olgu olan, sermayenin olgunlaşması ve kendisine yeni ürün ve faktör piyasaları ararken, yeryüzünde uygun gördüğü alanlara yayılma çabaları ve bu çabaların önüne çıkan engelleri ortadan kaldırma mücadelesidir. Organik bileşimi değişerek teknolojik boyutu yükselen sermayenin bu aşamada üretim potansiyeli yükselirken, aynı anda emek kullanımı azaldığından dolayı, sömürü alanları daralmaktadır. Sermayenin olgunlaşmış hali, katma değer bölüşümünün

de oransız gerçekleştiren; tüketici piyasalar sıkışmakta ve sonuçta kâr oranları gerilemektedir. Böylece, aşırı birikim ve yatırım krizine sürüklenen sermaye bu durumdan çıkmak için refleks geliştirdi. 1976'da ortaya çıkan "Arz Yanlı İktisat" ekolü, sıkışan sermayenin reflekslerini çözmeye yönelik ekonomi araçlarını kavramsallaştırmaya çalışmıştır. Bu ekolün önerileri arasında, sendikaların ücret pazarlığının gevşetilmesi ve ücret haddinin sermaye hakimiyeti altında gerçekleştirilmesi, devletin sermaye üzerindeki yüklerinin hafifletilmesi ve bu yüklerin toplumun diğer kesimlerine aktarılması, kamu kesiminin faaliyette bulunduğu alanların özel kesime devredilmesi gibi, kamuoyuna "devletin küçültülmesi", "özelleştirme" ve "yapısal reform" sözcükleriyle yansıtılan politika önerileri yer almaktadır. Açık ki, bu tür politikalar, sermayenin krizini aşma kanalları önündeki tüm engellerin kaldırılmasını öngörmektedir. Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde sermayenin önünden kaldırılmasına çalışılan söz konusu engeller arasında, başta ulus-devlet yapıları olmak üzere, alt-politikalar alanında da sosyal devlet uygulamaları, kamu işletmeciliği ya da ekonomilerin dış müdahalelere kapatılması gibi genelde devletçi ve korumacı politikalar ve uygulamalar yer almaktadır.

MERKEZ SERMAYENİN ÇEVREYE YAYILMA POLİTİKALARI

Ulus-devlet özünde kapitalist bir yapıdır ve günümüz küreselleşme olgusunun oluşup yeşerdiği temel dokudur. Tarihsel süreç içinde, sermayenin olgunluğa erişmesi, yani sermaye-emek bileşiminin değişmesi sonucunda ulus-devletin niteliğinin de değişmesi kaçınılmazdır. Böyle bir yapı bozumu tüm ekonomilerde eş anlı ve aynı amaçla gerçekleşmemekte, bu konudaki karar ve dürtü, olgunlaşan sermaye odaklarından kaynaklanmakta ve çevre ekonomilere dayatma biçiminde gerçekleşmektedir. Merkez sermayenin çevreye yayılma kanalı işlevini yüklenen politikalar, tüm ekonomileri kapitalist ilişkiler ortamında tektipleştirilmesi biçiminde özetlenebilir. Ekonomileri, feodal yapılardan kapitalist yapılara, kapalı ve korumacı yapılardan dışa açık ve piyasacı yapılara veya sosyalist merkezi planlamacı yapılardan kapitalist serbest piyasacı yapılara dönüştürerek, tüm el değmemiş alanları merkez kapitalistlerin sömürü alanı haline getirmek, krizdeki merkez sermayenin krizini aşabilmek için geliştirdiği politik yöntemlerdir. Nitekim, Berlin Duvarı'nın çöküşünden sonra kapitalizme açılan ekonomilerin uğratıldığı dönüşüm yanında, ekonomik kriz bahane-

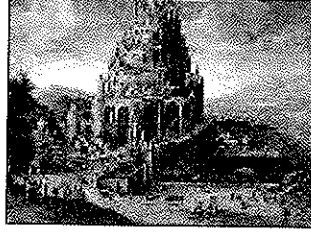

siyle Türkiye'ye dayatılan 2000 programındaki devletin küçültülmesi ve ekonomide yapısal değişim önerileri bu alandaki uygulamaların çok tipik örnekleridir. Sosyalizmden çıkışı zorlamak ya da kriz çözme bahaneleriyle de olsa, bazı engellerle kimi dönüşümler gerçekleştirilemeyince ya da yerel idarelerin direnmeleri durumunda silahlı güce başvurulmaktan da kaçınılmamaktadır. Yaşadığımız Irak saldırısı bu durumun çok tipik bir örneğini oluşturmaktadır.

Merkez kapitalist ülkeler şu ya da bu bahane ile çevresel konumlu ekonomilere duhul etmede çok büyük zorlukla karşılaşmamaktalar, zorlukla karşılaştıkları durumda da çözüme ulaşmada fazla bir çabaya gerek duymamaktalar. Merkez sermayenin krizini aşma çabaları içinde kaçınılmaz olarak karşılaşılan sorun, merkez kapitalist blokların kendi aralarındaki olası çatışmalardır. Zira, çevreyi sömürmeye çıkan merkez sermaye grupları aynı alanlarda benzer grupların rekabetinden hoşlanmamakta ve onlarla çatışmaya girmektedirler. Ürünlerini satabilmek için girdiği piyasada tek güç olmaya çalışan merkez ülke sermayesi başka bir merkez ülke sermayesi ile karşılaşınca piyasasının daraldığını hissetmekte ve onunla mücadeleye girmektedir. Aynı şekilde, ucuz emek, yer altı kaynakları ya da vergi avantajları vb gibi fırsatlar elde etmek için bir toplumu sömürmeye giden sermaye, aynı amaçla bu yöreye gelen diğer güçlü sermaye ile de çatışmaya girmektedir.

Merkez kapitalist sermayeler bu anlamda küreselleşen dünyada gerek kendi aralarındaki rekabet koşullarını belirlemek ve bunu alenileştirebilmek, gerekse gidilen ülke sermayesine karşı eşit avantaj koşullarını oluşturmak için, Çok Uluslu Yatırım Anlaşması (MAI) adını verdikleri bir uluslararası ekonomik kurallar belgesi oluşturmaya çalıştılar. Halen onsekiz OECD ülkesi arasında tartışılan bu çerçeve belge, bizzat gelişmiş ekonomiler arasındaki kavgalar nedeniyle henüz uygulamaya konulmamış olmakla beraber, gelişmiş ekonomiler ilişkisi içinde bulundukları ekonomilere bu anlaşma hükümlerini parça parça dayatmaktalar. Örneğin, Türkiye'ye anayasa değişikliğini de gerektiren tahkimi dayatmaları böylesi uygulamaların bir örneğidir. MAI'nin genel felsefesi, ilgili ekonomileri piyasa ve rekabet ekonomisine açmak, tüm sermaye unsurlarının bu bölgelere tam serbesti içinde girip çıkmalarını sağlamaktır. ABD'nin Irak saldırısının MAI bağlamındaki gerekçesi, Irak petrol yataklarına ABD sermayesinin girememesidir. Bu bölgede Fransız ve Rus ser-

mayesi faaliyette bulunmakta ve Saddam Hüseyin'in tutumu nedeniyle bu bölge ABD sermayesine kapalı tutulmaktadır. Açık ki, Saddam Hüseyin'in bu tutumu Fransa ve Rusya'nın da işine gelmektedir. ABD, olağan ticarî yollarla giremediği bu alana silah gücüyle girmeye çalışmaktadır.

Başka bir anlatımla, böyle bir avantajı elinde tutan bir ülke, sıfıra yakın faiz haddi ile ithalatının bir bölümünü finanse edebilme şansına sahiptir. ABD'nin dünyada Dolar alanını genişletme çabaları aslında bir ekonomik finansman yöntemidir. Ancak, Avrupa Birliği ülkelerinin, ufak istisnalarla, tek merkez banka-

sı ve tek para birimine geçmiş olması yanında, Fransa'nın Irak petrolü ticareti yoluyla Euro alanını genişletmesi, Dolar alanını daraltırken, ABD'nin uygun finansman yöntemini zedelemektedir. Euro alanının, Dolar alanı aleyhine genişliyor olması, şimdiye dek ABD'nin elinde tutmuş olduğu avantajın yavaş yavaş AB ülkelerinin eline geçmesi anlamına gelmektedir.

Avrupa Birliği'nin oluşturulması sadece Euro alanı oluşturulması açısından değil, kapitalizmin daima gereksinme duyduğu piyasaların genişletilmesi açısından da ABD'yi ürkütmektedir. Bu gelişmeler karşısında ABD'nin sıkıntılarını temelden çözecek politikanın, Avrupa Birliği'ni sabote etmek, ülkeler arasındaki ekonomik ve siyasal entegrasyon oluşumunu zayıflatmak ve gereği durumda böyle bir birlikteliğe son vermek olduğu çok açıktır. Böylece ABD, tek yanlı olarak küreselleşme politikalarını tüm dünyaya dayatırken, ürün piyasalarında da, üretim alanlarında da tek hakim olarak en yüksek avantajı sağlamış olacaktır.

ABD—AB ÇATIŞMASI

Kapitalist sistem devamlı birikime dayandığından, bu sürecin sürdürülebilmesi için tüketim piyasalarının devamlı genişletilmesi yanında, faktör ve kaynaklar piyasalarının da denetim ve baskı altında tutulmasını gerektirmektedir. Söz konusu piyasaların genişletilmesi, aynı anda bu piyasalardan yararlananların sayısının da küçültülmesini zorunlu kılmaktadır. Başka bir deyişle, uluslar arası alana açılan olgunlaşmış sermaye, gerek ürün piyasalarında gerek faktör piyasalarında rakibi olmadığı sürece hakimiyetini sürdürebilecektir. Gelişmiş ve olgunlaşmış sermayeler arasındaki çatışmanın ekonomik temelini böylesi bir mücadele oluşturmaktadır. Bu nedenle, günümüzün çatışmaları büyük sermaye odakları arasında, ülkeler açısından da ABD ile Avrupa Birliği ülkeleri ve Japonya arasında cereyan etmektedir. Henüz merkeze sıçramayan, şimdilik çevresel konumlu ekonomileri tutmaya yönelik dolaylı çatışmaların, bir süre sonra merkeze ve doğrudan çatışmaya dönüşmesi dahi kaçınılmaz hale gelebilir. Gelişmiş sermaye odakları arasındaki ekonomik kökenli çatışmalar, günümüz koşullarında, sermaye piyasalarında şirket hisselerini ele geçirmek ya da şirket birleşme ve evlilikleri şeklinde olduğu gibi, enerji alanlarına hakim olmak, teknolojik atılım yaparak karşıt sermaye grubunu piyasadan silmek gibi amaçlar çerçevesinde şekillenmektedir.

Özellikle ABD ile AB arasındaki çatışmanın bir boyutunu da Dolar alanlarının Euro alanları tarafından işgal edilmesi oluşturmaktadır. Uluslararası ödemeler aracı olarak kabul gören "rezerv para" niteliğindeki paraya sahip olan bir ülke, sınırları dışında tedavül eden parasının nominal değeri kadar ekonomisine kaynak aktarmış olmaktadır. Zira, malzeme ve basım maliyetinin çok üstünde satın alma gücüne sahip olan kâğıt para, ülke dışında tedavülde işlem gördüğü sürece ülkesine reel kaynak aktarımı sağlamış olur. Başka bir ifade ile, parası uluslar arası tedavülde kabul gören bir ülke, uluslararası piyasalardan sıfır faiz haddi ile kredi almış konumuna geçer. Yani, böyle bir ayrıcalığa sahip olan bir ülke, karşılığında reel mal veya hizmet vermeden, tüm dünyadan veresiye mal ve hizmet alabilir.

Kapitalizm, bu derin krizini aşabilmek için tüm politikalarını uygulamaya koymak, bu amaca yönelik olarak diplomasi ve tüm diğer politika yolları tükendiğinde de silâhlı saldırıya başvurmak durumundadır. Kapitalizmin bu aşamasında bugün bu çirkin rolü ABD üstlenmiş bulunmaktadır. Diğer bir deyişle ABD, sıkışık durumdaki ekonomisini düzlüğe çıkarabilmek için savaşmakta ve dünya hakimiyetine yürümek zorundadır. Sermaye yapısına ve kapitalizmin bu aşamasında olmasına bağlı olarak tüm dünyaya meydan okuyan ABD'nin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ya da NATO gibi uluslararası örgütleri dinlemeden politikalarını zor ve şiddetle devreye sokması da hiç rastlantı değildir. Avrupa Birliği'ne karşı güttüğü politika gibi, tüm uluslararası örgütlere karşı ABD'nin güttüğü ve bundan böyle de gütmeye devam edeceği politika çok açıktır: ABD'nin yararına hizmet ettiği sürece bu örgütleri kullanmak, diğer hallerde dışlamak! Dünya kapitalizmi sıkışıkça ve buna bağlı olarak gelişmiş ekonomiler arasında çatışma potansiyelleri filizlendikçe söz konusu uluslararası örgütlerde daima çatlaklar oluşacak ve ABD politikasına karşı direnişler ortaya çıkacaktır. Bu durum karşısında ABD'nin pozisyonu da çok net olarak bu tür örgütleri dışlamak olacaktır.

KİTLE İMHA SİLAHLARI

ABD, politikalarını uygulamaya koyarken, gerçek hedefini açık etmeden, bazı yapay gerekçeler bulmakta, hatta bunları yaratmakta zorlanmamaktadır. ABD bu konuda uzun dönemli politikalar üretecek, tüm üniversitelerini, hatta eski ve deneyimli siyasî liderlerini de devreye sokacaktır. Dış ülkelerin eski siyasî liderleri de bu ve benzeri konularda iyi ve sadık birer ABD hizmetkârı olabilirler!

ABD'nin Irak'a yönelik saldırısı hiç bir biçimde ABD'nin ileri sürdüğü gerekçelerle açıklanamaz. Bu gerekçelerin kesinlikle doğru ve geçerli olmadığını tüm dünya bilmektedir. Ancak, dünyanın bilmediği ya da fazlaca gündeme getirmediği bir konu da Fransa, Almanya gibi ABD saldırısına karşı çıkan diğer kapitalist ülkelerin iki yüzlülüğüdür. Saddam'ın ABD'ye karşı tavrından yararlanarak Irak petrol yataklarına hakim olan Fransa, bu saldırıya karşı çıkarken, aslında insani amaçlarla değil, ekonomik çıkarları ile hareket etmektedir. Bu bakış açısıyla diyebiliriz ki, Fransa Saddam Hüseyin'in arkasına geçerek ekonomik çıkarını gözetirken, ABD de ona saldırarak ekonomik çıkar sağlamaya çalışmaktadır. İki grup arasında bu açıdan çok büyük bir fark yoktur!

Kitle imha silahları meselesinde de durum aynıdır. Açıktır ki, bu tür silahlar gelişmiş ekonomilerde üretilmekte ve ekonomik çıkar karşılığında fakir ülkelere satılmaktadır. Eğer bu iddia doğru ise, güçlü gelişmiş ülkelerin yapması gereken şey, kendi imalathanelerini izleyerek, bu tür maddelerin üretimine son vermeleri ve tüm ülkelerin bu konuda denetime tâbi olmasını sağlamaktır. Bu konuda uluslararası bir silahsızlanma anlaşması yapılması ve bu anlaşmanın ABD de dahil olarak, tüm ülkelerde uygulanması gerekirken, nedense bu yola gidilmemektedir. Böyle bir anlaşma yapıldıktan sonra, Birleşmiş Milletler gözetim ve denetiminde bir komisyon kurulup, makul bir süre içinde tüm ülkeler denetlenebilir, hatta bu denetimler belirli aralıklarla yinelenir ve ilgili mercilere raporlar sunulur. Söz konusu denetimlerin güvenliği ve uygulanabilirliğinin sağlanması için de yine Birleşmiş Milletler gözetiminde makul büyüklükte bir tür uluslararası güç dahi oluşturulabilir.

Acaba niçin böyle bir yola gidilmez de, tam tersine, NATO varken, ABD büyük bir savaş makinesine dönüştürülüyor, Avrupa Birliği de kendi ordusunu kurmaya çalışıyor! Bu sorunun yanıtı, kapitalizmin iç dinamiklerinde ve sermayenin sıkışıklığının silah gücü ile giderilme-

ye çalışıldığı olgusunda gizlidir. Savaş endüstrisi, bizzat bu endüstriye olan talep yanında, yıkıldığı alanların yeniden inşası yoluyla da ekonomileri canlandırma kaynağı olarak görülmektedir. ABD ekonomisinin krizi yanında, savaş endüstrisine ayrılan kaynaklar dikkate alındığında bu gerçek netleşmektedir.

Kapitalizm sıkışıkça, gerçek yüzü de ortaya çıkmaktadır. Bu yüz, ilk görüldüğü şekli gibi değil, açıkça saldırgan ve vahşidir. Fransa vaktiyle Cezayir'de ne arıyor idi ise, bugün de Irak'ta aynı amaçla bulunuyor. ABD de Irak'a aynı amaçla girmeye çalışıyor. Petrol bir ticarî madde ise, kibar kapitalistler bıraksınlar bu ticarî ürünü, gerekli teknolojiye de sahip olarak, Irak halkı ve şirketleri üretsinsin. Batılılar buna izin vermez. Zira, petrol gibi, sanayinin temel girdisi olan tükenebilir enerji kaynağının üretim miktarı ve dünya fiyat düzeyi önemli olduğu kadar, bu üretimden elde edilecek kârlar da vazgeçilmez gibi değildir.

Bu kısa tartışma bizi şu konular etrafında düşündürdürebildi ise, amacına ulaşmış olur:

- Bu bir savaş değil, saldırıdır;
- Bu saldırıyı ABD, Amerikalılar olarak değil, kapitalizmin en gelişmiş aşamasındaki krizi aşmaya çalışan kapitalist ulus olarak yapmaktadır. Bu pozisyonda Fransa da olsa ya da kim olursa olsun, aynı şeyi yapacaktır. Bu nedenle, odağa devletleri değil, sistemi koymak gerekmektedir.

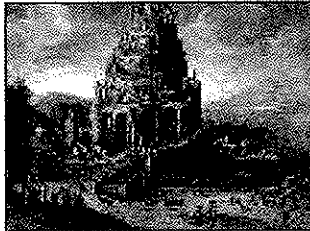
- Bu saldırı salt Bush'un saldırısı olmayıp, giderek kapitalist krizi derinleşen kapitalist savaş makinesinin silahlı politikasıdır.

- Kapitalist sistemlerde halklar önemli değildir, hükümetler halkların değil, sermayenin emrindedir.

- Kapitalizmin demokrasi anlayışı yoktur. Bu sistem içinde, ancak bazı stratejik dönemlerde ve olanaklarının da elverdiği durumlarda, kendi çıkarına yönelik olarak, kölelerine, yani halklara olumlu davranma refleksi görülebilir.

- Kapitalizmin demokrasi anlayışının olmadığını, medya ve ideolojik yönlendirme araçlarıyla ve elemanlarıyla güçlü ekonomik çıkar çevrelerinin halkları nasıl yönlendirdiklerini de görerek anlayabiliriz.

Umalım ki, tüm dünya halkları artık kapitalizmin ne olduğunu, böyle bir sistemin doğrudan halkların mutluluğu ile hiç bir ilgisi olmadığını,

küreselleşmenin kapitalizmin geliştirdiği yeni emperyalist politikanın yalızlı yüzü olduğunu ve kapitalist hükümetlerin halklarının değil sermayenin emrinde olduğunu anlamış olsun!

Kapitalizmin olgunlaşma aşamasında ulaşılmış olan medeniyet seviyesi işte budur!

Armageddon!

Yavuz Alogan

ABD'nin Türkiye'yi Irak Savaşı'ndan sonraki seferlerinde bir üs olarak kullanmak istediği, Kafkasları, Rusya'yı İran'ı ve Suriye'yi buradan denetlemeyi amaçladığı açıktır

ABD'nin Bağdat'ı bombalamasıyla birlikte, II. Savaş'tan sonra oluşan dünya düzeni, Birleşmiş Milletler'i, NATO'su, uluslararası hukuk düzeni ve insan hakları anlayışıyla birlikte sona erdi. Soğuk Savaş'ın ardından önce iktisadi alt yapısı hazırlanan yeni dünya düzeni böylece yeni bir evreye girmiş oldu. Bu evrede emperyalizm, enerji kaynaklarına el koyacak, dünyanın başlıca jeo-stratejik bölgelerine askeri anlamda hakim olacak, ulusları parçalayacak ve haritaları değiştirecektir. Aslında bu süreç, Körfez Savaşı, Yugoslavya'nın parçalanması ve ABD'nin bazı dünya ülkelerini "serseri devletler" ya da "şeytan ekseni" olarak ilan etmesiyle başlamıştı. Her şey göz göre göre, açıkça ifade edilerek, kitaplarda ve makalelerde yazılarak, fikir üretim merkezlerinde ve dünya medyasında tartışılarak geldi. Tarihi Mezopotamya'nın istilası, sadece bu sürecin artık geri dönüşü olmayan bir yola girdiğini ve emperyalizmin ilk adımı atarak gerisindeki köprüleri yıktığını ve gemileri yaktığını göstermektedir.

Yangın bütün Ortadoğu'ya yayılacak, sıra Türkiye'nin doğu ve güneydoğusuna, daha sonra Kafkasya'ya, dolayısıyla Rusya'ya gelecek, oradan Uzak Doğu'ya, Kuzey Kore'ye ve Çin'e sıçrayacaktır. Avrupa ülkeleri arasındaki bölünmeler bu süreç içinde daha da derinleşecek, Rusya, Çin, Hindistan ve belki İran arasında stratejik-askeri ittifaklar kurulacak, dünya çapında yeni bir silahlanma yarışı başlayacaktır.

Irak istilasında görüldüğü gibi, saldırıya uğrayan uluslar ve halklar emperyalizmin hava üstünlüğü ve askeri/teknolojik gücü karşısında nizami cephe savaşından çok gayrinizami harp kurallarıyla mücadele edecekler, bu da savaşı daha önce yaşanan iki büyük savaştan farklı olarak sivil halkın daha fazla yok edildiği bir katliama dönüştürecektir. "Terör" denilen mücadele tarzı bu süreçle birlikte yok-sulun yegane direnme aracı olarak (Frantz Fanon'u hatırlayın!) bütün dünyada yaygınlaşacak ve toplu sivil katliamları görülmemiş boyutlara ulaşacaktır. Elle taşınabilen nükleer bombalar, kimyasal ve biyolojik saldırı araçları bu savaşın başlıca silahları olacaktır. Emperyalizmin tehdidine maruz kalan ve ABD'nin "şeytan ekseni" ya da "serseri" dedi-

ği ülkeler, bu mücadele tarzını benimseyenlere el altından her türlü yardımı yapacaklardır. Batı ve Doğu, Kuzey ve Güney birbirinin dilini ve düşüncelerini anlayamaz hale gelecektir. Sosyalizm ya da daha sosyal bir kapitalizm tercihini kullanamayan insanlık Irak Savaşı'yla birlikte kanlı bir barbarlığa sürüklen-

miştir.

Emperyalizm girdiği hiç bir yerde tam bir sükunet ve itaat sağlayamayacak, kendi kültürünü ve değer yargılarını yöre halklarına benimsetemeyecektir. Dar kafalı Amerikalı, ne Hazreti Ali'nin Makamı'na, ne de kendisini patlayıcılarla tankın altına atan fedainin ruhuna aşınadır; Irak cephelerini bir savaş laboratuvarı olarak kullanmakta, silahlarının gücünü, komuta kontrol mekanizmalarının etkinliğini denemekte, kendi evlatlarını kan kokusuna ve öldürme eylemine alıştırmakta, onları cinayet sanatında ustalaştırmaya çalışmaktadır. Bu özel deneyimi başka alanlarda kullanmak için, bütün teknisyenlerini, tarihçilerini, sosyologlarını ve sosyal psikologlarını seferber ettiği ve savaşın gidişatını dikkatle ve soğukkanlılıkla analiz ettiği kuşku götürmez.

Bugünün koşulları, Vietnam Savaşı'yla ya da Cezayir İç Savaşı'yla yapılacak analogileri haklı çıkarmaz. Nükleer "dehşet dengesi"ne dayanan iki kutuplu dünya ve II. Savaş'ın sonunda ortaya çıkan dünya düzeni ve değerler sistemi, büyük savaşları önlüyor ve sivil halkların barbarca katledilmesini en azından sınırlıyordu. Bugün böyle bir dengeden söz edilemez. Militer eğilimli amansız kapitalistler ve Donald Rumsfelt gibi köpek balıkları öne çıkmakta ve II. Savaş'tan sonra oluşan kurumları yaşatmaya çalışan muhafazakâr burjuva siyasetçiler geri plana itilmektedir. Post-modern kültürle iyice yumuşatılmış, her türlü gelecek vizyondan ve ütopyadan arındırılmış, en azından kendi vizyon ve ütopyasını gerçekleştirecek örgütlenme geleneklerini inkar etmiş, idealizmini ve direncini kaybetmiş sosyalist grupların ya da aydınların da savaşın dehşetini hisseden kitlelere önderlik etme kapasitesi yoktur. Yeni bir kuşağın, önümüzdeki uzun yıllar boyunca, bütün bunları, yani örgütlenmeyi, direnmeyi ve savaşmayı yeniden öğrenmesi (belki de hatırlaması) gerekecektir.

Askeri taktik olarak Stalingrat savunmasını uygu-

layan Bağdat, daha çok, II. Savaş'ın küçük bir provası niteliğindeki Madrid direnişini hatırlatmaktadır. Tıpkı bugünkü gibi "tarafsızlık" siyaseti uygulayan "demokratik" Avrupa ülkelerinin kayıtsızlığı yüzünden düşen Madrid, faşizmin bütün Avrupa'ya yayılmasına ve bir dünya savaşına yol açmıştı. Bağdat'ın düşmesi de Yankee emperyalizminin, İngiltere ve İsrail'le birlikte bütün Ortadoğu'ya, Kafkaslar'a, Orta ve Uzak Asya'ya saldırmasına kapı açacaktır.

Kıbrıs'la AB'den ve Kuzey Irak'ta ABD tarafından dışlanan Türkiye bu savaşın hedefleri arasındadır. ABD Türkiye'yi daha 1999'da "müstakbel ser-seri (rouge) devletler" kategorisine sokmuştu. Emperyalizmin bölünmüş, stratejik önemi olmayan, nüfus derinliği paralı asker olarak anlam taşıyan, tam bağımlı, tam kapitalist ve demokratik olmayan bir Türkiye istediği açıktır.

Ulus-devlet'e karşıyız, enternasyonalistiz, AB içinde (ya da emeğin Avrupasında) erimek istiyoruz ve Kürtlerin kendi kaderlerini tayin hakkını savunuyoruz... Çok güzel! Ancak bütün ulus-devletler eş zamanlı olarak dağılmıyor; bazıları taş gibi yerinde dururken bazıları emperyalizm tarafından silah zoruyla ve entrika yoluyla parçalanıyor. Başka ulus-devletler üzerlerine toz kondurmazken, insanın ne kadar kötü olursa olsun kendi ulus-devletinin dağılmasını istemesi ya da felaketli bir iç ya da dış savaşla yaşanacak böyle bir dağılmaya kayıtsız kalması en hafif deyimle tuhaf bir durumdur. Üstelik AB'nin kendisi bölünüyor. Kürtlerin kaderini kendileri değil, ABD-İngiltere-İsrail üçlüsü tayin ediyor. Bütün bunlar bugün kullandığımız pek çok kavramı ve düşünce konseptini değiştirmek zorunda kalacağımızı gösteriyor.

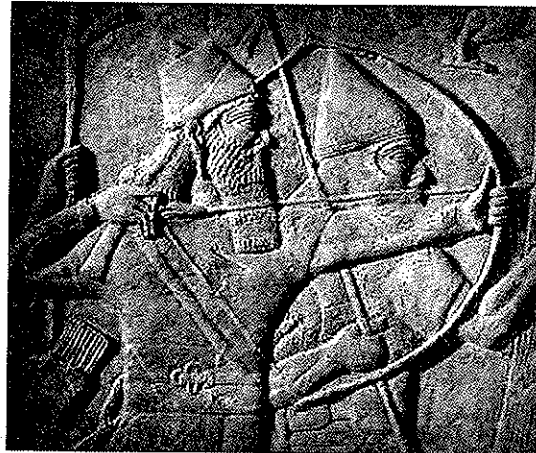
Türkiye son bir iki hafta içinde felaketin eşiğinden döndü; ama hâlâ uçurumun kıyısında sallanmaktadır. 2. Tezkere'nin TBMM'de reddedilmesi, ABD'nin doğu ve güneydoğu bölgelerinde fiili egemenlik kurmasını engelledi. Bu bir "yol kazası"ydı, ama sonuçları büyük oldu. En azından Demir At Görev Kuvvetleri'nin (4. Tümen) Teksas'taki askerlerinin, Akdeniz açıklarındaki silahlarının ve Antep'ten Çukurca'ya kadar yayılan destek kitalarının Güney Doğu'da biraraya gelmesini engelledi. 2. Tezkere'nin reddedilmesi, 1. Tezkere'nin kabulünden sonra ABD ve Türk militleri arasında yapılan gizli anlaşmaları da açığa çıkardı. TBMM bu gizli anlaşmaları soruşturmayla cesaret edemediyse de bu süreçte önemli bir rol oynadı.

Başlangıçta Trabzon ve Samsun dahil bütün derin limanları ve stratejik hava

alanlarını talep eden ABD'nin Türkiye'yi Irak Savaşı'ndan sonraki seferlerinde bir üs olarak kullanmak istediği, Kafkasları (dolayısıyla Rusya'ya), İran'ı ve Suriye'yi buradan denetlemeyi amaçladığı açıktır. ABD asla vazgeçmeyecek, bu üssü bir bütün olarak ele geçirmek ve dilediği gibi düzenlemek için elinden geleni yapacaktır. TSK'nın sınırı geçerek Kuzey Irak'ı denetim altına almaya çalışması, gerek I., gerekse II. Savaş'ın sonunda izlediği Kürt siyasetinin sürekli özeleştirisini (kendi başınında) yapan İngiltere'nin ve ülke ekonomisini tıpkı bir kuklacı gibi yöneten ABD'nin bölgeye ilişkin planlarını orta vadede kolaylaştıracak ve Türkiye'nin Güneydoğu sınırını anlamsızlaştıracaktır. Emperyalizm peşmergeyi Irak birliklerine karşı "azap askeri" olarak kullanmaktadır. Bağdat düşükten sonra Irak Ordusu'ndan kalan silahlarla donatılacak Kürt birliklerinin ABD ve İngiltere'nin desteğiyle çok daha geniş bir coğrafyaya hakim ol-maya çalışması şaşırtıcı olmaz.

Askeri spekülasyonlar bir yana, Türkiye kamuoyunun ve TBMM'nin, sınır ötesi hareketi önlemek ve ABD'nin Türkiye'yle ilgili niyetlerini bozmak için sürekli baskı yapması, en azından mevcut durumu korumaya çalışması gerekir. Bu baskının hedefi, Türkiye'nin ABD'nin stratejik ortaklığından vazgeçmesini ve yeni bir bölgesel ittifaklar sistemi içinde yer almasını sağlamak olmalıdır. Türkiye halkının % 99'u savaşa değil, Yankee Emperyalizmi'nin bölgeyi istilasına karşıdır. Hattâ geniş halk kitleleri Saddam'dan yana ve Bush'a karşıdır. Bunun tek istisnası, az satan gazetelerde ve görsel medyada yuvalanmış Amerikancılar ve TÜ-SİAD'ın kurmaylarıdır. Halkımızda Doğulu ve mazlumdandan yana olma bilinci yüksektir. Bu nedenle, gizli ve açık, ulusal ve işbirlikçi bütün muhtemel militer girişimleri önlemenin tek yolu halkın sessiz protestosunu bütün dünyanın duyabileceği açık bir protestoya dönüştürmektir. Bu protestonun, mum yakarak, ışıkları açıp kapayarak, kürsüden anlamlı tek bir lafın edilmediği "şenlik havası" içinde geçen mitingler düzenleyerek, imza toplayarak yapılamayacağı açıktır. Yeni dönem beraberinde yeni bir mücadele ve örgütlenme anlayışını getirecektir.

Bütün din kitaplarında ve mitolojide geçen Armageddon terimi, mazlumla zalimin son savaşı, her şeyi yok edecek güçte büyük bir ölüm kalım savaşı anlamına gelir. Bağdat'ın bombalandığı gece insanlık bir adımda nerdeyse yüz yıl geriye gitmiş ve I. Emperyalist Paylaşım Savaşı'nın başlangıç noktasına dönmüştür.

Iraklıların çalınan hayatları

Dr. Turgay Yerlikaya

*Çalınan hayatlar kimsenin umurunda değil
Hayatlar değil, para konuşuluyor*

Sloganları ötedenberi pek sevemedim. Boş, içeriksiz ve hedefsiz gelir pek çoğu. Bunlardan biri de "Katil Amerika"dır.

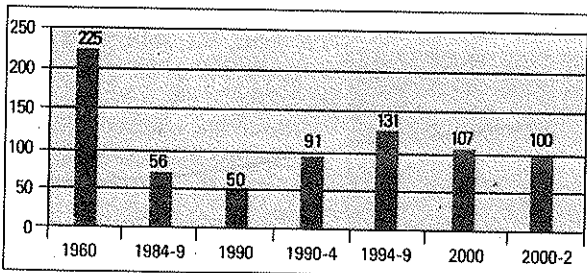
Irak'ta olup bitenlere bakınca bir kez daha düşündüm: Amerika ve İngiltere, işbirlikçileri ile birlikte Irak'ı işgale giriştiler. İşgal başladıktan sonra dünyaya ulaşan görüntüler ve haberler neydi? Bombalanan pazar yerleri, öldürülen kadınlar ve çocuklar, yıkılan meskenler, vurulan su depoları, yiyecek depoları... Cinayet işleniyordu ve dünya eli kolu bağlı seyrediyordu.

Ama öncesi de vardı. Bir hatırlayalım.

1991 yılındaki Körfez savaşından sonraki 12 yıl içinde uygulanan BM ambargosu nedeniyle Irak'ta sağlık düzeyi alabildiğine düştü. En önemli sağlık göstergelerinden biri olan 5 yaş altı çocukların ölüm oranlarına baktığımızda 1990 yılına göre 2 kat artmış olduğunu görüyoruz. Yani her yıl Irak'ta 5 yaş altı her bin çocuktan en az ellisi ölmektedir. Bunun anlamı şu: savaş sonrasında beri uygulanmakta olan ambargo her yıl yaklaşık 20 bin Iraklı çocuğun ölümüne neden olmaktadır.

Su ve sanitasyon sistemleri de yetersizleşen Irak'ta nüfusun ancak %60'ı temiz suya ulaşabiliyorken, yine nüfusun %60'ı gıda yönünden devlete bağımlı yaşamakta, devlet yardımıyla beslenebilmektedir. Bu da canlı doğan her 100 çocuktan yirmi beşinin yetersiz ve sağlıksız beslenme koşulları yüzünden düşük doğum tartısıyla doğmasına neden olmaktadır. Yaklaşık 16 milyonluk kesim sınırlı stoklar nedeniyle ciddi bir açlık tehlikesiyle karşı karşıyadır.

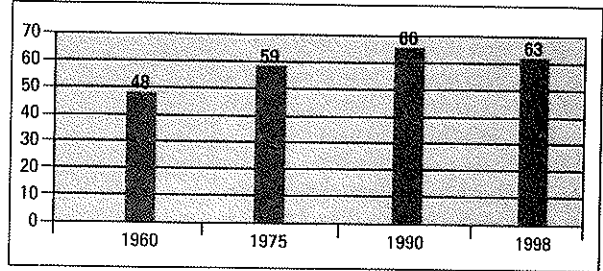
Tablo 1. Irak'ta 1960-2002 yılları arasında canlı doğan her 1000 bebeğe karşılık, ölen 5 yaş altı çocuk sayısı:

Körfez Savaşının Irak halkına getirdiklerini ya da götürdüklerini anlamak için Iraklı insanın yaşam süresine bakmak da faydalı olacak. 1975 yılından 1990 yılına gelene kadar %10'dan fazla artan yaşam yılı, sonraki 8 yılda %5 azalmıştır. Savaşın olmaması durumunda aynı hızla geliştiği varsayılacak olursa en azından bir iki yıl daha artması gereken yaşam

süresinin kısılması yaşayan her Iraklı'nın hayatından çalınan en az beş yıl demektir!

Tablo 2. Irak'ta 1960-1998 yılları arasında doğumda beklenen yaşam süresi:

Irak'ta çalınan hayatlar kimsenin umurunda olmamalı ki, işgalde konuşulanlar hayatlar değil, para idi. Bilerek, isteyerek cinayet işlemenin cezası tüm ülkelerin hukukunda çok ağırdır. Buna rağmen salt kâr ve egemenlik hırsıyla bilerek ve isteyerek yıllarca öldürülenler yetmiyormuş gibi şimdi de bunca taze kan akıtmanın nasıl bir şey olduğunu düşünmek gerek.

Düşünmek yeter mi? Ağıza alınabilecek en ağır sözlerle lanetlemek gerek.

Tablo 3. Irak'ta savaşın yol açacağı ölümler ve yaralanmalara dair ön-tahminler:

Bağdat :		
Ölen Irak'lı askerler	2.000 -	50.000
Yaralı Irak'lı askerler	6.000 -	200.000
Ölen Irak'lı sivil	2.000 -	50.000
Yaralı Irak'lı sivil	6.000 -	200.000
Ölen koalisyon askerleri	100 -	5.000
Yaralanan koalisyon askerleri	300 -	20.000
<u>Kimyasal biyolojik silah kullanılması durumunda ek ölümler</u>	410 -	21.000
Basra, Kerkük, Musul :		
Ölen Irak'lı askerler	1.200 -	30.000
Yaralı Irak'lı askerler	3.600 -	120.000
Ölen Irak'lı sivil	1.200 -	30.000
Yaralı Irak'lı sivil	3.600 -	120.000
Ölen koalisyon askerleri	60 -	3.000
Yaralanan koalisyon askerleri	180 -	12.000
<u>Kimyasal biyolojik silah kullanılması durumunda ek ölümler</u>	246 -	12.600
Konvansiyonel savaştan sonra ilk üç ay:		
Irak'lı sivil	4.000 -	6.000
Sivil savaşta ölen Irak'lı sivil	20.000	
Göçmen ve mülteci ölümleri	15.000 -	30.000
5 yaş altı ek ölümler	23.500	
<u>Bağdat'a nükleer saldırı durumunda ölümler:</u>	306.600 -	3.608.000

Beyan-ı menazil-i sefer-i Irakeyn

Orhan H. Aydın

Herkesin Birleşmiş Milletler'den beklediği "meşruiyet" i ABD yoğunlaştırılmış "savaş" propagandasıyla çoktan elde etmişti

Su açıkça görülüyor ki, ABD'nin Mart ayının ikinci yarısında başlattığı "Irak harekâtı", bu ülkenin ABD'nin silahlı güçleri tarafından istilâ edilmesinden başka bir anlam taşımamaktadır. En azından şimdilik...

Saldırının karanlık emellerinin neler olabileceğinin, ya da hangi ahlak kurallarının çiğnendiğinin; savaşın kötü, barışın iyi bir şey olduğunun açık bildirisi peşinde değilim. Irdelemek istediğim olay daha çok yaşanan süreçte iç dünyalarımızın, beyinlerimizin, sinir sistemimizin nasıl yıpratıldığıyla ilgili. ABD Irak tarikiyle topyekûn bir korkutma, sindirme eylemine girişti ve bunu başarılı biçimde sürdürdü. Irak semalarını ve topraklarını bir film seti olarak kullanan ABD, herkesi terörize etmeyi başarmıştır. "Dehşet ve şok" olarak adlandırdığı eylemiyle, ekranları başında oturanları derinden etkilemek istediği ortada. Yaşatılmak istenen dehşet Irak istilası sınırlarını çoktan aştı. Olağanüstü bir şartlandırma ve yanılsama yaşanıyor; adeta tüm televizyon kanallarının araç olarak kullanıldığı toplu hipnoz seansları uygulanıyor. Otomatikleştirilmiş aşağılama ve diz çöktürme denemesidir bu. Yoksa bunca güç teşhirciliğinin, katmerli yalanın, sahteciliğin, yapay öfkenin, nefret uyandıran davranışın anlamı ne?

Girişeceği eylemi aylar önce açıklayan W. Bush, ülkesini tehdit eden en büyük tehlikenin Saddam Hüseyin olduğunu ileri sürüp durduktan sonra, bu kişinin ortadan kaldırılması için "savaş"ın kaçınılmaz olduğunu söyledi. "Savaş" sözcüğünün bir kere ağızdan çıktıktan sonra, sıkılıp dışarı çıkarılmış dış macunu gibi bir daha tüpe geri sokulamayacağını biliyorlardı.

New York'da 11 Eylül günü, uçakla yapılan saldırı sonucunda yıkılan iki binayla birlikte, abartılmış, şekerlendirilmiş, aşırı değerlendirilmiş ABD imajının da yıkıldığına inanan yönetim kadrosu, bunun yeniden yapılandırılması için olağanüstü şeyler yapılması gerektiği konusunda halkını ikna etmekte gecikmedi. Hemen ardından terörizme savaş açtığını ilân etti. Nasıl ya-

pacaktı bunu? Her şeyin büyüğüne layık olduğunu düşünen ABD, içten içe kıskanmaya başladığı terörizmin de "en büyüğüne" talip oldu. Öyle bir terör estirecekti ki, o kıcıkırık eski moda teröristler görecekti günlerini... "ABD yaparsa, böyle yapar!" gibisinden bir megalamani işte dünyayı bugün yaşanan "şok ve huşû" ("dehşet" diye yanlış çevriliyor) adlı kaosu eşliğine getirdi.

Bush'un ağzından çıkan "savaş" sözcüğünün yerinde kullanılıp kullanılmadığına hiç bakmadan, herkes savaşı konuşmaya başladı. Savaşın tek çare olduğunu düşünenlerle, savaşa karşı olanların maçı, savaş sözcüğünü gündemimize öyle bir yerleştirdi ki, artık kimse yapılacak olanın aslında savaşla bir ilgisi olmadığını düşünmedi bile. Aylar boyu süren ve gün geçtikçe yoğunluğu artan "savaşa dair" söylemin sonunda "savaş" sözcüğünün tek başına —daha Irak harekâtı başlamadan— insanları terörize ettiğini gördük. ABD birinci aşamayı başarıyla tamamladıktan sonra, sıra savaşa şartlandığı toplumları savaşın kendisiyle terörize etmeye gelmişti. ABD'nin intikamı şanına yakışır bir biçimde sürüyor, böylece bir taşa birkaç kuşu birden vurmaya deniyordu. Yeni Yüzyılın stratejisi ana hatlarıyla yürürlüğe sokulduğu gibi, gücün teşhiri sayesinde toplumların sindirilmesi de sağlanıyordu: alabildiğine vülger bir biçimde...

ABD güçleri Irak'a girip günde ortalama yüz kilometre hızla yayılmaya başlayınca birden fark edildi ki, bu bir savaş değilmiş, istila imiş... Savaştan söz edilebilmesi için çarpışan güçler arasında değerlendirmeye değer bir dengenin ol-

ması gerekir. ABD'nin karşısında on iki yıldır ambargo altında yaşayan, hastalarına bile bakamayan, hiç bir ülkeden destek alamayan Irak var: daha saldırının başlangıcında açlık ve susuzluk nedeniyle hayatı tehlikeye girmiş insanların ülkesi... Acınası bir çaresizlik içinde değil mi Irak? Buna nasıl olur da "savaş" denilebilir. Ancak herkes "savaş" sözcüğünü o kadar tutmuştu ki, bunun geri dönüşü yoktu. Bir yandan "savaş karşıtı" eylemler sürdürülürken, diğer yandan Irak'ın istilâsı almış başını gidiyordu. "Reklâmın iyisi, kötüsü olmaz" ilkesinden yola çıkan ABD yöneticileri, her halde dünyanın iftiharla sunduğu global savaş kaşıtı gösterileri göbeklerini kaşıyarak seyretmişlerdir... Öyle veya böyle, "savaş" gündemdeydi ve herkes ondan söz ediyordu.

Karşı çıkılan saldırı, keyfilik, adaletsizlik, hukuksuzluk, kaba çıkar, emperyalizm olmadığı sürece mesele yoktu. Belki bunlardan da söz ediliyordu ama "savaş" kavramı hepsinden baskındı.

Yanlış başlık altında sürdürülen eylemlerin bu nedenle de ABD yönetimini etkilemesi beklene mezdi. Herkesin BM'den alınmasını beklediği meşruiyeti, ABD yaptığı yoğunlaştırılmış "savaş" propagandasıyla çoktan elde etmiş oluyordu. İtiraf edelim ki, savaş karşıtları bile sonunda savaşı bekler hale gelmişti.

ABD, "savaş" kavramının zihinlere kazınması konusunda gösterdiği başarıyı, onu adlandırırken tekrarlayamadı. O kadar fazla yalana, dolana ihtiyaç duyuyordu ki, bunların hepsini tek bir başlıkta toplamakta zorlanıyordu. Irak'ı özgürleştirmekten, kurtarmaktan, oraya demokrasi getirmekten tutun da herşeyi Irak halkının mutluluğu için yaptığını söyleyen acımasız saldırgan, sonunda kendini tutamayıp bilinç altında çoktandır hareket halinde olan gerçeği ortalığa saçıverdi: "şok ve huşû" hareketi (shock and awe)! Böylece, bu vahşet unutulmayacak biçimde tarihteki yerini almış bulunuyor.

Eski çağlarda güçlü devletler bu türden eylemlerini adlandırmakta zorlanmazlardı. Girişilen iş neyse, adı da oydu. 1534 yılında Osmanlı orduları Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Tebriz ve Bağdat'ı topraklarına katmak için yola çıktıklarında, bu olay o zaman şöyle adlandırılmıştır: "Beyân-ı menâzil-i sefer-i Irakeyn" (Nasuh-i Matraki). Bu bir seferdi, savaş değil. Osmanlı orduları tek bir top atışı yapmadan Tebriz'i teslim aldıktan sonra, bir süre burada kalıyor ve ardından yirmi yedi gün süren bir yürüyüşle Bağdat'a geliyor.

O günün koşullarında Bağdat muharebeye girişmeden teslim oluyor. Kayda geçmiş en önemli kayıp, Sultan Süleyman'ın Bağdat'a girdikten sonra astırdığı kendi başdeftardarı İskender Çelebi'dir. Sefer sırasında gecikmelere neden olan kararları yüzünden asılmıştır. Osmanlı istilâ etmeye gittiğinde "sefer", savaşacağı zaman da "harb" sözcüklerini kullanırdı. Niyetini gizlemeye gerek duymazdı, ya da mızrağın çuvala sığmayacağını bilirdi. Amerika Birleşik Devletleri'ni bugün yönetenlerin buncacık tarih bilincinin bile olmaması ve herkesi aptal yerine koymaya kalkmaları, onca azametinin yanında ne kadar dar kafalı olduklarını göstermiyor mu?

Son bir mesele de şudur: Batı toplumunun yetiştirdiği bunca aydın, yazar, bilim adamı, sanatçı, romancı, felsefeci ve bunların yüzyıllar boyunca ortaya koyduğu olağanüstü nitelikte ürünler günümüzde bu toplumları yönetenleri neden zerre kadar etkileyememiş acaba? Bu kadar kalın kafalı bir güçle karşı karşıya isek, durum gerçekten vahim değil mi?

1914-18 yıllarında, Avrupayı altüst eden savaşın açığa çıkardığı vahşete —sıhhiye birliğinde yaralıları yardımcı olmaya çalışırken— yakından tanık olan şair Georg Trakl, bir gece, kaldığı çadırdaki zehir içerek yaşamına son verir. Onun çağdaşı olan yazar Franz Kafka bu olayı yorumlarken şöyle der: "Savaşın başlıca doğuş nedeni, hayal gücü yetersizliğidir. Trakl'in engin hayal gücü buna katlanamadı..."

Bugün saldırgan güçlerin bizleri dehşete düşürmesinin bir boyutu da bu değil mi? ABD'de iktidar sahipleri Ortadoğuyu (şimdilik Afganistan ve Irak kapsamında) istila etme eylemine giriştiklerinde sergilenen tavrın hayal gücünden ne kadar yoksun olduğunu şaşarak izlemiyor muyuz?

ABD'nin, kendini tanımlarken, ne kadar güçlü olduğunu durmadan yinelemesi ve bunu giderek tüm toplumlara yönelttiği bir şantaj ve tehdit malzemesi olarak kullanması, dar kafalılığının ciddi kanıtıdır. Sözü ettiği gücün, "yok etme" kapasitesiyle doğru orantılı olduğunun altının çizilmesi, nasıl bir ucubeyle karşı karşıya

kalındığını gösteriyor. Her şeyi yıkabilme, herkesi öldürebilecek güce sahip olma dışında övünebileceği başka bir şeyin aklına gelmiyor olması, gelecekte ABD yorumcularını çok zorlayacak. Bu şimdiden belli. Ancak bu yorumların tarihçiler tarafından mı, yoksa psikiyatri uzmanlarınca mı yapılacağını tahmin etmek kolay değil.

Savaş tanrıları

Refik Zerengil

*Tanrıları insan yaratmıştı,
ama besbelli ki çoğunu sevmemişti*

Üretici güçlerin henüz gelişmediği evrelerde, gerçek dünyanın naiv (çocuksu) insan imgelemindeki gerçek dışı yansımalarında yer alan tanrılar/tanrıçalar, kişiler, yaratıklar, efsaneler, insanüstü kahramanlar, menkıbeler ve onların hepsinin oluşturduğu metafizik dünya çağlar sonra mitoloji adını aldı, sanat-edebiyatın bir parçası oldu. İnsanın nesnel varoluş biçimi doğa-insan ve insan-insan ilişkileridir. O ilişkiler insan zihninde ve düşgücünde doğaüstü tarzda yeniden üretilirken, hem insanla doğa arasındaki mücadele, hem de insanlar arası ilişkilerin kendisi o düzlemde yer aldı. Örneğin büyük doğa güçleri birer tanrıya temsil edildiler. O kadar ki, Japon'larda deprem tanrısı bile vardı (Nai-no-Kami); ya da insanların bataklığı kurutmaları, Herakles'in Hydra adlı canavarı öldürmesi olarak anlatıldı. (Hydra adı su'dan gelir.)

Anlatılan öyküler tüm fizik ötesi niteliklerine rağmen, insanlar arasındaki gündelik ilişkilere pek benziyorlardı: İnsanların iyi hamlelerinin yanısıra, onların çirkinlikleri de aynı zamanda "tanrısallık"tı: İhtiraslar, kıskançlıklar, kandırmalar, hileler, kadınlara karşı cinsel tacizler ve daha pek çok şey. Tanrılar güçlerine ve ölümsüzlüklerine rağmen, sıradandılar, hatta insanlardan daha kötüydüler, pek çok öyküde kötülük vardı, kimbilir belki de kötülükler daha çok anlatılmaya değiyordu, tıpkı günümüzün sıradan sinema ve TV filmlerinde hep cinayetlerin ve diğer çeşitli kötülüklerin gösterilmesi gibi.

O tanrıları insan yaratmıştı, ama besbelli ki çoğunu sevmemişti, belki korkmuştu ama sevmemişti; bunun içindir ki, o tanrıların çirkinliklerini çokça anlatmıştı. Örneğin Yunan mitolojisinde tanrılar tanrısı Zeus yalan söyleyen, karısını aldatan, bir hayvanın kılığına girip genç kızları iğfal eden, bir ataerkil toplumun tipik aile reisiydi. Onun oğlu, ulağı, sağ kolu Hermes (Roma'da Mercury) hem tacirlerin, hem de hırsızların tanrısıydı (doğar doğmaz ağabeyi Apollo'nun sığırını çalıyordu), ayrıca hitabet ve belagat (dilbazlık) ustasıydı. Apollo ise babası Zeus (Roma'da Jüpiter, Mısır'da Amon) gibi ataerkil, fallokrat toplumun erkeği, fiziki erkek güzelliğinin timsaliydi, sporcuydu, güçlüydü, vb. Ama genç kızlara tassallut eden bir tanrıydı. Kirlarda rastladığı su perisi (nympha) Daphne'ye tecavüz etmek için onu kovalar, tam yakalayacağı an Daphne'nin yalvarışına toprak ana Gaea yanıt verir, yer yarılar, Daphne içinde kaybolur ve o yerde bir ağaç belirir. Apollo ağaçtan bir dal kopararak başına tac yapar. Genç kızın bedenini zaptedemez, ama onun dalını başına geçirir. Bu efsane nedeniyle Roma hükümdarları başlarına zafer sembolü olarak defne dalı takarlardı. Gelenek günümüze kadar gelmiştir; TSK dahil bir çok

ordunun subay kokartlarında defne dalı vardır.

Yani bütün o insanüstü tanrılar-tanrıçalar, tümüyle sıradan insanlar gibiydiler.

Bugün mitoloji dediğimiz o gerçek dışı dünya, gerçek dünyanın insan zihninde yeniden üretilmesi olurken, aynı zamanda estetik bir yöne de sahipti, bir çeşit öyküler, masallar, anlatılar dizini gibiydi. Mitolojiler sadece edebiyata ve tiyatroya yansımadılar, mimarinin, heykelticiliğin gelişmesinde rol oynadılar, şiir eşliğinde müziğe, resme, duvar, çanak-çömlek desenlerine, işleme ve süslemelere konu oluşturdular. İstisnasız her toplumun kendi mitolojisi vardır, efsaneleri, menkıbeleri vardır. Ve günümüzde estetik değerlerinin yanısıra ait oldukları coğrafyanın folklorik öğelerine de dönüşmüşlerdir.

Savaşlar, insanların kabileler halinde yaşadıkları evrelerden günümüze kadar insan toplumlarının önemli bir parçası olduğundan savaş tanrıları ve öyküleri de mitolojilerinde önemle yer aldı. Burada Batı kültürünün temelindeki antik Yunan ve Roma kültürlerindeki savaş tanrısı imgelerine kısaca göz atacağız. Ama arada şu olgunun altını çizelim:

Dünyanın sayısız toplumu savaş yapmıştır. Bugün de yapmaktadır. Ama insanlık tarihinde hiç bir coğrafya, dünyayı Batı toplumu kadar kana bulamamıştır. Uygur Avrupa'lı ve ABD'li kendine her ne kadar yakıştırmaya da bu böyledir. Avrupa'lı kolonyalistler ve emperyalistler savaşlarını tüm dünyaya yaymışlardır. Orta Doğu'ya (Ortodoks Bizans'a ve Müslüman Arap'lara) bitmez tükenmez Haçlı Seferleri'ni düzenleyen onlardır. Afrika'ya, Asya'ya, kendilerinin 15. yy. sonunda ilk kez gittikleri, adına sonradan Amerika dedikleri kıtaya istila ve sömürgeleştirme savaşları götüren de onlardır. 20. Yüzyıl ise gene onların eseri olan iki adet dünya savaşıyla kanlanmıştı.

Bugünün savaş patronu ABD'ye gelince: O kıtaya giden İberya sömürgecileri yakıp, yıkıp öldürerek Orta ve Güney kıtayı işgal ederken, İnka ve Aztec eserlerinin her kırıntısını yok ederlerken, kuzeye giden kuzey Avrupa'lılar zamanla Amerika Birleşik Devletleri'ne dönüşmüşler ve bu yeni ulus tam 17,5 milyon yerliyi katlederek, tarihin en büyük soykırımını yapmıştır. O da yetmemiş, hem kuzeyliler hem de güneydekiler Afrika'dan 300 yıl boyunca gemiler dolusu sürek getirmişlerdir. O süre içinde köle kabileler halinde yok edilen ya da gemilerde telef olan Afrikalı sayısı 70 milyondan fazladır. Birileri-

nin tapılmaktan adeta şehvani haz aldığı o Batı uygarlığının temelinde işte bu kadar kan vardır. "E, canım, ne olacak, onların hepsi geride kaldı," mı deniliyor? Kalmadığı şu günlerde kanlı-canlı yaşıyor işte!

ABD'nin Britanya ile birlikte Irak'ı haftalarca füzelemlerle ve bombalarla yakıp yıktıktan sonra istila etmesi ve Orta Doğu'ya, Kafkaslar'a, Orta Asya'ya yerleşme planları yapması da, bir ABD'li yetkilinin "Dördüncü Dünya Savaşı"nın başlaması olacak dediği yeni bir savaş furyasının habercisidir. Fransa ile Almanya karşı çıktılar mı diyeceksiniz? O devletler, savaşın sonuçlarından memnun olduklarını açıklamadılar mı, bu nasıl karşı çıkmaktır? "Yeniden yapılanma" dedikleri şeyde ihalelerden ve ticaretten pay almak için yarışa kalkmadılar mı?

Batı'nın kültürel hegemonyası nedeniyle uluslararası kültür ortamında Antik Yunan ve Roma mitolojisi öteden beri en çok konuşulan mitolojidir.

ARES

Yunan mitolojisinde, Zeus'un başından zırhıyla ve silahlarıyla doğan Athena bir anlamda koruyucu nitelikli bir savaş tanrıçası kabul edilirdi. Athena "devletin korunması"nı temsil ediyordu, bu anlamda o coğrafyada Athena'nın doğuşu sınıflı topluma geçişle ve tabii ki devletin doğuşuyla birlikte olmuştu. Nitekim site devleti Atina, ismini o tanrıçadan alıyordu. Zamanla Athena aklın, mantığın ve saflığın simgesi olarak değişikliğe uğrarken, savaş tanrısı olarak Ares şekillendi.

Bu tanrının Latin mitolojisindeki karşılığı Mars'tır. Yunan ve Roma mitolojilerinde sadece adları farklı olan tanrıların ve kişilerin öyküleri ve karakterleri hemen hemen aynıyken, Ares ile Mars'ın kimlikleri arasında büyük fark vardı.

Yunan mitolojisi Ares'i olumsuzlamış ve kötülemiştir. Sophokles şöyle yazar:

"Ares kördür, domuz suratının ortasındaki görme-yen gözleriyle herşeyi belaya sardırıp durur."

Ares, Zeus'un oğullarındandır, ama Zeus'tan da kötü gösterilmiştir. Zeus, "iş gücü kavga, döğüş çıkarmak olan bu oğlundan tiksindiğini" söyler. (Ataerkil toplumun kadını aşağılama tutumuna uygun olarak, annesi Hera'ya çektiğini iddia eder.)

Eski Yunanca'da ne kadar tahkir edici sıfat varsa, Ares'e yakıştırılmıştır: kudurgan, azgın, zalim, korkak, cani, deli, uğursuz, insanların baş belası, vb...

Bazı mitologlar, bir tanrı olarak Ares'in Yunan mitolojisine yabancı mitolojilerden geçmiş olabileceğini ileri sürerler ama öyle de olsa, Ares, Zeus ile Hera'nın (Roma'da Juno) oğludur.

Ünlü *İliada*'da Homeros Troya savaşını anlatırken her iki tarafın da kahramanları olarak betimlediği Achilles, Hector, Agamemnon, Odysseus, Aias, Diomedes gibi kişileri hep över, Ares'ten ise korkak, kalles ve ikiyüzlü diye sözeder. Efsanede, Akha'lılar ile Troya'lılar arasındaki bu savaşta Homeros Ares'i Troya'lılardan yana gösterir. Savaşı kazanan

ise Akha'lılardır. Ares'in karşı tarafta gösterilmesi-nin nedeni efsanede Troya'lıların haksız görülmesidir. (Troya kralı Priamos'un oğlu Paris'in Akha'lı "Güzel Helena" ile yaşadığı aşk Helena'nın Troya'ya gelmesine varınca, kocasının ağabeyi Akha kralı Agamemnon ordularını toplayıp Troya'ya saldırır.) *İliada*'da Troya "karşı taraf" görülmekle birlikte, Troya'nın kahramanı Hector insani değerleriyle yüceltilir. Homeros'a göre nice insanın ölümüne yol açan savaşın suçlusu tanrılarıdır. Priamos Helena'yı savaştan dolayı suçlu bulmaz. "Asıl suçlu tanrılarıdır, başıma onlar açtı kanlı gözyaşı döktüren bu savaş," der. Savaşın korkunçlukları efsanede bir ölümlü taraftan dile getirilir: Priamos ile Hakabe'nin kızı Cassandra, olacakları dehşet içinde ve çılgılık çılgılla anlatan insandır.

Troya efsanesi her ne kadar "bir kadına atfedilmiş-se de" (girilen ataerkil toplumun egemenleri, geçmişten kalmış anaerkil değerleri hemencecik silemedikleri için, kadının saygınlığına karşı amansız bir düşmanlık yürütmüşler, bütün kötülükleri dünyaya elindeki kutudan yayan Pandora'dan ve nifak tanrıçası —ve Ares'in kızkardeşi— Eris'ten başlayarak kadına saldırmışlardır) Troya savaşı Ege'nin her iki yakasındaki site devletlerin çeşitli çıkarlar etrafında gruplaşarak yaptıkları savaşların efsaneye geçmesiydi.

Troya savaşında Ares'le ilgili ilginç bir anlatı, ölümlü Diomedes'in ölümsüz Ares'i yenmesidir. Karnından yaralanan Ares babası Zeus'a koşar, ağlamaya, dövünmeye, intikamının alınması için yalvarıp yakarmaya başlar. (Ares'i yenen, yaralayan bir başka ölümlü de Herakles'ti.)

Ares savaş meydanında daima şürekasıyla birlikte dolaşırdı: Kızkardeşi Eris (Kavga), oğulları Phobos (Korku) ve Deimos (Bozgun) yanından ayrılmazlarken, kızı Harmonia (Uyum) hiç bir zaman babasıyla gezmezdi. Ares'in refakatçileri arasında Şiddet, Dehşet, Titreme ve Panik de vardı. Bu takım nereye gitse yerin altından gürültüler yükselmeye ve kan fışkırmaya başlardı.

Ve nihayet Atina'da kaatillerin yargılandığı yerin adı Ares tepesiydi (Areopagos).

MARS

Ares'in olumsuzlanmasına karşılık, Roma'da Mars yüceltilmiştir. Bunun nedeni Roma'nın fetihçi ka-

rakteridir. Makedonya'lı Büyük İskender'in Yunan site devletlerini birleştirdiği imparatorluk ve fetih seferleri kısa ömürlü kalırken, Roma'lılar gerek Cumhuriyet, gerekse İmparatorluk dönemleri boyunca geniş topraklara hakim olmuşlardır. İmparatorluğun esas alanı Mare Nostrum (Bizim Deniz) dedikleri Akdeniz'di, ama sınırlar güneyde Kartaca ve Kızıl Deniz'den kuzeyde Britanya ve İzlanda'ya, batıda İberya ve Galya'dan, doğuda Anadolu, Kafkaslar ve Mezopotamya'ya kadar uzanıyordu.

Ayrıca Atina'da, Isparta'da yönetimin sivil kalmasına karşılık, Roma'da egemen kölecî sınıf patriciler devlet yönetimine majistra'lığı getirerek, aynı zamanda askeri ünvanlar da almışlar, bu sistemi devletin alt kademelerine deyin yayarak askerileştirmişlerdi.

Roma M.Ö. 1. Yüzyılda imparatorluğa geçerken devlet tümüyle militaristleştirildi. Elinde topladığı kudret sonucu kendisini dictator (dediği edik tek yetkili) ilan eden Julius Caesar ve sonraki iktidar kavgasını takiben imparatorluk sistemine geçen Octavius Augustus zamanlarında yönetim hepten askeri bir devlet haline gelmişti. Augustus'un asıl gücünü lejyonlara ve yedek kuvvetlere dayalı düzenli ordu ile Praetoria (Muhafız Alayı) ve özel askeri hazine (aerarium militare) oluşturmuyordu. Roma devletinin dışarıda yayılmacı, içeride ise askeri niteliği savaş tanrısı olan ve genellikle Roma üniformalarıyla tasvir edilen Mars'ı da belirliyordu.

Latin tanrıları arasında en fazla Roma'lı olan ve Jüpiter'den bile daha önem kazanan Mars'tı. Ares, Zeus ile Hera'nın oğluydu, ama Mars sadece Juno'nun —bir kutsal çiçekle birleşmesinden doğan— oğluydu. Roma'nın kurucusu kabul edilen Romulus ile, öldürdüğü kardeşi Remus'un (Rhea Silvia'dan doğma ikiz çocukların) babasıydı. (Mars, Rhea Silvia'ya uykusunda tecavüz etmişti. Babası belli değil diye çocuklar bir sepetin içinde Tiber nehrine bırakılmışlar, dişi bir kurt tarafından emzirilerek büyütülmüşlerdi.)

Başlangıçta bereketi temsil ediyordu, ilkbaharın, tarımın, hayvancılığın tanrısıydı ve adı Silvanus'tu. Sonra Mars adını aldı. Ormanlarda, dağlarda yaşar, ekinleri korurdu. En sevdiği hayvanlar, ağaçkakan, at ve dişi kurt, ağaçlar ise incir, kızılcık, meşe ve defneydi. Roma devleti savaş ve fetihlerle yayılıp askerileştikçe, Mars da Roma'yla birlikte evrime uğradı, efsaneler onun tarım ve bereket görevlerini Ceres (Demeter) ve Liber'e devrettiler, Mars'ı savaş tanrısı yaptılar. Ordular sefere çıkmadan önce onun mabedinde tapınırlardı. Sefer dönüşü yine tapınağı ziyaret edilir ve ona "payına düşen ganimetler" sunulurdu.

Muharebe meydanlarında, savaş tanrıçaları Bello-na ve Vacuna, düşman saflarına korku ve dehşet salan Pavör ve Pallor, Roma saflarında olduğu varsayılan Honos ve Virtü (şeref ve erdem-cesaret) ona eşlik ederlerdi. İliada'da Ares ne denli aşağılanmışsa, Roma'lıların kahramanlık destanı olan Aeneid'de Mars o denli yüceltilmiştir.

Mars'tan günümüze, Latin dillerindeki Salı günü (Martedi, Martes, Mardi), yılın üçüncü ayı ve güneş sisteminde bir gezegen adı kalmıştır. Ama Roma'da yüceltilen savaş tanrısı, daha sonraki çağlarda o say-

gın imajından uzaklaştı, hotozlu miğferiyle, zırhı ve Roma kılıcıyla felaket tellallığının, kara gün haberciliğinin nefret edilen imgesi haline geldi.

MONT, ZORYA, KUAN-Tİ

Akdeniz'de medeniyetler kurulduğunda, kuzeyde Germen kabileleri, daha da kuzeyde İskandinavya'da kıyı toplulukları arasında kıyasıya savaşlar vardı.

Germen topluluklarına damgasını vuran, Teuton'lardı. O mitolojinin tanrılar tanrısı ise Wodan'dı. Bu isim Hint tanrısı Veruna'dan geliyordu. (Akdeniz'de Amon, Zeus ve Jüpiter'in karşılığı.) Wodan aynı zamanda savaş tanrısıydı. Daha kuzeye gidince, Wodan Kuzey Teuton'larda Odin adını alıyordu. O topluluklar Wodan ya da Odin'e sevdiklerinden değil, korktuklarından bağıydılar. Dahası da, onları sahtekar ve hilibaz olarak niteliyorlardı. Roma'lılar kuzeye doğru gidip oraları işgal edince, o topluluklar da Mars'la tanıştılar. Teuton'lar Roma tanrılarından etkilendiler, zamanla Wodan Mercury'ye eş olurken, Latin dillerinde Mercoledì, Mercredi, vb., İngilizcede Wednesday (Çarşamba) adını aldı.

Roma'lılar kuzeye ulaşamadıklarından, Odin parlak kalkarı ve altın miğferi ile büyük tanrı ve savaş tanrısı olarak kaldı. Odin istediği an şekil değiştirebiliyor ve hayvan kılığına giriyordu.

Avrupa'nın doğusunda yaşayan Slavlar'ın da özel bir savaş tanrısı yoktu, bu görev tanrılar tanrısına aitti. O büyük tanrı, Kuzey Slavlarında Svantovit idi. Gerekteğinde silahlarını kuşanıp savaşa gider, savaş bitiminde ganimetten payına düşeni alırdı. Güney Slav'ları daha çok savaştıklarından ayrıca bir savaş tanrısı yaratmışlardı. Hint mitolojisindeki tanrılar tanrısı Parjanya'dan geldiği tahmin edilen büyük tanrı, Rusça'da Pyerun, Lehçe'de Piorun, Slovakça'da Perun adıyla anılır ve savaş tanrısı Zorya'yı (Şafak) yanına alıp savaşa giderdi.

Mitolojideki diğer bir savaş tanrısı eski Mısır'daki Menthu (veya Mont) idi. Gök (Güneş) tanrıları arasında yer alırdı. Heykel ve kabartmalarda güneşle çevrelenmiş şahin (bazan da boğa) başıyla tasvir edilirdi. Elindeki baltasıyla Firavun'ların düşmanlarının kafasını uçururdu. Aynı zamanda Yukarı Nil'in (Güney Mısır'ın) güneş tanrısıydı.

Babil'in büyük tanrısı Anshar, Asur'lularda adeta kendi topluluklarının öz tanrısı haline gelmiş ve Asshur adını almıştı. Tanrılar tanrısıydı, ama bütün savaşlarda orduların başında gittiği kabul edildiğinden öncelikle savaşçı tanrıydı. Boğaya binmiş ya da gökte uçan kanatlı bir disk şeklinde betimlenirdi.

Hint tanrılarında Mitra ve Indra da savaşçı tanrılardı, güneş arabalarıyla gökte gezerlerdi. Çin mitolojisinde Kuan-ti savaş tanrısıydı.

Afrika, Kuzey-Güney Amerika, Okyanüsya gibi coğrafyaların da kuşkusuz mitolojileri var. Pagan ağırlıklı bu mitolojiler daha az yazılı, daha çok sözlü niteliklidirler.

[Not: Bu yazı DÜŞÜN Dergisi'nin Eylül 1984 tarihli sayısında yayınlanan "Klasik Mitoloji'de Savaş Tanrıları" başlıklı yazının geliştirilmiş halidir.]

Bir Amerikan muhibbinin ibretlik sayıklamaları

Halim Togan

Alçaklık içten, samimi duygularla beslenen bir tıynettir. Alçak, bütün samimiyetiyle, doğaçlamadan alçaktır. Olur mu öyle şey demeyin. Olur. Bir huydur. Akrepinki gibi. Alçak, alçaklık etmeden rahat edemez. Alçaklığını dünya aleme sergiler, bununla övünür, alçakça düşünce ve davranışlarından kendine paye çıkarır. O payeyi etrafıyla paylaşmak, herkese bulaştırmak için çırpınır. Alçaklık onun için kendini ispat ve tatmin yoludur.

Böylesini çok görmüştük. Gördüğümüzü teşhiste ne kadar haklı olduğumuz şu son, savaş denilen haydutlar operasyonu dolayısıyla bir kez daha doğrulandı. Yine karşımıza çok bilmiş köşe yazarı, televizyon ekranlarında akıl hocalığına soyunan gazeteci, emekli elçi, iş adamı, şu bu kılığında çıktı.

Bu huyu —tıynet, karakteri— nasıl anlamalı, nereye oturtmalı?

“Alçak” sıfatının mefhumuna muhalif çağrışımlar üzerinden gidelim... çok geçmeden GÜCE TAPMA’ya varırız. Alçak, ne yapar eder, tapınacak bir güç ve de güçlü bulur kendine. Eskiden Fransa ve İngiltere idi. Sonra bir ara Almanya oldu. Şimdilerde ABD pek revaçtadır.

“Amerika mutlaka savaşacak... Savaşınca da kazanacak. Çok güçlü. Hem de tek güçlü. Başka güçlü yok. Bize ne, karışmayalım diyebilir miyiz? Bu savaşa girmeye ve Amerika’nın yanında yer almaya mecburuz. Biz girsek de girmesek de uğrayacağımız onca zararı sineye mi çekelim? Çekelim de, nasıl çekelim? Hangi sineye? Göreceksin, Amerika bu savaşı çabucak kazanacak. Üç gün, bilmedin bir hafta ya sürer ya sürmez. Irak ne ki, iki sıkımlık canını hemen alırlar. Amerika’nın vurdu mu çökerten silahları, harika teknolojisi var. On tonluk, seyreltilmiş uranyumlu dev bombası, çarptığı eti paralayan çok patlamalı misket bombaları, bir defada patır patır bin bomba bırakan sekiz motorlu uçankaleleri, yüzer ada boyunda uçak gemileri, sineği gözünden vuran uzaydan kumandalı akıllı füzeleri... Bu güce karşı durulabilir mi? Filistin’de Sharon’un tankı önüne dikilip ölen Amerikalı barış gönüllüsü kadın gibilerine bakmasen, onlar dünyada neyin ne olduğunu, nereye gidiğini göremeyen, akli bir karış havada roman-

tikler. Dünya onlara mı kalacak sanıyorsunuz? Başkan Bush’un Necef çölünü fethetme gönderdiği, tepeden tırnağa silahlı, göreni şok ve dehşete salan Amerikan askerine kalacak. Ya da o orda ölüp giderse geride kalanlara. Onların ahfadına: Yeni dünyanın koşullarına en iyi uyum sağlayanlara. 21. Yüzyılın Amerikan yüzyılı olacağı boşuna söylenmiyor. Başkan Bush bu savaşta Irak rejimine, Saddam’ın Baasçı fedailerine gününü göstersen, sıra başkalarına, haddini bilmez molalalara, gizli açık El Kaide yardakçılara gelecek. Ortadoğu ve giderek bütün dünya teröristlerden, Amerika’ya kafa tutan haydut devletlerden temizlenecek, her yerde Amerika’nın sözü geçecek. Önünde kimse duramaz. Güçlü, çok güçlü! Barışmış... Hadi canım, güldürmeyin beni. Ben de savaşa karşıyım. Savaşı kim ister? Savaş vahşettir, felakettir. Ama dünyanın, hayatın gerçekleri var. Bazen vahşet de gerekir, felaket kimsenin aklından geçmeyen hayırlara vesile olur. Tarih şimdi Amerika ile elele yürüyor. Gücü, silahı vermiş onun eline, yüz yılların birikmiş kirini, pasını süpürüyor. İnsanlar ölüyor! N’apalım! Demirden korkan tirene binmesin. Irak halkı Saddam zulmüne baş kaldırmıyorsa ya acizliğindendir, o halde dışardan birilerince kurtarılmalı, ya da Saddam’ı tuttuğundandır, öyleyse de katlansın başına gelenlere. Başkan Bush kararlı. Felaketse felaket diyor. Koskoca İngiltere’nin başbakanı da onunla birlik. Sıkıysa karşı durun. Duramazsınız. Kimse o güce dayanamaz. Ya onunla birlik olacaksın, ya da ona karşı olanlara karşı olacaksın, bizim gibi... Hem zaten biz savaşa filan girmiyoruz ki! Biz savaşmayacağız, Amerikan askeri savaşacak. Biz sadece toprağımızı, olmadı havamızı açıyoruz oradan gidip kimi ölüreceklerse öldürsünler diye. Yazık ama mecburuz. Geleceğimiz, bütün dünyanın geleceği sözkonusu. Sorumluluğu paylaşacaksın. Yoksa görün Amerika bize neler eder. Orda başa gelen her kazanın hesabı bizden sorulur. Asker teskeresi geçmeyince ne oldu? Feleğimizi şaşırmadık mı? İyi ki kimse Meclis kararını filan takmadı da bize tam küsmediler, ucuz atlattık sayılır. Saddam gibi mi olsaydık? Boyuna bosuna bakmadan kabadayılık tasladı. O olmasa bu savaş da olmazdı, bebeler ölmez, analar ağlamazdı, bütün bu felaketler yaşanmazdı. Çek git, bu iş bitsin

dediler, git de savaş olmasın, insanlar, bebekler ölmesin, analar ağlamasın dendi o kadar, kimseyi dinlemedi. Halkını bu hallere düşürdü...Yazık değil mi o hal-ka? Bombalar altında sapır sapır döküldüler, ölmeyen ömürboyu sakat kaldı. Amerika onları hedef almamaya özen gösterdi o kadar ama füze bu, akıllı da olsa insan yapısı, bazen şaşıyor işte. Her savaşta olur böyle şeyler. İngiliz de vurulur, gazeteci de öldürülür. Adı üstünde, tali zayıat. Kaza. Daha çok olmadığına şükretsiner, olmayanlardan mahsup etsinler... Hep Saddam yüzünden. O kim ki, zaten? Bir Amerikan yarattığı. CIA başa ge-

cirdi, beslendi beslendi İran'ın üzerine salındı. Bir milyon insanın kanına girdi. Kendi halkını da gazlayıp öldüren zalim bir diktatör! Gaddar. Sadist! Bütün dünyadan köşe bucak sakladığı kimyaşal ve biyolojik silahları üretip kullanmasını Amerikalılardan öğrendi diyorlar. Olabilir. ABD yönetimi, zamanında bunu gerekli görmüştür. Amerika'nın da vardır, elde hazır tuttuğu öyle kitle imha silahları. N'olmuş? Mesele onların yayılıp onun bunun, haydut devletlerin eline geçmesini önlemektir. Saddam gibi medeniyet özürlü acizler çaresiz kağıt sıkınca elleri tetiğe kayıverir. ABD gibi bir devin emin ellerinde o silahlar hini hacette kullanılacak barış teminatıdır. Kullanılması gerekmez, korkusu yeter. Amerika gibi bir devin gücü sayesinde korunur her zaman barış. Arkasında duracak sağlam bir güç olmalı. Yoksa anarşi çıkar, her yer savaş alanına döner. Dünyanın dört bucağında mantar gibi Saddam biter. Boşuna söylenmiyor, Pax Romana, pax Americana diye... Uluslararası ilişkilerde adalet, hukuk, hakkaniyet filan yoktur. Güç vardır. Güçlü olan ne diyorsa o olur. Meşruiyet de güçlünün gücünden gelir. Öyle değil mi diyorsunuz? Diyorsunuz da ne oluyor? Deyin istediğiniz kadar. Şu bizim Cumhurbaşkanı mı, anayasal mı ne meşruiyet denilen şeye, işimizi yürütenlere olmadık zorluklar çıkardı Bu ne inat? Kimlerle işbirliği yaptığına da bakmak lazım yani... Ben bu kadar diyeyim, kim ne anlarsa anlansın. Birleşmiş Milletler de meşruiyet de meşruiyet deyip Amerika'ya tam, koşulsuz destek vermedi, arada kaldı, bocaladı da ne oldu? Kendi meşruiyeti kalmadı. Fransa'nın oyuncağı oldu. Fransa'yla Almanya'nın yaptıkları ne ki? Hep kendi bencil çıkarları için. Üstelik de, nankörler. 2. Dünya Savaşında kim kurtarmıştı onları Hitler canavarının elinden? Şimdi dolara savaş açtılar. Yerine kendi paralarını, Oro'yu geçirecekler. Dünya ekonomisinin temelini

dinamitliyorlar. Piyasalar altüst olacak, altmış şu kadar yıldır süren sistem tepemize yıkılacak. Başkan Bush buna izin verir mi, vermez tabii! Şimdi bambaşka bir dünya kuruluyor. Böyle tuzakları temelli boş çikarmak için. Bütün Ortadoğu'ya da yeniden biçim verilecek. Bu mutlaka olacak, kaçınılmaz. Bu operasyon tamamlanıncaya kadar, yirmi yıl, otuz yıl ABD buralarda kalacak. Biz komşusu olacağız. Zaten yarım yüzyıldır müttefiki, bir süredir de stratejik ortağıyız. Ne yaptysak onunla yaptık, nereye geldiysek onun sayesinde geldik. Gak dedik verdi, guk dedik verdi.

Vermedi mi? Bak şimdi bütün olanlardan sonra yine bir milyon dolar veriyor. Şuncacık şeyi ondan esirgemeye kalkmamız ona reva mıydı? Birkaç liman, üç beş üstü bütün istediği, üstelik parasıyla. Bu halinle kuyruğun ne ki dik tutacaksın? Laf! Ya Kürtler Kuzey Irak'ta kendilerine devlet kurarlarsa? Barış, barış diyorlar, barışın fiyatından haberleri yok. Hiç tüccar olmamış, bir koyup beş almamışlar, hep devletten geçinmişler, ne bilsinler... Komünistlerin renkleriyle şeriatçılık yapanlar sardı ortalığı. Bizi bin yıl geriye götürecekler. İşimizde aşımızda gözleri var. Yok ama, hava alırlar. İyi ki Amerika var. Onsuz bir şey yapamayacağımızı bilenler de var, burda bizde, olması gereken yerlerde... Bölgemiz Saddam gibi zalimlerden hep temizlenecek, her yerde demokrasi ve serbest piyasa uygulaması yeşerecek, refah üretilecek. Barıştı, savaş karıştıydı filan diye hiç gaza gelmeyelim, elimizi taşın altına koyalım, hem de geç kalmadan, bize daha ihtiyaç varken, koyalım ki savaş sonrası Irak'ı ve Ortadoğu'yu düzenleyecek masada bize de yer versinler, bölgemizin geleceğinde sözümüz olsun, yeni doğacak imkanlardan payımızı alabilelim, bir dolu kazancımız olsun dedik o kadar, dinletemedik. Neyse ki ucundan kenarından, zorlamayla da olsa yardımı esirgemedik, hava sahamızı açtık, lojistik kolaylıklar, imkanlar, yakıt ikmal filan sağlandı da tam ayazda kalmadık. C. Powell onca işi arasında kalktı ayağıma kadar geldi, bize küsmediklerini gösterdi, yeni teminatlar getirdi, Kürt devleti kurulmayacak diye söz verdi, yoksa... malum... bizim öyle bir kırmızı çizgilerimiz var ki, Başkan Bush da sık sık aman bir hareket yapmayın, sizin işinizi biz görürüz demeden edemiyor. Kürtler Amerika'ya emanet artık, biz geleceğe bakalım. İlk iş, Saddam'ın ve azgın Baasçıların temizlenmesiydi. Görüldü işte, Hanya mıymış, Konya mıymış. Üç haftada bitirdiler Saddamın işini. Zaten bir hiçti,

hiç olduğunu gösterdi. Ne fedaisi kaldı, ne cumhuriyeti, ne de muhafızları. Şeref için bir kurşun dahi atmadan çil yavrusu gibi dağıldılar. Biz demistik. Herifin heykelleri sokaklarda sürüklendi, tepesine çıkıp oturdular. Bir, şey etmedikleri kaldı. Amerikan askerleriyle kucaklaşıp bayram etti Bağdat halkı. Sonra da gidip her yeri yağmaladılar. Yağmalarlar. Huylarıdır. Ne de olsa Şark işte. Bugün despotun ayağının altını öper, ertesi günü despot kaçıp gidince ne mal olduğu çıkar ortaya. Mal bulmuş Mağribiler..! Görsünler Saddamzadeler şimdi kime karşı kimlerden yana olduklarını. Üçüncü Dünyacı yağmacılık bugün Bağdat'ı soydu, yarın fırsat bulsun bütün dünyayı soyar. Nah bulurlar ama bundan sonra o fırsatı. Neymiş, hep petrol içinmiş. Neden olmasın? Teknolojisini sen bulup geliştireceksin, pazarını örgütleyeceksin, yatırımını yapacaksın, Fellahın gelip üzerine oturacak, nimetini yiyecek... var mı öyle yağma? Geçti artık o devir. Varan bir, Irak'tı. Şimdi varan iki, Suriye, Sonra İran. Onların da hesabı şöyle ya da böyle görüldü mü, görün bakın neler olacak... Bölgemize barış, demokrasi, özgürlük gelecek... Yeni komşumuz ABD'nin istediği ve öngördüğü gibi bir Ortadoğu, İsrail'in Filistin topraklarını fethi sağlama alınarak o çıbanbaşı temizlenmiş, yeniden başını kaldırmaya davranan Arap milliyetçiliği hizaya getirilmiş, siyasal İslam terörizmine gem vurulmuş, İran'ın bölgesel hegemonya iddiaları engellenmiş, Suriye ya Irak gibi dize getirilmiş, ya da terörize edilip İsrail'e yamandırılmış, Arabın, Kürdün, Acemin ve Türkmenin ve Vahabinin, Yezidinin ve de biz Türklerin tarihin en büyük gücünü arkalarına alarak barış ve kardeşlik içinde gül gibi geçinip gittiği bir bölge mi istersiniz, yoksa... Fransa'yla Almanya'nın Rus ayısıyla işbirliği yapıp türlü entrika çevirerek ülkeleri ve halkları birbirine düşürdüğü, içinde ucu taa Çin'e, yecüc mecücülerin yedi belalar diyarına kadar uzanan çelişkili çıkarların fokurdadığı köhne bir kazan mı? Yedi bin yıllık Babil artığı ufune-ti dağıtacak taze bir soluğa ihtiyaç var. Anlayın artık bunu, görün! Batı rüzgarı esmeye başlıyor bölgemizde, herkese müjdeler olsun!"

Evet, müjdeyi —muştuyu— işitiyor musunuz? Okyanusun ötesinden esiyor sahibinin sesi plaklarda, şok ve dehşet gürültüsü, göğü kan rengine boyayan infilaklar, yer altından çıkma danaburnu kılıklı birkaç yüz bin savaşçı... ve TV ekranlarını işgal eden mükemmel teknik çizimli saldırı, kuşatma, imha krokları önünde bir sürü meymenetsiz surat eşliğinde, üç bin yıldır bir arada yaşayan her kavimden, dinden, mezhepten ve ulustan milyonlarca insanın üzerine yeni bir "hayat" vadiyle ölümler getirerek çulluyor.

Ve bizim yurdumuzda sözde bizden birileri etekleri zil çala çala onu ağırlamaya çıkıyor!

Bir ülke başka nasıl işgal edilir?

Niyazi Ünsal

Eski C. Senatosu Üyesi.

Son günlerde ABD ile aramızda geçenleri karşıma alıp uzun uzun düşünüyorum. Ama, her nedense işin içinden bir türlü çıkamıyorum. Oldukça karışık görümlü, aslında basit yapıdaki bu problemi günlerdir çözemiyorum. Hani derler ya **"küçüğüne koyuyorum almıyor, büyüğüne koyuyorum dolmuyor!"** sonuçta kendi kendime şu soruları sıralıyorum: Bir ülke nasıl işgal edilir ya da alınır, satılır? Evet, evet, bir ülke bizde olduğu gibi işgale nasıl uğrar, satışa nasıl çıkarılır? Bu soruları kendi kendime soruyorum, ama hiç birine akla uygun bir yanıt bulamıyorum. Olanlara bakıyorum, yapılanları izliyorum; olacak, **"olur"** denilecek işler değil! Ülkenin havaalanları, limanları, bir başka ülkeye de olsa **"saldırı"**ya gelen birine, kargaları bile güldürecek koşullarla hizmete açılıyor. Az önce **"kargaları bile güldürecek"** deyimini yazdım. Yazdıktan sonra bunu da düşündüm. Bir ülkenin kiralınması ya da bu yöntemlerle işgal edilmesinin acı ve üzüntü duyulmadan geçirilecek bir yöntemi var mı diye, onu da bulamadım. Sonuçta yine acı gerçekle yüz yüze gelmek için işgalcilerin, başka bir deyişle saldırganların bir süre önce canım İskenderun'da boşaltma işini izledim. Tanklar, çeşit çeşit paletliler, homurtuları dağlara vuran dev araçlar, sanki ülkem toprağında değil, sırtında gezer gibiydi! Olgunun bende ki ya da aynı duyarlılıktaki bir başka yurttaşta ki izi böyle olsa da boşaltılanların tümü saldırılacak ülkeye gitmek üzere ülkem bir başka yerine gönderiliyordu.

ABD'nin önce onardığı, modernize ettiği (!), (öyle mi değil mi; bu da bilinmiyor, izlenmiyor ya) havaalanlarını, limanları yarın boşaltmaz, bir başka yere, bir başka nedenle saldırısında da kullanmaya kalkarsa biz, evet, evet biz **"devlet olarak, ulus olarak"** ne yaparız, bunun hesabını kendi kendimize de olsa nasıl veririz? Bugünkü yaptıklarımıza ne deriz, yapanlara ne değer biçeriz?

Bu sorulara yanıt vermek elbetteki çok güç! Nasıl verebiliriz: **"Bugün ABD'nin hizmetine sunduğumuz alanlar, limanlar, sizin kullanımınıza, sizin donanımıza uygun değil; gel, uygun duruma getir, kullan"** diyen ve bu onursuz yöntemin önünü açan ve öneren biziz!

Günlerdir gidip gelmelere bakıyorum, konuşmaları (fiskosları, atılan nutukları) izliyorum. **"Bu kadari da olmaz"** demekten kendimi alamıyorum. Hemen her yerde yapılan konuşmalarda olası zardan söz ediliyor. Az para verildiği vurgulanıyor. Konu dönüp dolanıp **"dolar"** üzerinde düğümleniyor. Yazık; hem de çok yazık!..

(Cumhuriyet'ten. 2 Nisan 2003.)

Kimin eli kimin cebinde?

Hüseyin Hasançebi

"Öteki taraf"a artık kulak asılmamalı. Orası sermaye tarafı. Orada solcu, sosyalist, komünist, demokrat —başına eski sıfatı eklenmedikçe— olunamaz. Kavrama "bizim taraf"tan yüklenmiş tarihsel anlamıyla insan da olunamaz

Ne icad olduysa oldu, ABD'nin Irak'a karşı yürüttüğü savaş bundan öncekilere benzermedi. Savaşı konuşanlar iktisattan felsefeye, hümanizmadan çevre ve doğa bilimlerine kadar her şeyi konuştular. Savaş konuşulurken diller ve akıllar insanlığın dün, bugün ve geleceği arasında gidip geldi. Demek ki bu savaş tuhaf bir savaş.

Nesi tuhaf? Önce, 1990'lardan başlayarak gelişen ve giderek bir kaç yüzyıl süreceği sanılan bir tartışmayı bitirdi. Tartışma, reel sosyalizmin yıkılmasıyla birlikte kapitalizmin ve emperyalizmin de tabiatında büyük değişiklikler olup olmadığı, sosyalizmin insanların özlemleri arasından çıkıp, onun yerini ebedi bir demokrasi-nin alıp almadığı yönünde ilerliyordu. Tarihi gidişatın artık sosyalizme ve sömürden kurtulmaya doğru değil, adalet dağıtan bir demokrasiye doğru olduğu yönünde tezler, üflemeyle de olsa, şişiyordu. Tarihsel evrimin doğrultusu bu yönde değiştiğine göre sınıflar ve sınıflar mücadelesinden türemiş her türden görüş ve öngörüler de iflas etmiş olmalıydı. Artık bu durumda işçilerin, emekçilerin, dünyanın ezilen yoksullarının ekmek ve özgürlük istemek yerine, demokrasi istemeleri, savaşacaklarsa eğer, demokrasi için savaşmaları zorunlu oluyordu, çünkü ekmek ve özgürlük gibi şeylerin istenmesi nizam bozuyordu. Ulus ve ülke bazında "bağımsızlık", "ulus çıkarı" gibi modası geçmiş istek ve değerlerin ileri sürülmesi dünya nizamı için çok tehlikeli oluyordu. İşte örneği...

ABD-İngiliz emperyalist bloku'nun yürüttüğü Irak savaşı bu tartışmayı bitirdi sayılır. Artık bundan sonrası kolay. Bağımsızlıktan, kendi haline ve geleceğine mukayyet olmaktan yana olanlar, başka çareleri yok, modası geçmiş, ayakta tutulması imkansız hale gelmiş olsa bile açıktan bağımsızlığı, hatta belki "eski dünya düzeni"ni savunacaklar. Bunu her hangi bir ideolojik örtü aramadan, açıkça yapacaklar. Karınlarını olsun tok tutmalarının emperyalizme karşı direnmekten geçtiğini artık kavramış oldukları için "inatçı" bir çizgi oluşturacaklar. Bu, tek tek ülkelerde böyle olacak, dünya çapında da böyle olacak. Küreselleşmeye karşı gelişen hareket de bu çizgiye doğru evrilecek, bu yönde politikleşecek, dünya dışı dış cebelleşmelere sahne

olacak.

Ötekiler ne diyecek? Diyecekleri net olacak. Ben emperyalizmden yanayım, çıkarım burda; aklım ve fikrim de çıkarıma tabi olduğu için fikrim ve gönlüm de burada. Yoksulların silahı yok, bu yüzden yenilmeye mahkumlar. Niçin yenilenden, direnirse yenileceği besbelli olandan yana olacak mışım? Yarar denilen şey madem ki kazanan tarafta oluşuyor, eğer bir "topluma yarar" arıyorsak onu da kazanacağı kesin olan emperyalist tarafta aramalıyız.

Bu tartışma nettir. Siyah-beyaz bir tartışmadır. Tartışmanın tarafları nettir ama taraflar kendi içinde net değildir. Bir tarafta solcular da olacaktır, çünkü vardır, sağcılar da. Öbür taraf da öyle. Örnek mi? Çok! Nice ünlü solcumuz, komünistimiz, sosyalistimiz, dünyadaki bu yeni ve büyük, tastamam "çıkarcı" demek olan ideolojik yarılma Türkiye ABD'nin, o halde aynı zamanda medeniyetin ve demokrasinin, elbette bu arada teknolojinin ve zenginliğin safında yer tuttuğu için rahatladığını yüksek sesle ilan etmediler mi? Yanlarında TÜSİAD'ı, büyüklü küçüklü bütün finans çevrelerini, komisyoncular, acenteler, araçlar takım ve zümrelerini görmekten sıkıntıya kapılmadılar. Taraf net ama, demek ki kendi içinde saf değil. Bu böyle gidecek. Bütünleşecekler.

Yeni dünya düzenlemesinden korktukları, çekindikleri, bunun yeni bir emperyalist hegemonyaya doğru ilerlediğini, soyut laf kalabalığı yerine somut insan hayatlarına bakarak kavramaya çalışan, inkar edilemez kanıtları peç çok olduğu için de "eski dünya düzeni"ni savunan ve bunu yüksek sesle duyurabildiği kadar tabii— ilan eden solcularımız, komünistlerimiz, sosyalistlerimiz var. Bunlar yanlarında Miloseviç'i, Saddam'ı, Chavez'i, çıkar milliyetçilerini, hatta Usame Bin Ladin'i bile buldular. Bunlar yanlarında yarı aç yarı tok, cahil, nefesi koku ve hiç bir gelecek perspektifi bulunmayan kuru kalabalıkları —siyasal destek anlamında değil şüphesiz— buldular. Bunlar yanlarında doğru dürüst bir entelektüel birikim de bulamadılar. Ama bunlar, ötekiler gibi rahat değiller. Bir sosyalistin, bir solcunun, bir Marksistin, bu sayılanlarla aynı tarafta bulunması gerçekten rahatsız edici bir şeydir.

Demek ki dünya yeniden ve Batı'dan kurulmaya

başlanınca çıkar temelinde oluşan büyük çatlağın öteki tarafında netlik daha kolay oluşacak, çünkü kimse başkasından ve kendinden, yani solcu TÜSİAD'dan, TÜSİAD solcudan rahatsız değil. Öteki tarafın zihinsel dünyası pek sancılı değil. Demokrasi, o cenahta sihirli bir değnek gibi çelişkileri yumuşatıyor ve işte bu savaşta da gördüğümüz gibi Yugoslavya'dan, Kosova'dan Afganistan'dan, Irak'tan başlayıp K. Kore'ye, Suriye'ye, İran'a, şüphe olmasın yarın Sudan'a, Venezuela'ya doğru gelerek evrenselleşiyor!

Yarığın "beri tarafı"nda, ezilenlerin, yoksulların, ekmek ve özgürlük isteyenlerin, hala kendine ait bir kaderi olabileceği fikrine saplanmışların, açlıktan nefesi kokan kuru kalabalıkların "taraf"lılığı netleşmiş ama yolu ve yordamı net değil. İşte bu, kendinden öncekilere benzemeyen savaş "beri taraf"taki ideolojik kaosu ve çıkar karmaşasını netleştirmeye dönük tartışmaya yeni imkanlar sunacak. O halde bu savaş, fışkırtıp herkesin gözüne soktuğu "çıkart"lar açısından okumayı bilmek gerekir.

Zor değildir okumak. Artık herkeste ideolojik örtüyü kaldırıp altında ne var ne yok diye bakmak gibi, eski dünya düzeninin de temelini oluşturan bir illet geri gelecek. Demokrasi mi, hukuk devleti mi, yeni dünya mı dediniz, hemen altına bakacaklar. Kimler? Elbette önce son on beş yılın laf kalabalığı içinde kendi gerçeğini gözden kaçırdığı için yordu üfleyerek yemeye dönen kuru kalabalıklar.

"Beri taraf"ta, bizim bulunduğumuz tarafta elbette sıkıntılar var. Bunun nedeni, sınıfsal bakış açısının modasının geçtiği propagandasının baskın çıkmasıdır. Baskın çıkmasının nedeni, parlak fikirler olmasından değil, *baskı* olmasındandır. Ama geçer, geçiyor ve geçecek. Kuru kalabalıkların işin gerçeğine olan merakı entellektüeller dünyasındaki yanılma ve savrulmalar için en iyi ilaçtır. O merak, ya-

şanan hayatın somut gerçekliğinden beslenmektedir. Sınıfsal bakış açısını geri getirecek, güçlendirecektir. Irak savaşının "bizim taraf"a sağlayacağı imkanlardan biri bu olacaktır.

Irak savaşı "insancıl endişe"lerden türediği varsayılan ve kısa sürede dünya çapında bir etkinlik kurabilmesine şaşılana bu "hızı" yüzünden olsa gerek, "romantizm" olarak nitelendirilen bir Barış hareketinin de oluşmasına neden oldu. Tamam, sözü "Barış" olduğu için "Barış hareketi"; iç yapısı da belki hümanistlerle, romantiklerle, sanatsal saf inançlarla, belki bu arada kilise ve camilerin efsunlarıyla dolu ama kaynaklarına dikkatle bakılacak olursa, sınıf mücadelesini ve sınıf mücadelesinin birikimlerini görmek kolaydır. Bu hareketin önünü, işte Saddamcılık, Üçüncü Dünyacılık, Doğuculuk diyerek kesmek mümkün olmadıysa, bu, sağlam sınıf tarihi ve sınıf kaynağı nedeniyledir. Savaşlara hep kim ne kadar haklı, o da haklı ama bu da haklı gibi, dar kafalı orta sınıf ukulasının baktığı yerden bakmak çok ters görünmüyordu, ama savaştan sonra bu mümkün olmayacak. Çünkü akıllar yeniden toptan haksızlık nerde, davası nedir diye sorma noktasına geri düştü, Barış hareketi de bu yüzden sağlam durdu. Önümüzdeki aylarda ve yıllarda bu hareket, başka benzeri çok renkli hareketlerle bütünleşerek, ama esas itibarıyla kendini taşıyacak olan sınıfı da yeniden keşfederek ilerleyecektir.

Ancak "bizim taraf"ta bir problem var. Biz mi sınıfı keşfedeceğiz, yoksa sınıf mı kendi gerçeğini keşfedecek de işler yoluna girecek? İkişi birden. Yaşamının diyalektiği ikisinden oluşur. Bu savaş bunu görmemizin imkanlarını genişletmiştir. Bundan böyle yapılacak bütün savaşlar bu savaş gibi savaşlar olacaktır. Emperyalizmin kafasındaki mutasavver dünyanın yaratılması için yapılan ve yapılacak olan bu savaşlara "bizim taraf"tan peşinen kar-

şı çıkmanın romantizm ile, Iraklı çocukların ölmemesiyle bir ilgisi yoktur. Onlar zaten ilaçsızlıktan, açlıktan ölüyorlardı.

Emperyalizmin kafasındaki dünya, yani adım adım temelleri atılan dünya, düşünmesi bile ürküntü verici bir dünyadır. Bir yanda, bakmayın bugünkü çelişkilerine, birleşmiş bir cennet dünya, ötesinde milyarlarca yoksulu kasıp kavuran, boyun eğmiş, direnmeyen ve ne için ve nasıl direneceğini de bilmeyen, tam bir tevekkül içinde cehennem bir dünya. Arasına fiili duvarlar çekilmiş iki dünya. Buna ister Batı'nın ve Doğu'nun dünyası deyin, ister insanlaşmış insanların ve insanlaşmamış insanların dünyası deyin, dediğiniz aslında aynı şeydir: Sermayenin ve emekçilerin ayrı dünyaları.

"Öteki taraf"a artık kulak asılmamalı. Orası sermaye tarafı. Orda solcu, sosyalist, komünist, demokrat —başına eski sıfatı eklenmedikçe— olunamaz; kavrama "bizim taraf"tan yüklenmiş tarihsel anlamıyla insan da olunamaz. Orda yazar olunur, felsefeci olunur, siyasetçi, sendikacı, TV yorumcusu, vb. gibi olunur. Orda "her şey" mümkündür.

Madem dünya böyle bölündü, direniş "beriki taraf"tadır. "Devrim" bu taraftadır. Dünyayı değiştirmek bu taraftadır. İnsan olmak bu taraftadır. Emekçilerin, yoksulların, açların, çaresizlerin çaresi ve onların ahvalinden kendi insansızlığının bilincini çıkarabilenlerin manevi tatmini, şimdi şu an çok parlak bir gelecek vaatetmiyor olsa da, "bu taraf"tadır.

"Bu taraf"taki zihinsel karmaşaya, solcu, sosyalist, Marksist, komünist, milliyetçi, cahil, yoksul, aydın, vb. kaosuna netlik kazandırmak mümkün mü? Nasıl mümkün?

Önce şunu hatırlayalım: Kapitalizm dünyayı, en açığını "işçi"nin farketmediği şekliyle, emek-sermaye diye bölmüştür. Bütün hayatlar kapitalizm tarafından bu esas üzerinden bölünmüştür de, işçi olmayanın bunu farketmesi dolaylı yollardandır. Ekim Devrimi de dünyayı bu esas üzerinden ikiye bölmüş, daha doğrusu zaten emek-sermaye olarak bölünmüş olan iki dünyayı birbirinden ayırmıştır. Bu Devrim'in, dünyanın bütün işçileri, emekçileri tarafından çabucak kavranıp bilinç haline getirilmesi bu nedenledir. Ancak o bölünmenin bir eksiği olmuştur. Dünyanın emekçi gücünün bilinci ve yüreği Ekim Devrimi'nin tarafında kalmışken ana gövdesi sermayenin tarafında kalmıştır. Bu tuhaflığı Marksist teoride yerine oturtmak için nice gayret gösterildiği belki unutulmuştur ama hatırlanmalıdır. Gelişmemiş ülkelerin Marksistleri ve komünistleri,

kendi ülkelerindeki dünyayı emek-sermaye olarak bölmekte güçlük çekmişlerdi. Başka tanımlar geliştirilsin istemişlerdi. Kendilerini "Doğu Halkları" olarak tarif edip bunun Kurultayını yapmışlardı. Emekçi sınıfların, böyle bir yükü taşıyamayacak kadar zayıf kaldığı toplumlar için özel bir "proleter uluslar" tanımını talep etmişlerdi. Sultan Galiyev tarafından bu tanım, "proleter uluslar"ı, Batı'da kalmış büyük dünya proleter ordusundan ayırmaya kadar zorlanmıştı. Sorunu hayat çözdü. Emek-sermaye bölünmesine benzemeyen, ama "haklı"- "haksız" bağlamında emek-sermaye bölünmesiyle örtüşen suni bir çelişki ortadan kalkmış oldu.

Buna benzer, çıkar temelinde, hayatın sürdürülmesi temelinde aynı olan, ama ideolojik ve politik düzleme farklılıkları, çelişkilermiş gibi yansıdığı için çözülmesi sol siya-

set sanatının işi olan olgular bugün de var. Örneğin Brezilya'da, Lula önderliğinde iktidar olan kozmopolit hareketin hem başarısı, hem de direnci, emek-sermaye savaşını ısrarla esas almasında, kendini bu çelişki üzerinde birleştirip üretmesinde aranacaktır.

Bu karmaşık denkleme Irak savaşından sonraki dünyanın durumunu kavramak ve sosyalist mücadeleyi geliştirecek yollar aramak bakımından, biraz daha özenle bakmamız gerekecektir, Marksizmin her konuya gösterdiği özenle. Kapitalizmin emek-sermaye olarak böldüğü dünyamızda, sonradan oluşan bütün çelişkiler gelip son tahlilde bu çelişkinin üzerine oturmaktadır. Bunu insan-doğa çelişkilerinde gördük. Bunu emperyalizm-sömürge çelişkilerinde gördük. Bunu küreselleşme-bağımsızlık çelişkisinde görüyoruz. Bunu Irak savaşı nedeniyle ortaya çıkan bölünme ve saflaşmalarda da göreceğiz. Haklı-haksız mücadelesi, emek-sermaye mücadelesiyle aynı mücadeledir. Bunu ister istemez kavrayacağız. Kavrayamazsak hayat bize bunu kavratacak.

Söz canbazları dünyanın bu savaş ekseninde bölünmesine "uygarlıklar savaşı" adını vermeye temayüllü görünüyorlar. Hiç itirazımız yoktur. Emek-sermaye savaşı da saf felsefi anlamında zaten bir "uygarlıklar savaşı" değil midir? Kapitalist uygarlığa karşı sosyalist uygarlığa geçiş savaşı!

Bu tartışma böylesine uzar gider. Bitirecek olan, örtünün altında saklı olanı merak eden, bilimdeki adı sınıf olan "kuru kalabalık"lardır.

Bundan böyle artık laf ebeliği sökmeyecek. Çünkü gerçek, artık onu bize bir başkasının göstermesine lüzum kalmayacak ölçüde başımıza binmiş görünüyor.

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

Kaya Güvenç'le söyleşi

"Saldırı karşısında müthiş bir olaya tanıklık ettik: Dünya halkları ilk kez haksız bir saldırının önlenmesi için ortak bir arayış ve tepki içinde oldular."

Kızılçık: Türkiye barış hareketi güç ve geç toparlandı. Toparlanma sürecinde zaafılar nelerdi?

Kaya Güvenç: Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, ülkemizdeki barış hareketi erken başladı sayılır. 11 Eylül'ün hemen arkasından, ABD'nin Afganistan'dan sonraki hedefinin Irak ve Orta Doğu olacağı biliniyordu. Irak'a saldırının ise ülkemiz açısından olumsuzluklarla dolu olduğu hemen bütün çevrelerce belirtiliyordu. O tarihlerden başlayarak savaş karşıtı görüşler gündemde yerlerini aldılar. Erken seçime yol açan gelişmelerin arkasında Irak, Kıbrıs ve Ege konularının bulunduğu da yine aynı tarihlerde belirtilmiş konular arasında yer alıyor. Ekim ayı ortalarında "savaş karşıtı" etkinlikler başladı. Bunların ilklerinden birisi TMMOB'nin 21 Ekim 2002'de yaptığı ve ağırlığını savaş karşıtlığının oluşturduğu miting oldu. Seçimlerden hemen sonra da yerel platformların oluşmaya başladığını görüyoruz. İstanbul'daki Irak'ta Savaşa Hayır Koordinasyonunun düzenlemiş olduğu 1 Aralık Mitingi savaş karşıtlarının geniş yelpazesini bir araya getiren ilk önemli kitlesel etkinlik oldu. Bunu çok sayıda ilde savaş karşıtı platformların küçük - büyük kitlesel eylemleri izledi. Savaş karşıtı hareket, bilim insanlarının, yazarların, sanatçıların katkılarıyla ve destekleriyle, uluslararası hareketliliğin etkisiyle güçlendi.

Kuşkusuz daha hızlı bir gelişme olabilirdi. Ancak savaş karşıtları ortak bir görüşü yakalamakta ve bunun sonucunda da ortak bir politikaya sahip olmakta gecikteler. Genel olarak toplumun örgütlenme düzeyi, bireysel tepkilerin zayıflığı, örgütlerin büyük ölçüde kendi gündemlerine kilitlenmiş olmaları, solda seçim öncesinde ortaklaşmanın yakalanamayışı, Emek Platformu gibi bir yapının harekete geçememesi, CHP'nin başlardaki çok da net olmayan tutumu, Kürt sorunu konusuna farklı yaklaşımlar, çeşitli savaş karşıtı platformlar arasındaki iletişim eksikliği, basının önemli bir bölümünün etkinliklerle ilgili haber ambargosu gibi etkenler de gelişmeyi olumsuz etkiledi diye düşünüyorum.

K: Savaştan önceki etkinlikler içinde ne ölçüde kurumsallaşma sağlanabildi?

K. G.: Kurumsallaşmayı biraz açmakta ve iki ayrı düzeyde ele almakta yarar olabilir. Birincisi, yerel düzeyde bir araya gelişlerdir. Çok sayıda ilde ya da ilçede, daha önceki toplumsal olaylar karşısında geliştirilen "birlikte hareket etme refleksi", savaşla ilgili olarak da harekete geçti. Kuşkusuz, ortak bir siyasi iradede yoksunluk, toplumun örgütlenmesi önündeki engeller ve isteksizlik, başka alanlarda da tanık olduğumuz dar grupçu tutumlar ya da dayatmalar savaş karşıtı platformlarda da görüldü. Birlikte hareketi sağlamak için çok emek harcandı, hala da harcanıyor. Ama bütün bunlar büyük ölçüde aşıldı ve yerel platformlar kuruldu. Bir anlamda yerel örgütlenmeler sağlandı ve kurumsallaştı. Savaş karşıtı hareket için bu çok önemliydi.

İkincisi ulusal düzeyde kurumsallaşmadır. Belirtmek gerekir ki, biraz önce belirttiğim koşullarda, bu tür bir kurumsallaşma hemen hemen hiç gündeme gelmedi, çok da hedeflenmedi. Daha çok savaşa karşı olanların kendilerini ifade edebilecekleri zeminlerin yaratılmasına, tepkilerin yaygınlaştırılmasına çalışıldı. Bir yandan savaş karşıtı olanların sınıfsal konumları ve siyasi farklılıkları, diğer yandan örgütlerin yapıları, kurumsallaşmaya elverişli bir ortam yaratmadı.

Bu nedenlerle, bir merkezden eşgüdüm sağlanmasına yönelik bir kurumsallaşmadan çok, savaş karşıtlarına moral destek verecek, bir araya gelmeyi kolaylaştıracak bir girişime gereksinim doğduğu kanısındayım. Beklendiğinin aksine Emek Platformu bu misyonu yerine getiremedi. Bütün bu etkenler DİSK, KESK, TMMOB ve TTB'nin bu misyonu birlikte üstlenmelerine neden oldu.

K: Savaş önlenemedi. Barış hareketinin savaşa karşı tutumu ne olacak, bunu nasıl yansıttacak?

K. G.: Evet saldırı ve işgal önlenemedi. Ancak savaş karşıtı hareketin önemli etkileri oldu ve olmaya da devam ediyor. 2. Teskerenin red-dinin ötesinde, kamuoyu baskısı izlenecek politikaları etkiledi ve etkiliyor. Bu hareket önemli bir zaafa uğramazsa, uygulanan politikalar üze-

rindeki etkisini de sürdürecektir.

Savaş karşıtlarının önemli bir kesimi bu saldırı hakkında doğru bir teşhiste bulundular. Olayın Irak ya da Saddam rejimi ile sınırlı olmadığı, başat unsurun ABD'nin dünya egemenliği arayışı olduğu ve bir anlamda bölgenin yeniden yapılanmasının uzun yıllar devam edeceği bu kesimler tarafından belirtildi. Bu çerçevede savaş karşıtı hareketin de hedefleri belirlendi: saldırının ve işgalin durdurulması, Türkiye'nin bu olaya müdahil olmasının önlenmesi, savaşın sona erdirilmesi, saldırıyı başlatanların savaş suçlusu olarak yargılanmaları, vb.

Bundan sonrası da kolay değil. Gelişmeleri emek cephesinden değerlendirenler, savaşın uluslararası tekelleci sermayenin kuralsız, sınırsız ve vahşi egemenliğinin bir parçası olduğunun bilincindedirler. Bu kesimler, uzun yıllardan beri, dünyada ve Türkiye'de uygulanan özelleştirme, sosyal devletin tasfiyesi, kuralsızlaştırma, vb. IMF politikaları ile Irak'ta çocuk —yaşlı, kadın— erkek demeden sivilleri öldüren akıllı ya da akılsız bombaların birbirini tamamlayan öğeler olduğunu bilmektedirler. Dolayısıyla savaş karşıtı mücadele, orta ve uzun vadede bu anti-empyrialist temele oturtulmak durumundadır.

Savaşın, bir süre sonra kamu oyununun önemli gündem maddesi olmaktan çıkması beklenmelidir. Bu ortamda hareketin sürekliliği için çok yönlü bir çalışma gündemine tutulmak zorundadır.

K.: Parlamento bir teskere reddetti. Bu "Hayır" bir yerde ve zamanda bir kılçık gibi birilerinin boğazına batacak mı? Kimlerin?

K. G.: ABD'nin saldırısının anlamı üzerinde tekrar durmak gerekmiyor. Uluslararası tekelleci sermaye ile bütünleşme çabasındaki yerli sermaye çevreleri TÜSİAD aracılığıyla bu saldırı olasılığı karşısında tutumlarını açıkça belirlemekten kaçınmadılar: ABD'nin saflarında yer alacaklardı. Siyasi iktidar da buna hazırды. Hatta büyük bir olasılıkla bu hazırlık seçimler öncesine kadar gidiyordu. Ama unutmayalım ki, sözünü ettiğimiz bu çevrelerin yutamadıkları kılçıkları emekçi sınıflara, yoksul halk kesimlerine yutturmamak yönünde anlayışları ve bu konuda deneyleri vardır. "Barışın bedeli" yutturmacısı bunun en belirgin örneği olmuştur. İktidar bununla da yetinmemiştir. Demokratik parlamenter sistemin nitelikleri hiçe sayılarak teskere yeniden gündeme getirilmiştir. Hem de bu teskerenin bir unsuru, yani TSK'nin Kuzey Irak'a gönderilmesi, reddedilen tezkeredekinin aynısıdır. Bu kez, Genel Kurmay Başkanı'nın teskerenin

kabul edilmesi için doğrudan ve açıktan taraf olması anlamlıdır.

K.: CHP'nin savaşa karşı duruşunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Baykal neden sokaktan kaçtı, kaçıyor?

K. G.: Evet, CHP kitlesel eylemlere katılmadı. CHP'nin savaş karşısındaki ilk tutumu çok net olmadı. Özellikle "TSK'nin Kuzey Irak'a gönderilmesi" konusundaki açıklamaları, ABD'nin saldırısı ve sonrasına ilişkin bir tereddüt yarattı. Partinin bu tutumuna karşın CHP'lilerin önemli bir bölümünün ve kimi CHP'li milletvekillerinin savaş karşıtı blok içinde yer aldıklarını da belirtmemiz gerekiyor. 1 Mart mitingine katılan, Meclis ziyaretleri girişimlerinde savaş karşıtlarını Meclis kapılarında karşılamakta çekinmeyen milletvekilleri oldu. Çok sayıda milletvekili alanlarda bulunmanın zorunlu olduğunu belirtmekten kaçınmadılar.

CHP'nin bir parti olarak aldığı tutumun nedenleri konusunda özel bir incelemem yok. Bu nedenle kısaca bir iki etkene işaret etmekle yetineceğim.

Seçimler sonunda CHP Meclis'te tek başına muhalefet oldu. CHP'de bu olgu, toplumsal muhalefeti tek başına temsil etme yetkisi olarak yorumlanıyor ise buna katılmak mümkün değil. Öte yandan sorunların sadece Meclis'te çözümleneceği gibi bir anlayış da seziliyor. Bu yüzden alanlara karşı mesafeli bir tutum sergileniyor. Ancak unutulmamalıdır ki büyük toplumsal olaylar, alt üst oluşlar, toplumdaki sınıflar arasında yeni mevzilenmeler yaratır. Bu saldırı, işgal ve savaş da bu anlamda önemli değişmelere neden olacaktır. Buna karşın iktidar partisi temel politikalarını egemen sermaye çevrelerinin çıkarları doğrultusunda belirlemeye devam etmektedir. Gelişmeler hak arama mücadelesine karşı yeni baskıları gündeme getirecek niteliktedir. Bütün bu etkenlerin emekçi sınıfların bilincini ve kitlesel etkinliklerini arttırması beklenmelidir. Zaten siyasi iktidarın parlamentodaki çoğunluğunun baskısı şimdiden kendisini göstermektedir. Zamanla çoğunluk diktasına yönelen anlayışların ortaya çıkabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Bu koşullar, toplumsal muhalefetin ortak gündeminin etrafında, ortak politikaları belirlemeyi ve ortak mücadeleyi örgütlemeyi gerektirmektedir.

K.: Kuzey Irak'ta göç başlayacak gibiydi, olmadı. Türkiye sınırlarını bu dalgaya kapatmak istedi. Barış hareketi buna ne diyor? Buradan doğabilecek bir trajediye Türkiye'den nasıl bakılmalıydı?

K. G.: Kuzey Irak'taki gelişmeleri

kestirmek pek kolay görünmüyor. Ancak olası bir göç dalgası karşısında Türkiye'nin bu insani olayı görmelikten gelmesi mümkün değildir. Ama böyle bir desteğin uluslararası barış hareketinden beslenmesi de gerekecektir.

K.: Türkiye savaştan yana ve savaş karşıtları olarak berrak bir bölünme yaşadı mı? Böyle bir bölünme, menfaatler açısından nasıl analiz edilmeli? Savaşa karşı mevzilenmede cephe nasıl olabildiğince genişletilebilir?

K. G.: Bir kamu oyu araştırmasında, halkımızın %94'ünün savaşa karşı olduğu belirlendi. Bu çok yüksek bir oran, ama ne anlama geldiğini irdelemek gerekiyor. Daha doğrusu, "savaşa karşı olmanın" sınırını irdelemek gerekiyor. Savaşa karşı olmak için hangi bedeli ödemeye hazır olduğumuz sorusunu sormak gerekiyor. Örneğin bu karşı çıkış bir bildiriye imza vermek düzeyinde midir? Bir imza kampanyası örgütlemek düzeyinde midir? Bir yürüyüş ve mitinge katılmak düzeyinde midir? Bir milletvekiline telefon etmek düzeyinde midir? Yoksa canlı kalan olmak düzeyinde mi? Örnekler çoğaltılabilir. Sorunuz bu niceliksel çerçevede içinde ele alındığında, durumun çok net olmadığını ifade etmek gerekiyor.

Buna karşın, halkımızın çok büyük çoğunluğu savaşın tarafı olmayı istememiştir. Bu saldırıyı destekleyenler tekeli sermaye ile siyasi iktidarla sınırlı kalmıştır. Egemen tekeli yerli sermaye, uluslararası sermayenin güdümündedir. Bu kesim için politikalarda ortaklık olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Kaldı ki bunun da ötesinde, savaş ortamından kısa vadeli çıkar sağlayacak olanlar da bulunmaktadır. Siyasi iktidarın da farklı bir tutum içinde olması beklenemezdi.

Ülkemizdeki somut gündem maddeleri, yani özelleştirmeler, sosyal devletin tasfiyesi, iş yaşamının kuralılaştırılması, vb. konular, geniş bir cephenin oluşması için gerekli ortamı yaratmaktadır. Bizim görevimiz kendi sloganlarımızı başkalarına dayatmak değil, politikalarımızı geliştirerek ortaklaştırmak olmalıdır. Bu ortak irade, 1 Mart gibi, umudu yeşerten, yaşama müdahale etme ve değiştirme gücümüzü kanıtlayan etkinliklerle birleştiğinde çok şey yapılabileceği görülmüştür.

K.: İşçileri (sendikaları) barış hareketinin bir parçası haline getirebildik mi? Bu yönde bundan sonra neler yapılmalı? Emek Platformu'nun spesifik olarak üstleneceği bir işlev ve görevler var mı?

K.G.: Sendikalar baştan itibaren barış hareke-

tinin bir parçası oldular. Ancak ben katılımın yeterli olmadığını düşünüyorum. Hatta bu gelişmelerden en çok etkilenecek kesim olmaları nedeniyle, sendikaların bu hareketi sürüklemeleri gerektiğini düşünüyorum. Bütün çalışanların içinde bulundukları işsizlik ve yoksulluk koşullarının bu gelişmelerde önemli bir etken olduğu

kanısındayım.

Emek Platformu ise savaş karşısında kendisinden bekleneni yerine getiremedi. Seçimler öncesinde etkinliği azalan Platform, savaş konusunda da değişik siyasi görüşlerden etkilenen bileşenlerinin tutumları nedeniyle istenilen düzeyde etken olmadı. Ama bundan sonra yaşanacakların, Platform'u yeniden ve kuruluş amacına uygun düzeyde bir hareketliliğe götüreceğini düşünüyorum.

K.: Genel olarak, Türkiye savaş dışı kalırsa, Batı dünyasından dışlanacak öngörüsü vardı. Dünya değilse bile Ortadoğu yeniden kuruluyorsa, Türkiye kendisi için nasıl bir konum hedeflemeli?

K.G.: Batı dünyasından dışlanma sermaye çevrelerinin topluma karşı bir tehdidi. Önce Batı kim sorusunu sormak gerekiyor. ABD'nin İngiltere destekli ve dünya egemenliğini sağlamak amaçlı saldırısı hangi dünyada çatlaklara neden oldu? Tabii ki Batı dünyasında. Hem de AB üyeleri arasında. Yani emperyalist metropol ülkeler arasında. Bu çok da anlaşılır bir durum. Emperyalizmin karşısında, onu birleştirecek sosyalist bir sistem ya da bağımsızlık hareketleri yok. Sistem içinde rekabet ön plana çıkıyor. Sistem içinde bir ülke ön plana çıkıyor. Paylaşımında büyük eşitsizlikler var. Küresel kriz yaşanıyor.

Türkiye'nin sermaye iktidarlara dış politika açısından ABD'ye, ekonomi politikası açısından ise uluslararası sermaye kuruluşlarına teslim olmuşlardır. Başkaca vizyonları da bulunmamaktadır. Oysa Türkiye, halkının refahını arttırmak için, demokrasinin sınırlarını genişletmek için komşularıyla birlikte ortak bölgesel politikalar geliştirmek için arayış içinde olmalıdır. Yoksul dünya halklarının bir araya gelmesini hedeflemelidir.

Unutulmamalıdır ki saldırı karşısında müthiş bir olaya tanıklık ettik: dünya halkları ilk kez haksız bir saldırının önlenmesi için ortak bir arayış ve tepki içinde oldular. Mücadele ortamının geliştirilmesi için elverişli bir zemin yaratıldılar. Geleceğimize güvenle bakabileceğimiz koşulların yaratılabileceği bir zemin sundular. Görevimizi belirlediler. (11 Nisan 2003.)

İşçi sınıfı genişliyor. Ya sınıf bilinci?

GATS-Hizmet Ticareti Genel Anlaşması

Selim Yılmaz*

1 Ocak 2005'de dünya halkları yeni bir GATS Anlaşması'yla karşı karşıya kalacaklar. Daha önce konulmuş istisna ve muafiyetlerin hemen tamamı kalkacak

Sermaye, hizmetleri tam olarak kapitalist çevrimine dahil ederek, sömürü alanını ve ürün yelpazesini genişletmeyi, esas olarak da meta üretimindeki emekçilerden görece daha iyi ücret alan, farklı kazanımlara (iş güvenliği gibi) sahip olan hizmet emekçilerinin kazanımlarını bu alanda da yedek işgücü yaratarak düşürmeyi hedeflemektedir. İşte GATS-Hizmet Ticareti Genel Anlaşması bu hedefe uygun olarak dizayn edilmiş, ilk hali ile 1994 yılında DTÖ-Dünya Ticaret Örgütü üyeleri tarafından imzalanmış, 1.01.1995 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. GATS'ın imzalanmasında ve bugün devam eden genişletilmesi müzakerelerinde en çok etkili olmuş iki sermaye yapısından birincisi, ABD Hizmet Tarcirleri Koalisyonu; ikincisi ise kısa adı ESF olan Avrupa Hizmetler Forumudur. Anlaşmanın teknik özelliklerine geçmeden önce, sermayenin GATS anlaşması gibi bir ilk olan çok taraflı bir anlaşmaya neden ihtiyaç duyduğunu ve kapitalist sistemin bugün ulaştığı düzeyi kısaca da olsa irdelemek yerinde olacaktır.

Kapitalizmin, artı değere el koyarak kendini var eden bir sistem olduğu bilinen bir olgudur. Yine kapitalist sistemin ortaya çıkışının meta üretimi temelinde olduğunu ve finans ile hizmetlerin yıllarca meta üretiminin yan ürünü gibi görüldüğünü ve değerlendirildiğini de biliyoruz. Ancak son 30-40 yıllık dönemde mal ticaretinde kâr artış oranlarındaki düşme eğiliminin Marksizmin tarihsel öngörülerini doğrulayarak hızlanması, kapitalistleri ürün yelpazesini çeşitlendirmeye zorlamış ve finans ile hizmet sektörlerinin geliştirilmesine yöneltmiştir. Ancak bu yönelim, kapitalist sistemi sürdürülebilir kılmak ve sermaye birikimi sağlamak için sistemin kendisi tarafından yaratılmış, organize edilmiş ve biçimlendirilmiş ulus-devletlerin ve onlara hükmeden ulusal sermayelerin görece engellemeleri ile karşılaşmıştır. Bu engellemelerin gerçekliğinin var olup olmadığını sorgulayabilmek için ise emperyalizmin bugünkü uygulamalarını ve ulus-devletlerle ilişkisini değerlendirmek gerekmektedir.

*Ekonomist/SMMM
MAİ ve Küreselleşme Karşıtı
Çalışma Grubu

Kapitalizmin sömürü alanlarını ve pazarlarını genişletmek için yayılmacı bir tarzı benimsemek zorunda olmasının sonucu ve kapitalist sistemin son aşaması olan emperyalizm, kapitalist üretim ilişkilerinin en çok geliştiği ülke sermayelerinin öncelikle kendi coğrafyalarındaki işçileri ve tüm dünya işçi sınıfını sömürmesiyle biçimlenen bir olgudur. Bu tespitten hareketle kapitalist sistemin bugünkü aşaması Yeni Dünya Düzeni, Küreselleşme v.b. gibi adlandırılrsa da bu onun emperyalizm olduğu gerçeğini değiştirmez. Günümüz emperyalist ilişkiler silsilesinde, egemen sermayenin onlarca yıllık sömürü sürecinde ulus-devlete yüklediği misyonu ortadan kaldırmayı, sermaye birikiminin yetersiz olduğu süreçteki ilişkisini terk etmeyi, bunun için milliyet özelliğini de aşarak devlet erkini açık bir biçimde kendisi kullanmayı gerekli gördüğünün de bu konudaki değerlendirmelerde dikkate alınması gerekmektedir. Ancak bütün bu taleplere ve mevcut gelişmelere bakarak ulus-devletin sermaye tarafından ortadan kaldırılmak istendiği sonucunu çıkarmak büyük bir yanılgıdır. Zira ulus-devlet, kapitalist sistemin bir ürünüdür ve onun ihtiyaçları için vardır. Bu yanılsamayı yaratan temel unsur "Sosyal Devlet" olgusudur. Oysa sermaye, tarihsel süreçte kendi gücüyle de bağılantılı olarak ulus-devlet yapısının sermaye birikimi yaratma çabalarına, sosyal devlet olma, emekçilerin ve yurttaşların kazanımları yönündeki gelişmelerine kapitalist sistemi tehdit etmediği sürece pek müdahale etmediği gibi, zaman zaman kendi birikim sürecinin hızlandırılmasında da Sosyal Devlet'e özgün düzenlemelerden (doğal kaynaklar ve alt yapı yatırımlarının en düşük maliyetle kullanılması, sosyal güvenlik sistemi, kamu hizmetleri ve KİT'ler üzerinden yaratılan gelir ve istihdam yardımıyla talep yaratılması, vb.) yararlanmıştır. Ancak, geline süreçte sömürü alanlarını daha da genişletmek ve kâr artış oranlarındaki düşüşün önüne geçmek için ulus-devlet sistemi üzerinden oluşturulan tüm değerlere, özellikle kamusal meta ve hizmet alanlarını bir el koymak istemekte ve bu niyetini açıkça ortaya koymaktadır. Bir başka açıdan değerlendirildiğinde ise, ulusal sermayelerin, egemenliklerini ulusötesi sermaye-

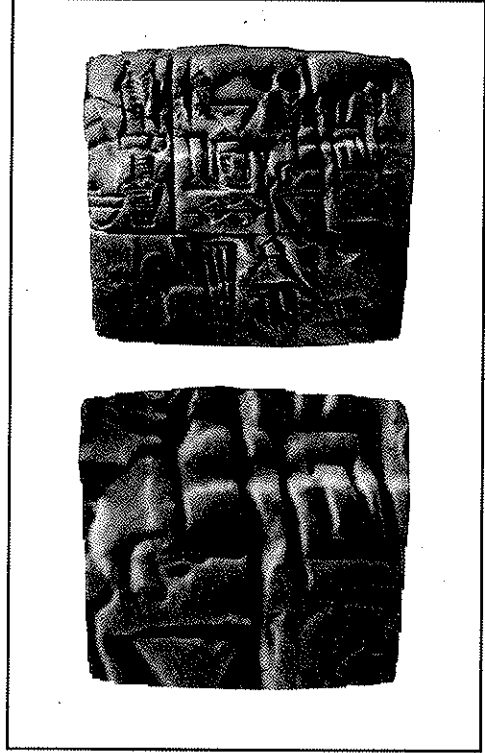
ye ile paylaşarak sömürü pastasındaki paylarını arttırmak ya da en azından korumaya çalışmakta oldukları gözlemlenmektedir.

ULUSÖTESİ ŞİRKETLER VE DÜNYA EKONOMİSİ

Kamusal hizmetlerin bu süreçteki rolünün doğru algılanması önem kazanmakta ve kapitalizmin bugününü anlamayı kolaylaştırmaktadır. Marksist iktisatçıların büyük bölümü bugünkü süreci tanımlarken kâr artış oranlarındaki sürekli düşme eğilimini en önemli göstergelerden biri olarak kabul etmektedirler. Kuşkusuz bu tespiti katılıyoruz. Ancak, yaşanan sürecin derinleştiği gelir uçurumu, özünde bu görüşle çelişmediği halde, bu gerçekliğin üzerini örtme ve Üçüncü Dünya perspektifini besleme ya da tüm dünya ekonomisinin "birkaç elit" in (ulusötesi şirket) elinde olduğu biçimindeki yaygın kaniyi güçlendirme gibi bir işlev görmektedir. Oysa günümüz gerçek verileri, toplam dünya üretiminin giderek artan bir bölümünün üretimin yapıldığı ana ülkenin dışında satılmakta olduğunu; uluslararası ticaretin büyüme hızının 1945 yılından beri her yıl, yıllık üretim artış hızının üzerinde gerçekleşmekte olduğunu; yine son 50 yıllık süreçte yabancı yatırımların (Doğrudan ve Porföy Yatırımları toplam olarak) büyüme hızının, ticaretin büyüme hızından yüksek olduğunu göstermektedir. Dünya sermaye birikiminin yalnızca %5'inin "yabancı"ların elinde olduğunu ve yabancı yatırımların toplam dünya üretimi içindeki payının 1913 yılındaki seviyesinden çok da fazla olmadığını ortaya koyan veriler, bu süreçten yalnızca gelişmiş kapitalist ülkelerin yararlandığı, diğerlerinin ise bu süreçten zarar gördüğü tezi üzerinde soru işaretleri oluşmasına yol açmaktadır.

İstatistikler çok uluslu şirketlerin artan bir hızla birden fazla ülkede ve geniş bir ürün yelpazesi ile faaliyet gösterdiklerini ve bağlı şirketleri ile birlikte dünya çapındaki satış hacimlerinin dünya üretiminin yaklaşık olarak %30'u olduğunu ve 1960'larda sayıları 7.000'lerde iken 1990'ların başında 40.000'lere ulaştığını göstermektedir. Çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisindeki payları yüksek olmasına karşın, bütün sektörlerde istihdam ettikleri işgücü, dünyanın aktif işgücünün %1,5'unun altındadır. Dünyanın en büyük çok uluslu şirketinin 90'ların sonundaki toplam üretiminin, ABD'nin toplam üretimine oranı 1977 yılının altına düşmüş durumdadır. ABD ve Japon çok uluslu şirketlerinin faaliyet gösterdiği işkolu ve sektörlerdeki büyüme, bir bütün olarak dünya ekonomisinin büyüme hızının oldukça gerisinde seyretmektedir.

Yukarıdaki tablo, kapitalist sistemin bunalımlarının ve bu bunalımları aşmada yeni arayışların gündeme gelmesini neden zorunlu kıldığını da açıklamaktadır. 80'lerin başından itibaren özelleştirmelere hız verilmesi, iş piyasalarının esnekleşti-

rilmesi, emeğin kayıplarını arttıran yeni kurallar konması, finans piyasalarında ürün çeşitlendirme çabalarının en üst düzeye ulaşması ve nihayet kamu hizmetleri başta olmak üzere tüm hizmet piyasalarındaki ulusal korumaların da kaldırılmasının gündeme gelmesi bu arayışların sonuçlarıdır.

1947 yılında imzalanan ve yaklaşık 50 yıl içinde bünyesinde 8 round (Anlaşmalar Turu) ve onlarca anlaşma imzalanan GATT-Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması tüm yükümlülükleri ile 1994 yılında kurulan DTÖ-Dünya Ticaret Örgütüne dönüştürülmüştür. Bu dönüşüm ile kurulan DTÖ, tahkim ve ambargo gibi yaptırım gücü ile donatılarak sermayenin en üst yapısı haline getirilmiştir. GATS Anlaşması DTÖ'nün en önemli kuruluş anlaşmalarından biridir ve ilk çok taraflı anlaşma olma özelliğini taşımaktadır. GATS Anlaşması ile ilgili olarak düşüncelerini DTÖ eski Başkanı Renato Ruggerio şöyle özetlemiştir. "GATS ile, daha önce ticaret politikası içinde tanımlamadığınız alanları bile piyasa ekonomisine açabiliyorsunuz ve yabancı hizmet tacirlerine yerlilere tanıdığınız hakların aynısını ya da fazlasını tanıyıp, objektif (sermayenin kendi içindeki objektiviteden söz ediliyor) kriterler uygulanacağını garanti ediyorsunuz. Korkarım şu anda ne hükümetler neyin altına imza attıklarının, ne de şirketler neler kazandıklarının farkında değiller." Renato Ruggerio, GATS Anlaşmasının ne olduğunu gayet açık bir şekilde iki cümlede anlatmıştır.

GATS Anlaşması'na göre kamusal hizmetlerin özelleştirilmesi zorunlu değildir. Ancak tüm hizmetlerin kamu tarafından da verilse serbest piya-

sa koşullarında gerçekleştirilmesi zorunludur. Ser-maye, bu yöntemle özelleştirme girişimlerinin ya-rattığı toplumsal tepkilerden kurtulmakta ve daha önemlisi, kamu gibi bir rakibi piyasadan dışlama-nın ilk adımlarını atmış olmaktadır.

YENİDEN YAPILANDIRMAYA AÇIK OLMA İLKESİ

GATS anlaşmasının, ilk kez imzalandığı 1994 yı-lındaki metni ile 2000 yılı Ocak ayının başından beri 3 yılı aşkın bir süredir müzakerelerle gelinen noktası mukayese edildiğinde, 1994 metni olduk-ça "masum" bir görüntü vermektedir. Örneğin üye devletlere hangi sektörlerini GATS kapsamına alıp almayacaklarını belirleme hakkı verilmiş ve libe-ralize etmeyi taahhüt ettikleri sektörlerde muafiyet-ler, korumalar almalarına olanak tanınmıştır. GATS Anlaşmasının bu dizaynı ciddi bir yanılsa-ma yaratmış ve bu yüzden, dünyadaki sendikala-şın, meslek örgütlerinin, STK'ların ve hatta siyasi yapıların çok fazla dikkatini çekmemiş, ciddi bir muhalefette örgütlenememiştir. Aslında biraz ciddi bir inceleme ile bu masum görüntünün altında özellikle emekçiler için birçok tehlikeli hükmün yer aldığı görülebilmektedir.

Örnekte: Anlaşmanın genel hükümlerinde yer alan Built-In Principle (Yeniden yapılandırmaya açık olma) ilkesi; GATS Anlaşması'nın imzalandı-ğı tarihten sonraki yıllarda yapılacak olan yeni ti-carete turlarında ve her seferinde de daha ileri dü-zeyde liberalize edilmek üzere yeniden yapılandır-maya açık olmayı; ve yine Anlaşmanın genel hü-kümlerinde yer alan Stand-Still Principle (Sabit Duruş İlkesi) hiç bir üye devletin, verdiği bir ta-ahhütten geri dönemeyeceğini mutlak kural olarak belirlemektedir. Bu iki temel hüküm, 1994 yılın-da ne kadar az hizmet sektörü piyasaya açılmış olursa olsun, yeni müzakerelerde bu sektörlerin de piyasalaştırılacağı ve bir önceki süreçte verilen ta-ahhütlerden vazgeçilemeyeceği ya da alınan muafi-yetlerin arttırılamayacağı, yeni muafiyetler talep edilemeyeceği anlamına gelmektedir.

GATS Anlaşmasında yanılısamaya yol açan en önemli madde ise üye devletlere muafiyet ve ko-rumalardan (derogasyon) yararlanma haklarının ta-nınmasıdır. Oysa 1994 yılında anlaşma imzalanır-ken alınan muafiyetlerle ilgili de bir sınırlama ge-tirilmiş ve hiç bir muafiyetin 10 yıldan daha uzun süreyle yürürlükte kalamayacağı ve mutlaka müza-kere edilip kaldırılmak zorunda olduğu anlaşmanın 2. Maddesinin ekinde açıkça belirtilmiştir.

GATS anlaşmasının hukuk mekanizması olarak DTÖ'nün Uluslararası Tahkim sistemi belirlenmiş-tir. Anlaşmanın ilgili hükmü: "Uyuşmazlıkların Halli Panelinde, konu, GATS'dan kaynaklanan haklar ve yükümlülükler ışığında irdelenir" şeklin-de düzenlenmiştir ve bu konudaki Hazine Müste-şarlığı'nın açıklamalarında, "Tahkim panellerinde aşağıda belirtilen iki çeşit durumun gerçekleştiği

gözlemlenmektedir," ifadesi yer almaktadır.

- Bir üyenin, yükümlülüklerini veya spesifik ta-ahhütlerini yerine getirmemesi,

- ya da bir önlemin GATS hükümleri ile çeliş-memesine rağmen bir üyenin belirli bir taahhüt al-tında gerçekleşmesini umduğu bir faydanın boşa çıktığını ya da zedelendiğini düşünmesi durumlara-rında şirketlerin tahkime başvurma hakları doğ-maktadır. Bu "hukuk"!!! yaklaşımı ile anlaşma hü-kümlerinden hiç birinden geri dönülebilmesi ga-ranti altına alınmış ve şirketlerin olası zararları ya da beklentilerinin devletler tarafından ve tabii ki emekçilerden vergi ya da sosyal harcamaların kı-sılması yoluyla karşılanması hedeflenmiştir.

Yine anlaşmanın Madde A-II hükmünde, "GATS, bu koşulların, rekabet ve hizmet sunumu kabiliyeti gibi objektif ve şeffaf kriterler üzerine kurulmuş olması, hizmetin kalitesini temin etmede gerektiğinden daha külfetli olmaması ve lisans prosedürlerinin kendi içinde hizmet arzına kısıtla-ma getirmemesi için ilkeler geliştirmeye çalışmak-tadır," ifadesi yer almaktadır. Anlaşmadaki temel kriterlerin, rekabet ve sahip olunan bireysel yete-nekler olarak belirlendiği, "kalite"nin yükseltilmesi için gerekli koşulların "gereğinden daha külfetli olmaması"nın hedeflendiği, kamusal bütün güven-celerin "rekabete engel olduğu" ve "kalite" açısin-dan da gerekli olmadığı iddia edilerek kaldırılmak istendiği ortadadır. Ancak kime ve neye göre ge-reklilik konusundaki yaklaşımlar müzakere sürecin-de tartışmalara yol açtığından, bunu aşmak için Eylül-2003'te yapılacak DTÖ 5. Bakanlar Konfe-ransı'nda devletlerin kamusal düzenlemelerinin hiz-met üretiminin kalite açısından gerekli olup olma-dığının belirlenmesi bir "Gereklilik Testine" tabi tutulacaktır.

GATS Anlaşması'na göre kaldırılmak zorunda kalınacak bazı kamusal güvence örnekleri:

- Kamu tarafından yıllardan beri uygulanmakta olan ve işletmelere belli sanayi dallarında mühen-dis ve teknik eleman istihdam etmeyi şart koşan düzenlemeler,

- Doğal ve kültürel varlıkların korunmasını he-defleyen kamusal yönetmelikler ve yasalar,

- İşçi sağlığı-iş güvenliğinin sağlanması için 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde bir hekim ve bir hemşire bulundurulması şartı gibi pek çok düzenlemenin "ticareti gereğinden fazla kısıtlayıcı ve rekabeti engelleyici" olduğu gerekçesiyle kaldırılması.

Bu kamusal güvenceler, bazen belli bir meslek grubundakilerin istihdamını güvence altına almayı, üretimdeki tehlikeleri en düşük seviyeye indirme-yi ya da toplum sağlığını korumayı amaçlayan, bazen de çalışanların çalışma koşullarını insanileş-tirmeyi hedefleyen önlemler olabilir, ancak tüm bu düzenlemeler aynı zamanda birer maliyet unsuru-dur. Bunun için, örneğin, eğitim alanlarında uygu-

lamasına geçilen ve sağlık alanında da uygulaması başlatılmak için hazırlıkları yapılan Norm Kadro uygulamasının bir sonraki aşamasının işten çıkarma olacağını öngörmek için kahin olmaya gerek yoktur.

“SALKIMLANDIRMA”

Bu konudaki zorlama ile amaçlanan ise, kamu sektörlerindeki istihdamı daraltarak bu alanların serbest piyasaya ve rekabete açık hizmet işletmeleri gibi faaliyet göstermelerini sağlamak; yerli ve yabancı hizmet şirketleri gerek iş piyasalarında eleman ararken, gerekse kendi sektörlerinde birbir ekonomik ve ticari faaliyette bulunurken kamudan kaynaklanan "haksız rekabet" in önüne geçmek ve sonuçta da kamuda çalışan personelin iş güvencesi olanaklarının sınırlandırılması ve açığa çıkacak işgücünün serbest piyasa ortamında iş arar konuma getirilmesiyle tıpkı sanayi üretimi alanında olduğu gibi hizmet üretimi alanında da bir yedek iş gücü ordusu yaratmaktır. Bu konuda direnen hükümetleri de anlaşmadaki "ticareti gereğinden fazla kısıtlayıcı ve rekabeti engelleyici" hükümleri kaldırmamak suçlaması ile uluslararası tahkime şikayet edebileceklerdir. GATS anlaşması yalnızca kamu çalışanlarının iş güvencesi sorunu değil, aynı zamanda özel sektörde çalışan hizmet kadrolarının ve kamu hizmetlerinden yararlanmakta olan geniş halk yığınlarının yaşamlarını da doğrudan etkileyecek bir içerikte ve geriye dönüşsüz olarak dizayn edilmektedir.

GATS Anlaşması'nın 1994 metninde yer alan Built-in hükmü uyarınca 2000 Ocak ayında başlatılan ikinci tur müzakerelerinde bugün geline nokta, sınıflandırma (classification) ve salkımlandırma (clustering approach) olarak iki farklı anlayış belirlenmiştir. Sınıflandırma 1994 metninde var olan bir anlayıştır ve belli bir sektörün alt branşlarının tanımlanması biçiminde işlemektedir. Örneğin, eğitim alanı için, 1-Üniversite, 2-Mesleki Eğitim, 3-Lise Eğitimi, İlköğretim gibi sınıflama yapılmıştır. Ama Salkımlandırma anlayışı bir sektörle ilişkili olabilecek bütün sektörlerin —taahhütte bulunulmasa bile— GATS kapsamına dahil edilmesi gibi son derece geniş bir biçimde işletilmektedir. Örneğin turizm sektörünü salkımlandırmaya tabi tuttuğunuzda, bu sektörün öznesi olan turistlerin ihtiyaçları ile ilgili tüm hizmet sektörlerini: ulaşım, belediye hizmetleri, enerji, su, mesleki eğitim, sağlık, iletişim, banka, sigortacılık ve mali hizmetler, mimarlık ve mühendislik, posta ve kargo gibi hemen hemen tüm hizmetleri GATS kapsamına dahil etmiş oluyorsunuz. Ayrıca bir turist beslenme ihtiyacından yola çıkarak gıda ve gıdanın alt salkımı olarak tarıma ve yine bir alt salkım olarak tarımsal ve hayvansal gıdaya,

oradan da bir başka alt salkım olarak et ve süt ürünlerine, buradan da entegre et ürünlerine ve ambalajlamaya kadar ulaşılmaktadır.

2003 yılı Mart ayı başı itibarıyla turizm, lojistik hizmetleri gibi bir kaç sektörde salkımlandırma anlayışının benimsendiği yönünde haberler gelmektedir.

1 OCAK 2005'DE OLACAK OLANLAR

GATS Anlaşması'nın bir diğer önemli özelliği de, bir hizmetin üretilmesi için gerekli meta ve hizmetlerin üretimi ile bir hizmetin gerçekleştirilmesine konu olan metaları da kapsamasıdır. Örneğin, eğitim hizmeti için gereken, kitap, kırtasiye, sandalye, masa gibi tüm araç gereçler bu hizmetin verilmesinde kullanılması zorunlu araçlar olarak kapsamda olduğu gibi, eğitim mekanının ısıtılması için gereken enerji kaynakları elektrik ve doğalgaz ise iletim ve dağıtım hizmetinden dolayı, eğer kömür ya da fuel-oil kullanılıyorsa nakliye hizmetinden dolayı GATS kapsamına dahil ediliyor. GATS Anlaşması'nın bu özelliği ile meta üretiminin büyük bir bölümü de kapsam içine girmektedir.

Anlaşmanın 2000 yılı Ocak ayında başlatılan ikinci tur genişletme müzakereleri halen devam etmektedir ve bu süreç 2004 yılı Aralık ayında son bulacaktır. Böylece 1 Ocak 2005 tarihinde dünya halkları yeni bir GATS Anlaşması'yla karşı karşıya kalacaklardır. Bu yeni anlaşmada, daha önce alınmış bütün istisna ve muafiyetlerin hemen hemen tamamı kaldırılmış olacak ve 1994 yılında piyasaya açılmamış sektörlerde taahhüt altına alınmış olacaktır.

Bir üye devletin GATS Anlaşması'ndan çıkabilmesi için, diğer bütün DTÖ üyesi ülkelerin hizmet şirketlerince (anlaşma hükümleri çerçevesinde) talep edilecek tazminatları karşılaması gerekmektedir. Dünyada bu tazminatları karşılayabilecek ekonomik güçte bir ulus devletin var olmadığı hesaplanmaktadır ve bu sistem içinde bu anlaşmadan çıkabilmek asla mümkün görünmüyor. Günümüzde var olan sınıflar arası güç dengeleri göz önüne alındığında GATS ve benzeri küresel anlaşmaların mevcut sürecinin durdurulabilmesi kolay görünmemektedir. Bu yüzden dünyadaki karşıtların büyük bölümü anlaşmanın öncelikle dondurulmasını ve daha sonra toptan kaldırılmasını talep etmektedirler.

Ancak, tüm bu gelişmelere ait bilgilerin kapitalizm karşıtı bir bilincin gelişmesine katkı sağlayacağı ve kısa bir süre içinde "zincirlerinden başka hiç bir şeyleri kalmayacak" emekçi kitlelerin örgütlenmesinin çok daha yaşamsal bir ihtiyaç olduğu görülecektir.

Küreselleşmenin siyasi-askeri yüzü

Yalçın Yusufoğlu

Kapitalizm, ekonomiyi insan için bir araç olarak görmez, insanı ekonomi için bir araç gibi, homo economicus olarak görür. Her şey ekonominin, ekonomi de sermayenin hizmetinde olmalıdır: önce insan ve tabii tüm doğa...

Ülkemizde küreselleşmenin ateşli savunucuları Irak Savaşı konusunda küreselleşme açısından hiç bir şey söylemiyorlar. Bu savaşın küreselleşme denilen o büyülü dünya içinde nereye oturduğunu taraftarlarına veya muarızlarına izah etmiyorlar. Ya da, bir başka deyişle, küreselleşmenin savaş boyutunu ağza almıyorlar.

IRAK SAVAŞI VE KÜRESELLEŞME

Küreselleşmenin şampiyonları ile tapınıcıları onu da-ima, a) Kaçınılmaz bir süreç; b) Kaçınılmaz olduğu kadar, insanlığın yararına bir süreç olarak tanıttılar. Onun da ana eksenini teknolojik gelişme gibi sundular. "Sanayi toplumu aşıldı, bilgi toplumuna girildi," dediler.

Oysa, Irak savaşı küreselleşme'cilerin değil, onun karşıtlarının küreselleşme kavramını doğrulayan sayısız kanıtlar sundu:

■ Şu son savaş dünyanın en büyük ulus-devleti istedi, hazırladı ve gerçekleştirdi. O ulus-devletin iradesi olmasaydı, ne Birleşik Krallık'ın, ne de İspanya'nın böyle bir şeyi yapmaya niyeti ve gücü vardı. Esasen "koalisyon güçleri" deyimi propaganda değerinden ibaretti. ABD dışındakilerin katılımı sembolikti. Onlar ABD'ye akseuar oldular, ABD saldırısına "ittifak" süsü vermeye yaradılar.

■ Savaş küreselleşmenin esas olarak teknolojik gelişme süreci olduğunu da, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçildiğini de tekzip etti. Çünkü savaş en çok geleneksel sektörlerin ve geleneksel ulus-devletin savaşıydı.

■ Çünkü, genel kabul gördüğü gibi, savaşın birincil nedeni stratejikti. ABD'nin küresel çapta yerli görmediği, özellikle uzun erimde kendisi için sakıncalı gelişimlere namzet gördüğü bölgelerdeki siyasal egemenliğinin aracı olan askeri gücünü, kontrolünün zayıf olduğu yörelerde güçlendirmektir. Kısa erimde İslam'a, uzun erimde Çin'e, Rusya'ya ve Hindistan'a karşı önlem almaktır. Bush yönetimi Irak savaşı öncesinde, Türkçe'de "önleme savaşı" ya da "daha önce davranma savaşı" diyebileceğimiz "preemptive war" diye bir kavram ortaya atmıştı. Her ne kadar bu bahane, Irak veya benzeri ülkelerden gelmesini muhtemel ilan ettiği bireysel terör eylemleri için gösteriliyor idiyse de, önleme anlamında alınan önlem, 30-40 yıla kadar dünyada kendisine rakip olacaklara karşıydı. Nitekim, Bush'un

"şer mihveri" diye tanımladığı Irak-İran ve Demokratik Kore Cumhuriyeti'nden dünyanın tek süper gücü ABD'nin korkacağına inanmak fazla bölünük olacaktı. Bu nedenle, Negri'nin sözleriyle, o ülkelerden "İran'ın Rusya'nın yumuşak karnında bulunduğunu, K. Kore'nin ise Çin Denizi'nde yer aldığını" anlamak gerekirdi.

■ Savaşın ikinci nedeni petrol egemenliğiydi. İfade edildiğine göre, ABD'nin kendi ülkesindeki rezervleri azalmaktaydı, Orta Doğu bu konuda kilit önem taşımaktaydı. (Petrol konusundaki tali bir etken de Irak'ın petrolü Euro ile satmaya başlaması, İran'ın kısmen aynı uygulamaya geçmesi, Suriye'nin de aynı yolu izlemeye hazırlanmasıydı.)

■ Küreselleşme savunucuları istisnasız olarak, "Dünya 21. Yüzyıl'a girerken sanayi toplumundan bilgi toplumuna da girdi" görüşünün de savunucularıdır. Gelgelelim, savaşın gayri siyasi, yani ekonomik nedenlerinin başında gelen petrol için savaş çıkarmanın onların pek sevdikleri tekerlemelerindeki "bilgi toplumu paradigmatları" ile ne gibi bir ilgisi vardı? Nitekim Mehmet Altan, savaş arifesinde, Bush-Chaney-Rumsfeld-Woolsey-Powell ekibi için, yönetimini "dünya bilgi toplumu aşamasına girmişken, hâlâ geçmişin sanayi toplumunun ölçülerıyla ve fikirleriyle hareket eden, çünkü ABD'nin silah ve petrol tekellerinin politikasını uygulayan, modası geçmiş bir kadro" diye niteleyerek, ABD'nin çıkarlarını kendisinin daha iyi bildiğini iddia ediyordu. (Ama "çağın gerisinde kalmış" o ekip "Irak'ı Saddam Hüseyin rejiminden kurtarıncı" alkışı hak ediyordu. Diktatörlük rejimi sanayi toplumu paradigmatlarından daha geridir diye karteziyen mantıkla bakılsa bile, Irak'da cinler şışeden çıkınca ve nüfusun üçte ikisini oluşturan örgütlü ve dinamik köktendinci Şii toplumunun ayağa kalktığı, sünni Arap'ların da ABD'yi istemediği, işgal kuvvetlerinin kala kala altı bir oranındaki Kürt'lerin desteğine kaldığı, o desteğin de "yeni yönetim kuruluncaya kadar" olduğu, Mesut Barzani'nin sözleriyle "ondan sonra ABD güçlerinin Irak'ta kalmasının onları işgalci kılacağı" yeni Irak için acaba ne denilecektir?)

Bu bölümde, küreselleşmenin küresel tapınımcılar tarafından hiç ağza alınmayan yüzüne bakalım: siyasi yüzüne. Tabii, siyasi deyince onun vazgeçilmez parçası askeri yüzü de beraberinde gelecek. (Ne de-

mişti Claussewitz: Savaş siyasetin silahlı araçlarla devamıdır, dememiş miydi?)

Küreselleşme esas olarak tabii ki ekonomiktir. Tanrı-sı paradır, tapıncı pazardır, ayininde tekerlediği neo-liberalizmdir.

Ve kapitalizmin gayrı insani yüzünün tüm yerküre düzeyinde tüm çirkinliğiyle gözükmesidir. Kapitalizmin gayrı insani tiyneti nedir? O ekonomiyi insan için bir araç olarak görmez, insanı ekonomi için bir araç gibi, *homo economicus* olarak görür. Herşey ekonominin, ekonomi de sermayenin hizmetinde olmalıdır. Önce insan ve tabii tüm doğa.

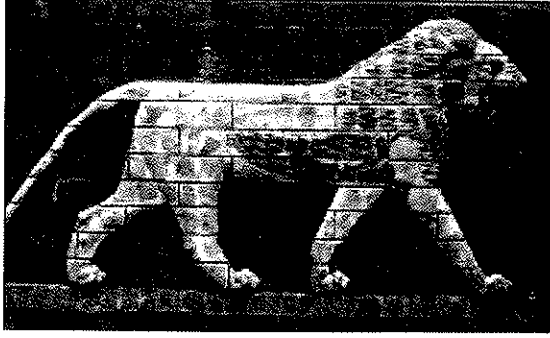
Küreselleşmecilerin tüm liberal ve "siyaset üstü ekonomi" söylemlerine rağmen, küreselleşmeyi salt ekonomik ve teknolojik süreçler gibi göstermelerine ve bu bağlamda siyaset karşıtı sözler etmelerine rağmen, küreselleşme denilen fenomen, ekonomik olduğu kadar politiktir de. Çünkü, küreselleşme siyaset-siz var olamaz. Çünkü ekonomik egemenlik ancak siyasetle sağlanır, siyasetin emrindeki asıl güç silahtır.

SİYASET HÜKÜMET ETMEK, YANİ DEVLET DEMEKİR

Siyaset derken, insan topluluklarının yönetilmesini anlamak gerekir, bunun da günümüzdeki üst şekillenışı devlettir. Devlet, ekonomik birimlerine ve çeşitli sosyal kurumlarına rağmen esas olarak siyasi bir araçtır, siyasi örgütlenmenin günümüzdeki en üst biçimidir. Kapitalizmin şafağında, her ülkenin burjuvazisi iç pazarı oluşturmak ve korumak için ulusları yarattı. Daha önceden var olan devlet biçimlerini ulus-devlet şeklinde "modernleştirdi." Devlet, sınıflı topluma geçildiğindenberi bir siyasal hükümetme biçimidir, iktidar demektir ve a) egemenin egemenliğini korumanın, b) o egemenin yakın veya daha uzak coğrafyalarda başka devletlere karşı koyabilmesinin — yayılmasının veya kendi hükümlanlığını idame ettirmesinin — aracıdır.

Bütün bunlar ancak silahla mümkündür, onun da kurumsal ifadesi ordu ve polistir.

Siyasetin abc'si olan bu çok basit doğruyu anımsatmak gerekti, çünkü idealist devlet anlayışının (devleti sınıflar ve zümreler üstü bir kurum gibi gören, bu mekanizmanın başındaki seçilmiş veya seçilmemiş yöneticileri ya da onun bazı organlarını yönetici zümre sayan anlayışın) hayli yaygın olduğu, hatta bazı Marksistlerin bile bu olguyu gözardı ettiği yahut unuttuğu sıkça görülüyor. Bunun nedenleri arasında, bazı toplumları (özellikle Latin Amerika'yı) hariç tutarsak, bir çok ülkede sınıf mücadelesinin duragan olduğu bir evreden geçilmesi var, uluslararası arenada henüz üçüncü yılına giren küreselleşme karşıtı hareketin talepleri ve hedefleri belli olsa bile, bu hareketin sınıf karakterinin netleşmesi, amorf kalması, düşünsel içeriğinin muğlakla-

ğı var. Küreselleşmenin tapınakları IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'ne karşı uluslararası mücadele, ya da ABD emperyalizmine karşı çıkış, Kuzey-Güney çelişkisi üzerinde devinen bir hareketin içinde yer alışı, tüm önemi-ne ve değerine rağmen, siyasal hedeflerden yoksundur. Bu da devletin asıl işlevinin unutulmasına ya da

önemsenmemesine yol açan etmenler arasındadır.

Ülkemizden çok güncel bir örneğe bakalım: Kadınların "kamusal alanlarda" (eğitim kurumlarından, TBMM Başkanı'nın kabul törenlerinde veya uğurlama merasimlerine kadar) başlarını örtebilmeleri ya da örtememeleri konusunda yıllardır süren çatışmayı iktidardaki veya muhalefetteki şu ya da bu siyasi akım ile TSK arasındaki bir zıtlasmadan ibaret görürsek, bu çekişmenin sermaye içindeki kavganın siyasal alana yansıyan bir motifi haline geldiğine aldırılmazsak, devletin bir organı ile devlet dışından gelip parlamentoya girmiş, hükümete seçilmiş —veya muhalefette kalmış— bir siyasi hareket arasında hangisi gerici-hangisi ilerici gibi yanılgin bir tartışmadan kurtulmak mümkün olmaz. Nitekim İslami hareket kendisinin sermayedar karakterini ve pastadan pay alma kavgasını yok sayıp, konuyu "mazlum halk" ile "egemen zümre" asker-sivil bürokrasi arasında göstermektedir.

Şu halde, ne üstyapı mekanizmasının sınıf karakterini ve asli (siyasal) işlevini unutmak doğrudur, ne de onu "genel bir doğru" olarak görüp basite indirmek. O asli işlevin sınıf ve zümrelerle bağlantısının mekanik açıklamalarına elbette düşmemek, üstyapının karmaşık doğasının, ona etkiyen sayısız etmenin özelliklerini ayrıntılı olarak bilince çıkarmak şarttır, ama sınıf gerçeği topluma bakıştan bir an olsun eksik edilmemelidir.

Devletin silahlı siyasal bir örgütlenme —baskı gücü— olması, zengin Avrupa ülkelerinin "refah devleti" dedikleri bir kavramın içinde yer alan "sosyal devlet" harcamalarını (sağlık, eğitim hizmetleri, işsizlik sigortaları, aile yardımı, konut yardımı adındaki parasal sosyal yardımlar, vb.) yani devletin sosyal işlevini görmemeyi getirmez.

Okuyucuya bir fikir vermek için 1990'larda bazı ülkelerde merkezi hükümetin yurttaşlar için yaptığı sağlık ve eğitim harcamalarını burada anmakta yarar var. Yerel yönetimlerin harcamaları sayılmazsa, devletin bu alanda kişi başına yaptığı harcamalar ABD Doları birimiyle şöyledir: ABD 796 \$, Avusturya 837, Avusturya 1642, Birleşik Krallık 996, Danimarka 962, Finlandiya 1923, Fransa 1853, F. Almanya 1308, Hollanda 2087, İrlanda 1322, İspanya 679, İsveç 966, İtalya 1604, Kanada 401, Norveç 2093, Y. Zelanda 149, OECD Ortalaması 1310. Gelişmekte olan ülkeler 58. [Kaynak: Dünya Banka-

sı ve BM Kalkınma Programı (1993)]

Ama devletin, asli işlevinin siyasal olduğuna dair sözünü ettiğimiz abc'yi vurgulamanın küreselleşme konusundaki önemi büyüktür. Çünkü, küreselleşme ulus-devleti ortadan kaldırıyor diyen bir sol yaklaşımla onu olumlayan çokça kimse vardır. İster istemez akla bazı sorular geliyor: 1) Küreselleşme ulus devleti ortadan kaldırıyorsa, sınıf mücadeleleri çağı sona mı eriyor? Çünkü devletler sınıflı toplumlara özgüdür. 2) Sınıf mücadelelerinin yerini uluslararası karakterli sınıfsal mücadele alacaksa, bu hareketin siyasal hedefleri nedir? 3) Küreselleşmenin asli sahipleri olan uluslar ötesi şirketler dünya egemenliklerini sadece sermaye güçleriyle mi koruyacaklardır? 4) Küreselleşme, tek tek ulus-devletlerdeki sınıfsallığın, dünya toplumu ölçeğinde zengin-yoksul uçurumu şeklinde küreselleşmesi olarak şekilleniyorsa, uluslararası kapitalizmin siyasi-askeri alanındaki muazzam harcamalarının nedeni nedir?

Yeryüzü ölçeğinde esas olarak iki örgütlenme vardır: Dünya toplumunun ekonomik örgütlenmesi ve siyasal örgütlenmesi.

20. yy. başlarında emperyalistlerin kontrol ettikleri dünya alanlarıyla birlikte ve emperyalist devletler arasındaki ilişkilerle, çelişkilerle bir dünya ekonomisi bulunuyordu. Derken Sovyetler Birliği o alanın dışına çıktı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada sosyalizmin bir sistem haline gelmesi, devletlerin katılımıyla Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (KEYK), Üçüncü Dünya'nın oluşması ve onların bazılarının sosyalist ekonomilerle yakın ilişkilerde bulunması, kapitalizmden ibaret tek bir uluslararası ekonomik alanın varlığını mümkün kılmadı. Sosyalizmin yıkılması, Üçüncü Dünya'nın ise sadece terim olarak ortada kalması sonucu, 1990'lardan başlayarak kapitalizm tek sistem olarak dünya hakimiyetini 1917 Ekim Sosyalist Devrimi'nin öncesinde olduğundan da öteye geçirdi. İşte küreselleşme jargonu şu anda tek bir uluslararası ekonomik örgütlenmenin adıdır. Kurumlarını üç büyük tapınaktan başlayarak daha önce görmüştük. Propagandif önem taşıyan ve tapınma haline getirilen küreselleşme sözcüğünün tamamlayıcısı Yeni Ekonomik Düzen veya Yeni Dünya Düzeni terimidir ve tümüyle içi kof bir kavramdır. Böyle bir düzen yoktur, sadece uluslararası kapitalizm kendi ekonomik varlığına kendince bir cila çekmiştir. Bana sorarsanız, bu terim cila bile olamayacak kadar herhangi bir ışıltıdan uzaktır. Gidin dünyanın her hangi bir ülkesinde kamu oyu yoklaması yapın, hatta anketi 'küreselleşmenin merkezi ABD'de yapın, onun ne olduğunu bilecek insanların oranı binde bir (ABD'de 250 bin kişi) bile çıkmaz, çünkü o sorunun belli bir yanıtı yoktur. Herkes küreselleşmeyi kendi durduğu yerden, kendisine olan faydaları-zararları veya ondan beklentileri-endişeleri açısından görecektir.

Yeryüzündeki ikinci kategorik örgütlenme siyasal örgütlenmedir. Burjuva demokratik devrimleri ve onların 20. yy'da 3'cü Dünya'daki devamı olan ulusal demokratik burjuva devrimleri dünyayı ulus-devlet-

lerle ve sınırlarla ayırmıştır. Uluslararası düzlemde hangi siyasal ilişkiler içinde olurlarsa olsunlar, ülkelerin siyasal anlamda temel varoluş biçimleri, örgütlenmeleri tek uluslu ya da çok uluslu devletler şeklindedir. Daha önce listesini verdiğimiz tüm temel uluslararası kuruluşlara katılımlar devlet üyelikleri halindedir. Onların en ekonomik olanları bile böyledir: Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü, IMF böyledir. Hepsi, düzenlemelerinde, ekonomik programlarında ve öngörülerinde devletleri muhatap almaktadır.

Dünyanın uluslararası ekonomik örgütlenmesi ile uluslararası siyasal örgütlenmesi her zaman uyum içinde değildir. Çünkü iktisat ile siyasetin doğası aynı değildir. Ekonominin başını tutan sınıf ve zümreler politikacılar aracılığıyla politik iktidarı da ellerinde tutarlar. Ekonominin başını çekenler, kâr, daha çok kâr, en çok kâr isterler; bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler sloganı gerçekten de onlar içindir. Ama devletin başındaki politikacı, ya temsili demokrasiyle (genel oyla) oraya gelmiştir, veya burjuva demokratik olmayan bir siyasal mekanizmanın tepesindeki bir siyasal grup halindedir. Her iki durumda da, siyasiler halkın hoşnutsuzluklarını göz önüne almak zorundadırlar. ABD'de Cumhuriyetçi Parti'nin namı Dışişleri Bakanı olan ve bugün bile yönetim üzerinde nüfuzu bulunan Henry Kissinger bu konuda şöyle diyor: "İktisattan farklı olarak siyaset, dünyayı ulusal birimlere ayırır. Siyasal liderler ekonominin istikrarını sağlama uğruna, bir dereceye kadar acı çekilmesini kabul edecek olsalar bile, yurt dışından dayatılmış yönergeler temelinde kemerleri neredeyse sürekli sıkmanın savunucuları olarak varlıklarını sürdüremezler... En oturmuş serbest piyasa demokrasileri bile, piyasa adına sınırsız acı çekilmesini kabul etmeyip, bir sosyal güvenlik ağı sağlamak, piyasanın aşırılıklarına düzenleme yoluyla gem vurmak için önlemler alıyorlar. Uluslararası mali sistem henüz bu emniyet süpaplarından yoksun bulunduğu gibi, onlara ihtiyaç duyduğu bile yeterince kabul görmüş değildir." (NPQ-Türkiye, C.1, Sayı.4, Kış 1999)

SİLAHSIZ KÜRESELLEŞME OLMAZ

Küreselleşme kendisini ne denli uluslar ötesi veya çok uluslu şirketler olarak tanıtırta tanıtın, "dünya çapında olmak" denilince akla gelen ilk olgu siyasal kudrettir, onun da hiç itiraz edilmeyen adı Amerika Birleşik Devletleri'dir.

ABD ne için mücadele ediyor?

Dünya hakimiyetini sadece sürdürmek için değil, aynı zamanda daha da yaymak ve pekiştirmek için. Şu halde, küreselleşmenin siyasi boyutu ABD'nin siyasi olarak küreselleşmesidir, o da ancak askeri küreselleşme ile mümkündür.

ABD Irak Savaşı'nı niçin çıkardı? Nedeni "Irak'ta kitle imha silahları var, o silahları günün birinde teröristlere verebilir" diye gösteriyordu. Silah denetçileri o silahlardan bulamadılar, ABD, Birleşmiş Milletler'den müdahale kararı çıkartmadı, "koalisyon" adını verdiği istila kuvvetleriyle Irak'ı işgal etti. Savaşı

başlattığı günden itibaren diskurunu değiştirdi, kitle imha silahından söz etmez oldu, Irak halkına özgürlük getirdiğini ileri sürmeye başladı. (Başkent düştükten sonra ise tehdidini Suriye'ye yöneltince, bu kez, "Suriye'de kitle imha silahı var," demeye başladı, vb.)

ABD işgali altındaki Irak'ta kitle imha silahı bulmayacağını bildiği için, askeri hareket başladığında, o sözü kullanmayı kesmişti. Demek ki, amaç o değilmiş. Savunma bakan yardımcısı Woolsey, geçen yılki bir yazısında, "Bir milyon evladımız dünyanın dört bir yanında barış ve güvenliği korumak için görev yapıyor," diyordu. (Bu rakam o askerlerin aileleriyle birlikte 1,5 milyona varıyor.)

Son yıllarda ABD'nin askeri olarak nerelere yerleştiğini anımsayalım:

■ 1999'de Kosova'ya NATO müdahalesinden sonra ABD' Bandsteal üssüyle Balkanlar'a ilk adımı attı.

■ Irak Savaşı sırasında Köstence'ye yakın bir hava alanından Irak'a malzeme ve teknik personel taşıdı.

■ Burgaz'daki (Bulgaristan) askeri hava alanından 400 asker sevketti.

■ Batı Polonya'da Poznan'da askeri üs için alt yapı hazırlıyor, Krzesiny'de ise askeri hava alanı inşa ediyor.

■ Güvenilmez bulduğu Almanya'da 1945'denberi sahip olduğu üslerinin önemli bir bölümünü eski sosyalist ülkeler olan Polonya, Romanya ve Bulgaristan'a kaydırmayı planlıyor.

■ 2001 sonbaharındanberi Afganistan'da üs ve askeri varlık sahibi oldu.

■ Kırgızistan'da Bişkek'de askeri üs edindi.

■ Irak Savaşı'nda Gürcistan'dan ABD askeri sevketti.

■ Kuveyt'in yüzölçümü olarak üçte bir alanı tümüyle ABD'askerlerinin ve yurttaşlarının kontrolündedir. O topraklara —görevli yerli personel hariç— ABD'li olmayan giremez, yani orası artık ABD toprağıdır. Suudi Arabistan'daki ve Emirlikler'deki ABD üsleri zaten biliniyor.

■ Bütün o üsleri korumak için 45.000 kişilik sivil ya da üniformalı güvenlik gücünü hazırlıyor. Sadece bu polis gücünün yıllık masafalarının milyar dolarları bulacağı belirtiliyor.

Şu halde, ABD besbelli ki, Orta Doğu'dan, Kafkas'lardan Afganistan'a, yani Çin'in ve Hindistan'ın karnına bir kama gibi sokuluyor. Rusya'yı güneyden sarıyor, eski Balkan ve Doğu Avrupa ülkeleriyle Avrupa Birliği içinde siyasal nüfuz alanı ve askeri yerleşim arıyor.

KÜRESELLEŞMENİN TEK ASKERİ GÜCÜ

Savunma Bakanı Rumsfeld, hem askeri hem de siyasi olarak iki yönlü çalışmaları gerektiğini söylüyor. Siyasi alanda iyi ilişkiler inşa ederken, askeri bakımdan belli yörelere yerleşmek Rumsfeld'in planlarında birbirini bütünlüyor. Rumsfeld, "O askeri birliklerimizi kullanmasak bile onları kurmamız, başkalarına siyasi mesaj niteliği taşıyacaktır," diyor. Nisan'da (2003) Bulgaristan'a yolladığı General Gre-

gory Martin, Balkanlar'da kuracakları askeri üsler için, "Buralar bize bir gün kullanabileceğimiz yeni ilişki olanakları sunuyor," diyor, ileride gerektiği takdirde buraların atlama taşı görevini yapacağını düşünüyor.

George Bush, savaşa başlamadan hemen önce üçlü bir toplantı yaptı. Yanına aldığı iki başbakan Blair ve Aznar'dı. Bu üç devletin yanyana gelmesi ilginç bir tarihsel tabloyu da aklā getiriyordu. İspanya Orta Çağ'ın sonrasının Avrupa'lı dünya devletiydi. Nitekim, Ön Asya, Güney Akdeniz ve Balkanlar Osmanlı iken, İspanya dünyayı fethe çıkmıştı. 16-19. yy.lar arasında Teksas ve Güney Kaliforniya dahil Orta Amerika'nın ve Brezilya hariç Güney Amerika'nın tamamını sömürgeleştirmişti.

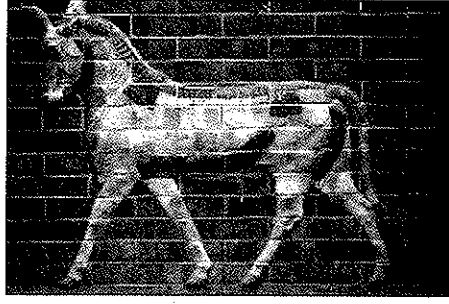
İspanya 19. Yüzyıl'a girilirken yerini Britanya imparatorluğuna bırakıyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise Britanya'nın yerini ABD aldı. Şu halde, son dünya imparatorluğu olan ABD, 21. Yüzyıl'da Orta Doğu'ya Haçlı Seferi'ne çıkarken, selefi Imperium Britannicus ile onun da selefi Imperium Hispanicus'un bugünkü bakiyelerini yanına almıştı. Savaş ganimetinden onlara ne düşeceğini yakında göreceğiz, ama ABD'nin koalisyon güçleri diye adlandırdığı 46 devletin, kanımca Britanya dahil, hepsinin katılımı ABD için askeri olmaktan çok siyasi değer taşıyordu. Gerçi, Birleşmiş Milletler'deki 191 devletin 46'sı, dünya nüfusunun sadece yüzde 19'unu oluşturmaktaydı, ama gene de ABD'nin istilaya tek başına gitmediğini göstermeyi amaçlıyordu. Ne var ki, bütün dünya ABD'nin yanındaki göstermelik askeri güçlere aldırmaksızın, bu savaşa ABD'nin savaşı gibi bakmıştır.

Bugün ABD dünya üzerine yayılmış varlığıyla, 400 milyar doları bulan savunma bütçesiyle (ki, Bush yönetimi Irak savaşı sırasında 78 milyar dolarlık ek askeri bütçe talebini Kongre'den geçirmişti) dünyanın tek süper askeri gücüdür. Ya da küreselcilerin pek sevdikleri sıfatı kullanırsak, tek küresel askeri güçtür. ABD toplumu dünya nüfusunun yüzde 4'ünü oluşturduğu halde toplam GSMH'nin yüzde 30'unu tek başına üretmektedir. Yani dünyanın en büyük ekonomik gücüdür.

Oysa ABD'nin dünya toplam üretimindeki payı 1960'lardan itibaren sürekli düşmekteydi. Bu oran 1980'lerde yüzde 22'ye kadar inmişti. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki parlak ekonomik dönemlere —Truman ve Eisenhower devrine— nazaran hayli azdı. 1980'lerde bir çok kimse o ekonomik gidişdevam ettiği takdirde, ABD'nin emperyal bir güç olmaktan çıkacağını söylemekteydi. Hatta, gelişme trendine bakılırsa, Japonya geleceğin "Bir No.sı" olmaya adaydı.

Tam o sırada Sovyetler Birliği çöktü. Japonya'nın ekonomik büyümesi çıkmaza girdi, mali sistemi tıkanı, Yen zayıfladı. Böylece, birisi sosyalist, diğeri kapitalist iki büyük rakip (hem ekonomik, hem de teknolojik rakip) devreden çıktı. Ama daha önemlisi, Amerikan kapitalizmi yeni bir atılıma ve yenilenmeye girdi, pek çok sektördeki işletmeler ma-

liyetleri düşürdüler, yeni teknolojilere yatırım yaptılar, firmaları yapısal reformlarla daha hızlı ve ihtiraslı kıldılar, iletişim atılımına önyak olup, onun tüm olanaklarını kullandılar. 1990'lı yıllar, 1950'lerden sonraki parlak ekonomik yıllardan sonraki ikinci altın devir oldu. Ekonomideki bu güçlenme, doğal olarak askeri harcamalarını da artmasına olanak sağladı.

Örneğin, 1985'te savunma bütçesinin GSMH içindeki oranı %6,5 iken, 1998'de bu pay %3,2'ye düştüğü halde toplam askeri harcamalar daha çoktu.

Varılan noktada ABD'nin savunma bütçesi kendisinden sonra gelen dokuz ülkenin askeri harcamalar toplamından daha fazladır. Bir fikir vermek için söylersek: ABD'nin Pasifik'teki 7. Filosunun yıllık masrafı, Fransa'nın savunma bütçesini geçmektedir. ABD'nin 13 adet uçak gemisi dünya denizlerinde tur atmaktadır. Her bir gemide 3200 denizci ve 2400 pilot ya da diğer hava personeli olmak üzere, toplam 6000 kadar insan yaşar, 70 adet tam donanımlı uçağı, ayrıca helikopterli deniz piyadeleri vardır, sadece geminin yıllık masrafı 400 milyon dolardır. 365 m. uzunluğunda, 20 katlı bir apartman yüksekliğinde bu gemilerin refaketinde destroyerler, fırkateynler, Aegis tipi nükleer kapasiteli ve füzesavar donanımlı kruvazörler, bir ya da iki adet denizaltı, lojistik bir kaç gemi ve ihtisas tekneleri bulunur. Bir uçak gemisinin ve refakatindekilerin toplam yıllık masrafı milyar dolarları bulmaktadır. Bu rakamı 13'le çarptığımız takdirde, salt uçak gemilerine askeri bütçeden ayrılan tutarın yüksekliği daha kolay anlaşılır. (Gene bir fikir vermek için eklemeye gerekirse, Fransa'nın tek uçak gemisi Charles de Gaulle yapıldıktan sonraki on yıl içinde 4 kez denize indirilmiş, arıza yaptığı için, tekrar kızağa çekilmiştir.) ABD'nin tek bir uçak gemisi çevresindeki tüm o "aksesuar"ı ile olağanüstü vurucu güce sahip olan yoğunlaştırılmış bir deniz-hava-kara gücü niteliğindedir, bugünkü askeri kapasitelerde hiç bir devletin yok edemeyeceği bir ölüm ve yıkım gücüdür.

ABD'nin askeri varlığına mevcut nükleer kapasitesi ve yeni nükleer silahlanma planları eklenirse, tek başına bir askeri gücün hiç bir zaman var olmadığı dünya tarihinin öyle bir evresini yaşadığımız görülür. ABD Anti-Balistik Füze (ABM) Antlaşması'ndan çekilmiştir. Oysa bu antlaşma ve Stratejik Silahları Sınırlandırma Antlaşmaları (SALT I ve SALT II) nükleer silahsızlanma yönünde önem taşıyorlardı. ABD, Biyolojik Silahlar Sözleşmesi'nin geliştirilmesi için yapılan değişiklik önerilerini de reddetmiştir... ve nihayet Nükleer Yayılmanın Önlenmesi Antlaşması'nı da bir yana bırakmaya hazırlanmaktadır. ABD'nin bu alandaki somut projesi Füze Savunma Sistemi (MDS) adıyla nükleer kalkınmasıdır.

Bu ve -burada anmamıza olanak bulunmayan-

sayısız askeri veriler de gösteriyor ki, ABD uzun erimli (stratejik) hazırlıklar içindedir. Mutlak bir dünya egemenliği peşindedir. Soğuk Savaş yıllarında gerginliğin kapitalizm-sosyalizm karşıtlığından geldiğine inanmak genel bir kanıydı. Oysa dünya sosyalizmi sona ermiştir; "dünyayı komünizm tehlikesine karşı koruyorum" iddiası bittiğine göre ABD niçin savunma büt-

çesini arttırmaktadır? Tabii ki, yakın geleceğin başka kapitalist devlerini kendisi için sakıncalı görmektir. Demek ki, Soğuk Savaş yıllarında da gerginliğin kaynağı uluslararası kapitalizm ve onun başını çeken ABD idi.

Sosyalist Sistem'in dünya sahnesinden çekilmesi, çıkarlarını illa ki kapitalizmde görmeyen bir çok aydını bir çeşit rahatlamaya uğratmıştı. Gerginlik bitti, dünya bir barış ve güvenlik sürecine girdi, diyen çok bön bir ümitlenmeye ve kapitalizmi tanımama iz'ansızlığına tanık olmuşuk. Sosyalizm devreden çıkmıştır, ama:

1) Yeni dengeler güven değil, güvensizliktir, çünkü denge gitmiş, yerini dengesizlik almıştır. Bugün dünya, tek bir süper devletin kendi hakimiyeti için her şeyi yapabileceğini gösteren misli görülmemiş bir tehdit altındadır.

2) Dünyada zengin-yoksul uçurumu gitgide büyümekte ve eski yıllardaki Doğu-Batı dengesinde kendisine bir yaşam alanı bulabilen Üçüncü Dünya, bugün Yoksul Güney olarak şekillenmektedir. Dünyanın geleceği, nereye varacağı bilinmeyen Kuzey-Güney, yani Zengin-Yoksul uçurumuna terkedilmiş durumdadır.

3) Soğuk Savaş sonrasının bön iyimserliğinin yerini korku ve yeniden silahlanma, yeniden askerileşme tırmanışı almağa başlamıştır.

SİLAHLANMA YENİDEN TIRMANIYOR

1987-1995 arasında önemli oranlarda azalan askeri

harcamalar ve silah satışları 1998 den sonra yeniden yükselişe geçmiştir.

NATO

1987-1995	1995-1997	1998-2000
-23.5	-5.0	+3.1

RUSYA

1987-1995	1995-1998	1998-2000
-90.1	-27.9	+41.9

2000'de NATO askeri giderleri: 471 milyar \$
2000'de Rusya'nın askeri giderleri: 44 milyar \$

2000'de en çok silah satan 15 ülke (milyar \$):
ABD 44.8, Rusya 17.4, Fransa 9.8, Britanya 6.7, Almanya 4.8, Ukrayna 2.8, Hollanda 1.9,

İtalya 1.7,
Çin 1.6, B.Rusya 1.5, İsveç 1.1, İsrail 1.0,
İspanya 0.9, Kanada 0.6, Avustralya 0.6.

En çok silah satın alan 15 ülke (milyar dolar):
Taiwan 11.3, Çin 7.1, Suudi A. 5.7, Türkiye 5.0,
Hindistan 4.7, Yunanistan 4.4, G.Kore 3.9, Mısır
3.3, Japonya 3.2, Pakistan 2.9, Britanya 2.7,
Arap Emirlikleri 2.4, Finlandiya 2.7, Singapur 1.7.

Silah üretiminde ilk sırayı alan ülkeler ve yüzdeleri:
ABD % 43, Britanya 13, Japonya 10, Fransa 7,
İsrail 5, İtalya 3, Hindistan 3, İspanya 2, Kanada 2,
İsveç 1, Singapur 1, İsviçre 1, Avustralya 1,
G.Afrika 1, Türkiye 1.
[Veriler Özgürlükçü Sol sitesinde yayınlanmıştır.
(28.11.2002, Recep Canbey)]

Görüldüğü gibi, durumdan yararlananlar, silah üreticileri ve tüccarları ile askeri sanayinin yan üretim alanlarıdır.

Ama ABD'nin yukarıda andığımız tüm politikalarının gösterdiği bir başka olgu, küreselleşme söyleminin sahteci niteliğidir. Madem ki, küreselleşme ekonominin siyasetleşmesi demektir, devletten kurtulması demektir, "pazarın tayin edici demokrasisi" demektir, bütün bu askeri bütçeler nedir? Devletlerin ve onların asli unsuru olan orduların küreselleşme ekonomisinde ne gibi yeri vardır? Liberalizmin şampiyonları demokrasiden pazarı anlıyorlarsa, militarizmin tablodaki yerini izah etmek zorundadırlar. Silahları uluslar ötesi şirketler mi satın alıyorlar, askerleri onlar mı besliyorlar? Bu kadar muazzam meblağların, yılda bin milyar doları aşkın bir paranın döndüğü ve devletlerin (yani siyasetin) karar verdiği askeri ekonominin serbest pazar kavramı ile ilişkisini neo-liberallerin ve küreselleşme'cilerin nasıl açıkladıklarını doğrusu merak ediyorum. Biraz daha açalım: Küreselleşme madem ki devletlerin üzerine çıkmak demektir, ekonomiyi devletten kurtarmak demektir, dünyanın en büyük pazarı, en büyük sektörü olan silah endüstrisinin ve onun yan sanayilerinin biricik müşterilerinin devletler olmasının küreselleşme yandaşlığı açısından izahı nedir?

Yani küreselleşmeyi gerçekten de tanıttığınız gibi kılmak istiyorsanız, önce silah üretimine, askeri bütçelerin yan sektörlerine ve askeri harcamalar pazarına son verin, oradan hem stratejik hem de konvansiyonel silahlar bakımından genel ve tam silahsızlanmaya gidin, orduları ortadan kaldırın, o alandaki muazzam bütçelere son verin —gene o tapındığınız pazar kuralları içinde— gayri askeri üretime, insanların yaşam standartlarını yükseltecek ürün ve hizmetlere yatırım yapın, sağlık, eğitim, kültür ve turizme yatırım, o zaman biz de küresel'ci olalım, "Kapitalizme haksızlık etmişiz, baksanıza silahsız, yani devletsiz bir toplumu onlar da amaçlıyorlarmış," diye düşünelim!

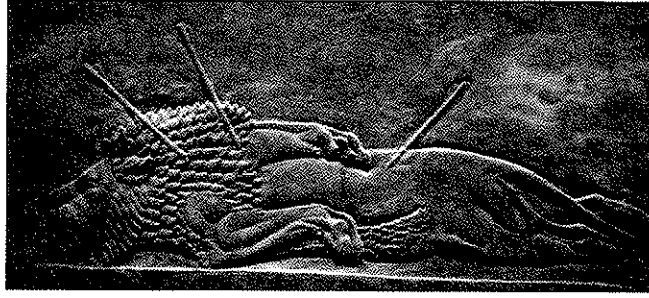
Bu sayfalarda sergilenen silahlanma tablosu böyle bir gidişin tam tersini bize gösteriyor. Saddam Hü-

seyin'e silahı siz satacaksınız, sonra de kendi silahlarınızla gelip, o silahları yok edeceksiniz, yeni yönetime tekrar silah satacaksınız. Daha da önemlisi, dünyanın en büyük üretici ülkesi siz olacaksınız, en büyük silah müşterisi, Amerika Birleşik Devletleri olarak gene siz olacaksınız. Silahlarınızı kendi ulusal silah şirketlerinizden satın alırken, dünyanın en büyük silah ihracatçısı olarak dünya devletlerine silah satacaksınız. Bunun da adı serbest pazarın küreselleşmesi olacak!

Küreselleşme dedikleri olgunun her hangi bir kuramı olmadığı bütün bu saydıklarımızdan bellidir, çünkü kapitalizm demek pragmatizm demektir, ilkesizliktir. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" düzenlenen ekonomi kavramını lafta reddeder, aslında ABD başta olmak üzere bütün o ekonomiler düzenlenen ekonomilerdir. Müdahaleciliğe teoride karşı çıkar, pratikte başı sıkıştığında Keynes'çiliğe başvurur, 1930 tarihli Smooth-Hawley tarifelerini getirir, devlet eliyle ekonomiye hayatîyet kazandırır; o aşılır, yarım yüzyıl sonra, başı sıkıştığı zamanda veya mekanda benzer reçeteler önerir, onlara da (ya Yeni-Keynesçilik, mesela) başvurur. Himayeciliği lafta yadsır, ABD'de çelik endüstrisi örneğinde, ya da Brezilya'nın Güney Amerika'nın çelik, narenciye, şeker gibi ürünlerinde olduğu gibi gümrük uygulamaları, tarımda sübvansiyonları yükseltir. AB'de tarım ve hayvancılıkta görüldüğü gibi çeşitli ekonomi sektörlerinde sübvansiyonlar uygularken, hem ABD'nin hem de AB'nin firmaları kendi ürünlerini Latin Amerika pazarlarında serbestçe pazarlayarak bu tek taraflı liberalizm uygulamasının ve çifte standardın keyfini çıkartırlar. Kapitalizmin ilkesizlik ve kuramsızlığının kanıtı mekanda mekana, zamandan zamana değişen pratiktedir. Onun pragmatizmindedir. Kapitalizmi ilkel, kurallı, kuramcı sanan ve boyuna kitabı söylemler vaa'zeden bizim ekranların ekonomi yorumcularının tahminlerinde ya da öngörülerinde sık sık yanlışlarının nedeni budur.

Bu ilkesizliğin ve pragmatizmin en önünde ABD gelir. İşine gelmeyen hiç bir uluslararası sözleşmeye imza koymaz, koyduklarını çiğner, insanlık çevre konusunda bu denli duyarlı hale gelmişken, gezegenimizin geleceğini tehlikeye sokan gidişe karşı getirilen Rio Sözleşmesi'ni ve Kyoto Protokolü'nü onaylamaz, kara mayınlarının yasaklanmasına itiraz eder; insan hakları der, Guantanamo Körfezi'ndeki Afganistan esirlerine işkence yapar, açık açık kötü muamele eder, kendisine savaş tutsaklarıyla ilgili Cenevre Sözleşmesi anımsatıldığında, "Onlar savaş esiri değil, terörist," diye yanıt verir, böylece —o kişiler tutun ki savaş esiri değillerdir— siyasi veya gayri siyasi tututklulara göz altında ya da hapishane insanlık dışı muamele edilemeyeceği yolundaki evrensel kurallara karşı olduğunu itiraf etmiş olur. Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni kabul etmez, bu tutumunun gerekçesini de aynen şöyle açıklar: Bu mahkeme askeri sanıkları yargılayacaktır, bu nedenle dünyanın her yanında barış ve güvenlik için görev yapan 1 milyon askerimizin mahkemede yargı-

lanırım korkusuyla görev yapmasını kısıtlıyacaktı; eğer suç işleyecek olurlarsa, biz onları kendi mahkemele- rimizde yargılarız, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne gönderme- yiz. Evet, ABD'nin gerekçesi dünyadaki askerlerinin savaş suçu işleyebilecekleri ve bu

nedenle dokunulmazlığa sahip olmaları yargılanma- dan azade kılınmaları gerektiği şeklindedir.

YERYÜZÜNÜN SİYASAL TOPOĞRAFYASI

Herkesin sorduğu bir soru var: ABD'nin bu tek sü- per güç niteliği nereye kadar devam edecek..? Bu soruya bir refleks halinde verilen yanıt da çoğun- lukla tarihteki bütün imparatorlukların kendi kendi- lerine göçtükleri veya çöktükleri oluyor. Rousseau da —İsparta'dan ve Roma'nın akıbetinden yola çı- karak— her türlü imparatorluğun bir sonu olacağını söylemişti, ondan sonraki bir çok düşünür de.

Bununla birlikte, ABD imparatorluğunun günün bi- rinde miyadını dolduracağını ve kendi kendine gö- çüp gideceğini düşünmek bir genel doğrudan kay- nalanır, ama insanlığı o "mutlu son" gelinceye de- ğin ABD'den çekeceklerinden kurtarmaz. Daha da önemlisi, o imparatorluk çökünceye değin vereceği zararlar nedeniyle, kendi çöküşünü de yeryüzünün felaketiyle birlikte getirebilir.

Daha önemlisi, öyle bir genel doğru ABD'nin son- nu konusunda özel bir doğru olmayabilir, bunun için çeşitli veriler vardır. ABD'nin, şu anki verili durum- da, tek süper güç, hatta tek güç konumunda bulun- ması, ABD-SSCB şeklindeki iki kutbun sona erme- sinden sonra "tek kutup" gibi kalması, hatta artık BM fıkralarında "ABD ve Geri Kalan Dünya" de- nilerek —Türkçe'deki "Dünya bir yana, o bir yana" sözünü anımsatırcasına— "dünyaya bedel" bir dev olması 2000 yıllarının başına özgüdür. Oysa toplum- lara verili bir andaki durumu esas alarak, statik ola- rak bakılmaz, gelişme trendleriyle ve zaman akışı içinde, geleceğe projeksiyon yaparak, yarına uzanan dinamikleri gözleyerek, olasılıkları çıkarsayıp hesaba katarak bakılır. Madem ki, ABD imparatorluğu kü- resel bir imparatorluk, o halde biz de öyle yapalım, Yerküre'nin jeopolitik haritasını önümüze koyup ba- kalım:

■ ABD'nin en azından bir asırdır arka avlusu gi- bi kullandığı Latin Amerika, sadece onun kontrolün- den çıkmamakta, aynı zamanda çok önemli toplu- sal dinamikleri de bağrında geliştirmektedir. Sosyal taleplerin seçim sonuçlarını etkilemesiyle reformcu yönetimlerin işbaşına gelmesi neo-liberalizmde ve ABD takipçiliğinde önemli kırılmalar yaratmaya baş- lamıştır. O kadar ki, Güney Kıta'da en liberal olan Şili bile ABD'nin tavsiyelerinden uzaklaşmaya ve kıtadaki gelişimin çekimine kapılmaya başlamıştır.

■ Orta ve Güney Amerika'daki tek dinamik bir

kısım halk taleplerinin reformcu yönetimleri işbaşına getirmesi de- ğildir. Yurttaş toplumu yer yer filiz vermeye başlamıştır, insanlar belli —şu anda çok yaygın olmayan— ko- münöterler halinde (or- talaşa yaşam, temsili ve doğrudan demokra- sinin birleştirilmesi,

üretim ve üleşimde adil ilişkiler vb. tarzında) dene- yimlere girişerek, geleceğin yaşam biçimlerinin to- murcuklarını üretmeye başlamışlardır. 1995 Mexico City depreminde kent halkının devlet dışında örgüt- lenmesi ve gelişkin bir yurttaş toplumu örneğiyle yardımlaşma-dayanışma ve paylaşma göstermesi bu gelişmelerin ilki olmuştur. Brezilya ve Arjantin'de bu tür toplu ve demokratik yaşam tarzları ortaya çıkmaktadır. (Milliyet'ten Ece Temelkuran 2003 Şu- bat ayında Porto Allegre'deki Dünya Sosyal Fo- rum'una katıldıktan sonra, Brezilya ve Arjantin'de yaptığı gözlemleri beş günlük bir yazı dizisiyle "Ar- jantin'de Son Tango" başlığı altında yayımladı.) Ama daha bilinçli ve örgütlü olarak yapılan uygulama Meksika'daki Zapatista hareketinin (EZLN) yönetim- de bulunduğu 2222 yerleşim biriminde gerçekleş- mektedir.)

■ Latin Amerika'daki bu hareketler nereye varır, ekonomide ve sosyal örgetlenmede nelere yol açar, kıtanın ekonomisinde, dünya sosyal işbölümünde ne- lere tekabül eder, bugünden erken yargılara varmak doğru olmaz, ama kesin olan nokta, bu gelişimin aşağıdan gelme niteliğidir, kitlelerin hareketlenmesi- dir ve yöneten-yönetilen ilişkisinde yeni yaklaşımla- rı başlatmasıdır. Çünkü en yığınsal, en katılımcı devrimlerin bile (örneğin Çinhindi devrimlerinin) bir süre sonra yöneten-yönetilen ayırımından kendisini kurtaramadığı, devrimin coşkusu geçip, belli ekono- mik sosyal başarılarla toplum stabilize olduktan son- ra, yönetenler açısından bürokratikleşme ve içi kof bir söylemin, yönetilenler açısından kayıtsızlık, inançsızlık, depolitizasyon ve giderek hoşnutsuzluğun yerleştiği görüldü.

■ Asya'da Çin ekonomisinin bugünkü büyüme hızı devam ederse, 30 yıla kadar ABD'nin en cid- di rakibi olacağı tahmin edilmektedir. Şu anda bir milyara yaklaşan nüfusuyla Hindistan'ın da kıtada ikinci bir dev olarak gelişeceği söylenmektedir. Alt- yapısıyla ve yetişmiş insan kapasitesiyle çok güçlü olan Rusya'nın da dünya ekonomisinden ve siyase- tinden kolay çekilmeyeceği görülmüştür. Bütün bu faktörlere bir de Japonya'nın —son on yıl içinde sarsılmış olsa da— dünya ekonomisindeki yeri ve önemli potansiyeli eklenmelidir.

■ Avrupa Birliği, ABD ile hem ittifak ve ekono- mik işbölümü ilişkileri içindedir, (çok uluslu şirket- ler denildiğinde Avrupa'lı firmaları da hesaba kat- mak gerekir) hem de devletlerin bir üst birliğe git-

meleriyle çok büyük bir ekonomik potansiyel haline geldiği görülmektedir. Bu ülkelerin —üçü hariç— ortak para birimine geçmeleri ABD ekonomisiyle rekabete girişmelerinin kanıtı olmuştur. Euro son altı ayda dolar karşısında yaklaşık %10 değer kazandı. AB'nin varlığının güçlenmesi dünya çapındaki kendi özgül politikalarını da birlikte getirecektir. AB'yi ABD karşısında ciddi bir rakip gibi görmek erken olsa bile, önümüzdeki ilk on yıllar içinde dünyadaki ekonomik ve jeopolitik gelişmeler içinde ve yeni dengelerde onun da rolünü göz önüne katmak gerekir.

■ Şu anda ABD'nin en fazla başını ağrıtan, İslam alemidir. Bu dünyanın ağırlığı ise Orta Doğu'da ve Arap'lardadır. İslam ekonomik bakımdan güçlü değildir ama dünya petrol rezervlerinin azımsanmayacak bir bölümünü elinde tutmaktadır. İran, Irak ve Suriye toplumlarının ABD'ye karşı oldukları ortadadır. Suudi Arabistan'ın da çantada keklik olmadığı son savaştaki tutumuyla ortaya çıkmıştır. Diğer petrol ülkeleri Libya ve Cezayir de ABD'nin nüfuz alanında değildir. İslam ile ABD arasındaki kültürel ve siyasal çatışmanın tırmanması halinde, Kuveyt ve Emirlikler gibi toplumların da ABD karşısına geçmelerine şaşmamak gerekecektir.

■ Siyahi Afrika'ya gelince, Güney Afrika Cumhuriyeti sayılmazsa, kıta son derece yoksuldu, kabile savaşlarıyla hem ekonomik, hem de toplumsal bakımdan güçsüz düşmüştür. Bir-iki ülke sayılmazsa, ABD'nin Afrika'da hakimiyeti yoktur.

"Küresel, küresel" diyorsanız, işte size Yerküre. Bu koca dünyaya nasıl hakim olacaksınız?

Eski politikacılarından Kâmrân İnân 2002'de yazdığı bir yazıda, *Economist* dergisinin bir değerlendirmesine yer vermişti. Dört nesnel ölçüt esas alınarak ülkelere 0 ila 5 arasında puan verilmiş. Böylece tam puan 20 üzerinden yapılan puanlamaya göre, 2030 yılındaki sıralama şöyle: 1-ABD: 14, 2-Çin: 13, 3-Japonya: 9, 4-AB (O sırada 15 devletken): 9, 5-Rusya: 8, 6- İslam alemi (56 devlet): 4.

Görüldüğü gibi, tahminler, Çin'in 30 yılda ABD'yi yakalayacağı, AB, Japonya ve Rusya'nın da birer dev olarak dünya ekonomisinde ve siyasetinde söz sahibi olacağı merkezinde. ABD'nin puanı 14'se kendinden sonra gelen ilk dört sıradakilerin gücü (yeni AB üyeleriyle birlikte) 40'ı geçecek, yani ABD'ninkinin üç katı olacak. Latin Amerika ve Hindistan'ı da eklerseniz, bugün tek kutup denilen ABD'nin kutup olma gücünü şu anda taşısa bile, potansiyelini taşımadığı ortaya çıkar.

Bu tabloya baktığımızda ve muhtemel gelişmeleri diyelim ki önümüzdeki 30 yıllık zaman kesitine yaydığımızda, ne denli ekonomik, teknolojik kudrete sahip bulunursa bulunsun, ABD'nin dünya egemenliğinin,

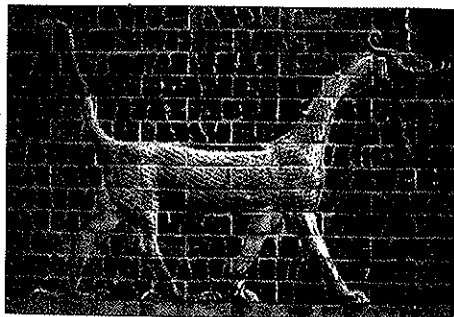
tıpkı "Amerikan rüyası" gibi kof olduğunu görürüz. Kaldı ki, ekonomide pazarı esas alacaksınız, yani ister istemez reklam yapmak zorunda kalacaksınız, ama siyasette zor yolunu kullanacaksınız. Bu mümkün değildir. Yerküre üzerindeki asker sayınızı bir milyondan altı milyona bile çıkarsanız, sizin ve yandaşlarınızın dışında kalan 6 milyara yakın insanı kontrol edemezsiniz? Siyasette ikna ve rıza önemlidir. Örneğin Irak'ı işgal ettiniz, ama "Duvâr'ın yıkılması"ndan sonra elde ettiğiniz tüm propagandayı yitirdiniz, o sahte şifhelerinizin ne olduğu görüldü ve tüm dünyayı karşınıza aldınız. Tekrar edelim, bu savaşta dünyada en fazla yüzde 5'te 1'diniz. Savaşı Suriye'ye yaymak istediniz, en yakın dostunuz Birleşik Krallık'ın Dışişleri Bakanı alelacele Başır Esad'ı arayarak öyle bir savaşa dahil olmayacaklarına dair güvence verdi. Yani siz askeri istilalarınızı ve nüfuzunuzu yaymağa kalkıştığınızda, bütün dünyanın nefretini ve lanetini daha fazla üzerinizde toplayacaksınız.

Dünya güvenliği için hayati uluslararası antlaşmalara imza koymayacaksınız, koyduklarınızdan çekileceksiniz, gezegenimizin biyolojik varlığını tehlikeye sokan uluslararası antlaşma ve sözleşmelere katılmayacaksınız, uluslararası hukuk sistemini hiçe sayacaksınız, iyi kötü organlaşmış Birleşmiş Milletler sizin doğrultunuzda davranmadıysa onu da hiçe sayacaksınız. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi ülkeleri ya silah gücüyle işgal edeceksiniz, ya da nüfuz yoluyla birtakım ufak tefek ekonomik çıkarlar vaadederek gene oralara silahlarınızı götürüp dikketeceksiniz, sonra da insanlığın size tabi olmasını bekleyeceksiniz...

Bölümü bitirirken bir noktayı önemle not etmek gerekiyor: Çin, Rusya, AB, Hindistan gibi geleceğin önemli güçlerinin ABD'nin karşısına dikilebilecekleri ihtimali, ABD'nin uzun süre başına buyruk davranamayacağını gösteriyor. Ama bu saptama o süreçlerin dünyayı kapitalizmden kurtaracağı anlamına gelmez. Çünkü Latin Amerika hariç, şimdilik görünürdeki gelişme "yukarıdan olan" gelişmedir, o süreçlerin kendiliğinden kapitalizmi tasfiye edecekleri düşünülmemelidir. O gelişmelerin insanlığın özgürleşme sürecinin parçası olabilmesi için mutlaka sosyal kurtuluşu öngörmesi, yani sömürüye son verme doğrultusunda ilerlemesi gerekir. Bu ise yukarıdan aşağıya olmaz, ancak aşağıdan yukarıya gerçekleşebilir.

Eğer öyle bir topyekûn gelişme yaşanmazsa, Yerküre, kapitalist devlerin çatışma arenasına dönüşür. Yani ABD'nin başına buyruk ve tek egemen olmayı başaramayacak olması da barış ve esenliğin kazanılması demek değildir.

Özgürleşmenin özü anti-kapitalist mücadelede ve o içerikli yaşam biçimlerini başlatmaktır.

Sosyalistlerin Kemalizm sorunu

Ömer Bedri Canatan —

Kemalizme asıl ve genel olarak yoksulların dış bilemediği gerçeği, sosyalistlerin oturup düşünmek ve çözmek zorunda oldukları bir sorundur

Sosyalistlerin dilini en çok yoran konulardan biri, kendilerini, kendi toplumlarının tarihsel evrimi üzerinde bir yere konumlandırırken ortaya çıkan problemlerdir. 20. Yüzyıl'ın sosyalistleri açısından bu problem kendini genel olarak "burjuva demokratik devrim" ile ilişkilerde göstermiştir. Bunun da doğal bir nedeni vardır. Sosyalizmi düşünecek ve bunun için kendinde cesaret bulacak güçler ortaya çıkmış ise o toplum "iyi-kötü" bir burjuva demokratik devrimden geçmiş demektir. Evet ama hiç bir yerde burjuva sınıf, kendisi başını çekse bile burjuva demokratik devrimi sonuna kadar götürmemiştir; bu nedenle sosyalistler, sosyalist devrime öngelen ve genel olarak da burjuva demokratik kapsam içine giren görevleri üstlenmişlerdir. Bu görevler nedeniyle sosyalistler Türk burjuva devriminin ideolojik çerçevesini oluşturan Kemalizm ile yakın temas içinde cebelleşmek durumunda kalmışlardır. Kemalist ideolojinin sosyalistler —ve her türlü sol— üzerindeki derin etkileri bu ilişki içinde kurulmuş ve yeniden üretilmiştir. Kemalizmin etkileri solun ve sosyalist solun bağımsız gelişmesini, bir siyasi sınıf hareketi olarak temayüz etmesini engellemiştir. Kabahat elbette Kemalizmin değildir, sosyalist düşüncüyü geliştirip yaşama geçirmek durumunda olan sosyalistlerindir.

Burjuva demokratik devrim denildiği zaman, bu sadece burjuvaların yaptığı devrimdir gibi bir şey anlaşılırsa, burjuva demokratik devrimden hiç bir şey anlaşılmıyor demektir. Sosyalist güçler de yaşanan burjuva demokratik devrimlerin bir parçasıdır. Ya doğrudan bağımsız bir güç biçiminde bu devrimdedirler, ya da eğer sonradan bir bağımsız güç olarak ortaya çıkmış iseler, dayandıkları sınıf yaşanan burjuva demokratik devrimin güçlerinden biridir. Her halükârda burjuva demokratik devrimler, sosyalistleri ve dayandıkları toplumsal sınıfları da kapsayan devrimlerdir.

Sosyalistlerin burjuva demokratik devrimlerle ilişkileri bundan da ibaret değildir. Hatta, denebilir ki, burjuva devrimleriyle sosyalistlerin ilişkisi burjuva sınıfın bu devrimlerle ilişkisinden daha derin bir ilişkidir. Tarihsel evrime yön vermiş büyük burjuva demokratik devrimlerin hepsinde devrimin yıkıldığı sınıfları, sosyalistlerin sınıf dayanağı olan emekçiler yıkmıştır. Emekçiler burjuva devrimin saatinin geldiğini her zaman burjuva sınıfından daha önce hissetmişlerdir. O anki sınıf çıkarları burjuva demokratik devrimin içinden geçen bir yolun yü-

rünmesini tarihsel şartlardan ötürü zorunlu kılıyorsa emekçi sınıf bu devrimi —ama her halükârda kendisi adına— gözükmeye üstlenmektedir. Devrimi bir kez sırtlandıktan sonra yere indirmek istemeyen, sonuna kadar götürmek isteyen sınıflar hep emekçi sınıflar olmuşlardır. Burjuva sınıfın burjuva demokratik devrimde oynadığı rol, devrimin mantığının sonuna kadar götürülmesini, burjuva sınıf çıkarlarını aşmasını engellemiştir. Bu bakımdan bütün burjuva demokratik devrimler aynı zamanda emekçilerle burjuva sınıf arasında bir "kan davası" sokmuş bulunmaktadır.

Sosyalistler toplumsal evrimin sürekliliğini temsil ettikleri için burjuva demokratik devrimin eksikliğini geliştirmek, ama aynı zamanda burjuva sınıfla bütün bağlarını koparmak zorundadırlar. Siyasi, ideolojik ve örgütsel açıdan burjuva sınıfla bağlarını kesememiş bir sosyalist hareketin kendi hedeflerine doğru gelişmesine olanak yoktur. Ancak, "bağımsızlaşma"nın kolay olduğu söylenemez. Ülkeden ülkeye değişen birçok problem sosyalistlerin yakasını bırakmaz. Örneğin Latin Amerika ülkelerinde Bolvivarçılık her yerde sosyalistlerin peşini bırakmamaktadır. Avrupalı Marksist sosyalistlerin (komünistlerin) Fransız devriminden kopmaları kolay olmamıştır. Rus sosyalistleri bu miras meselesini çok daha fazla ciddiye aldıkları için, kendi geleceklerindeki anarşizm damarından olduğu kadar, Rusya'nın Batılılaşma mirasından da kendilerini koparmayı başarmışlardır.

Türkiye'de sosyalistler bu konuyu Kemalizm ile ilişkiler çerçevesinde yaşayıp konuşmaktadırlar. Çünkü Türkiye'de Kemalistlerin önderlik ettiği burjuva devriminde sosyalistlerin, arkalarına aldıkları Ekim Devrimi rüzgarı nedeniyle önemli bir yeri olmuştur. Ama devrim olurken ve sonrasında sosyalist düşüncelerle Kemalist düşünce arasında net ideolojik bir ayrışma yaşanmamıştır. Bunun da sebebi, bu ayrışmaya temel teşkil edecek ve burjuva devrimini biçimlendirecek bir emek-sermaye çatışmasının olmayışdır. Öyle olmakla birlikte, gene de Kemalistlerle o günün sosyalistleri arasında kanlı çatışmalar cereyan etmiş, demokratik sonuçları açısından tarihin en yoksul, en kötü, en geri burjuva devrimlerinden biri Türkiye'de gerçekleşmiştir.

Aynı tarihsel dönemin diğer burjuva devrimlerine bakarak Kemalist devrimin sosyalistler ve emekçiler için ne ifade ettiğini görebiliriz. Rus burjuva demokratik devrimi (Şubat 1917 Devrimi) Rusya'yı sadece Çar'dan değil, bütün baskıcı tarihinden kur-

tarmış ve dünyanın en demokratik ülkelerinden biri yapmıştır. Çin'de yaşanan aynı nitelikteki Sun Yat Sen'in önderliğinde burjuva devrimi de benzeri demokratik sonuçlar üretmiştir. Kemalist burjuva devrimi ise, modern cumhuriyetin asgari gereklerini gerçekleştirmekten öte, bir burjuva demokratik devrimden beklenen hiçbir açılım sağlamamıştır.

Bu bakımdan Türkiye'de sosyalist düşüncenin Kemalist burjuva devriminden ve Kemalist düşünceden bağımsızlaşması kolay olmak gerekirken, öyle olmamış, tersi bir süreç işlemiştir. Sosyalistler, bin bir zahmetle bir araya getirdikleri güçlerini çoğu zaman Kemalizme kaptırıp kan kaybetmişlerdir. Üstelik bu kan kaybı, dünyanın bütün sosyalistleri için ilham kaynağı olan Sovyet sosyalizminin yükselen itibarına rağmen gerçekleşmiştir. Sebebi ise, Türk sosyalistlerinin Kemalizme her zaman, hemen her durumda itibarlı bir yer ayıran düşünce yapısıdır. Halbuki Kemalistler sosyalizme ve sosyalistlere her zaman düşmanlık gütmüşlerdir.

Sosyalistlerimizin bir çoğu hala burjuva kapsamlı demokratik dönüşümlerin Kemalizm ile birlikte yapılmasına taliptir. Demokratikleşme süreçlerinde Kemalizmi kendilerine dost, hatta müttefik saymaktadırlar. "Bağımsızlık" ile ilgili bir sorunları varsa, bunu da emekçi sınıfların menfaatleri üzerinden bir kurguyla değil, Kemalistler gibi, burjuvazinin devleti üzerinden kurmaktadırlar. İşçi Partisi gibi, Kemalistler ile sosyalistleri aynı tarihsel misyonda, madalyonun iki yüzü gibi birleştirenler vardır.

Bu söylediklerimizi Kemalistlerle sosyalistleri aynı arabaya koşan sosyalistler de bildiklerine göre, bir bildikleri vardır. Bildikleri, "sol Kemalizm"dir. Nasıl ve nerden bulmaktadırlar bu "sol Kemalizm"? Bu kolay bir iş değildir. Bu kadar dal budak salmış, siyasal zihnin derinliklerine girmiş, ayak izleri birbirine karışmış, 27 Mayıs anayasasına da, 12 Eylül faşist anayasasına da imza atmış Kemalizmin "sol"unu bulup ayırmak başlı başına bir hüner olmalı. Böyle bir ayırımı —ve ayırmayı— mümkün kılan işçi ve emekçi sorunlarıdır. Kemalistler bu işlere pek bulaşmadıkları için olsa gerek sosyalistlerden yeterince ayrılmamışlardır! Sosyalistlerin kendilerine yakın hissettikleri Kemalizm, sadece kafalarda, fiktif bir şeydir.

Sosyalistlerle Kemalistleri birlikte düşünüp davranmaya sevkeden konulardan biri de "laik Cumhuriyet"e yönelik, İslam dayanaklı siyasi hareketten neşet ettiği varsayılan "tehdit"tir. Sosyalistlerin büyük bir bölümü bu tartışmada nedense Kemalistlerle birlikte düşünmektedirler. Söz gelimi 28 Şubat, çoğu sosyalist solcunun teorik/politik yapısında

uyur duran Kemalist damara "adrenalin" zerketmiştir! Sosyalistler bu "tehdit"i nasıl ve niçin, kendilerini de kapsayan bir çelişki olarak kavramaktadırlar, anlamak zordur. Tek neden, olsa olsa, Kemalistlerle siyasal İslam arasındaki kavganın Cumhuriyet'le ilgili bir kavga olarak algılanmasıdır. Sanki siyasal İslamın Cumhuriyet'in cumhuriyetliği ile bir davası varmış gibi... Oysa bu kavga, nerde ve hangi (sözelimi "aydınlanma"

gibi) imge üzerine cereyan ederse etsin, sınıf kavgasıdır. İsmet Özel'in dediği gibi, biri şadırvan musluklarını, öteki evindeki muslukları altından yapmak istemektedir. İkisi de sermayedir, Cumhuriyet üzerine kapışmaları Cumhuriyet kurulurken de olmuştur; ama kurulsun-kurulmasın diye değil, kurulan cumhuriyet senin olsun-benim olsun diye olmuştur. İsmet Özel'in demediği, şadırvan muslukları altından olsun diyenlerin kendi evlerindeki musluklar da henüz altından değilse, olması için can attıklarıdır!

AKP'nin ve lideri RTE'nin, oturmuş demokrasiler için bile lüks sayılacak bir parlamenter çoğunlukla iktidar olması da kimi sosyalistlerin "Kemalist" damarını yeniden canlandırdı. Bu da ancak olup biteni tam tersinden algılamakla açıklanabilir. Bir kere, çoğunluk denilen çoğunluk değil, katılan seçmenin sadece %34'ü, seçmen sayısının ise %21'i. Telaşlanmaya gerek yok. İktidara gelenler Cumhuriyet'i yıkmaya gelmediler. Deli midirler? Onlara oy vermeyenler aptal mıdır? AKP'liler buraya Cumhuriyet'le, Cumhuriyet'ten alacaklarını almak için geldiklerini bilmezler mi? Sosyalistlerin bu gelişmeden çıkarmaları gereken ders şu olmak gerekirdi: Genellikle *yoksullar niçin bu cumhuriyete soğuk* ve lideri bu suçlamayla mahkum edilen bir siyaseti yükseltme "gaflet"ine düştüler? Kemalistler bu soruya kolaylıkla, her zaman yaptıkları gibi, yoksulların bilinçsizliği buna yol açtı yanıtını verebilirler. Kemalizm zaten bu bilinçsiz yığınları gütmeye sanattır. Sosyalistlerin görevi ise bu "bilinçsiz" yığınları *çıkarlarını* göstermektir. Onlar Kemalizm'den kaçarak çıkarlarının bilincinde olduklarını "ima" ediyorlar, ancak bu çıkarlarını somutlayacakları yeri bulamıyorlar, AKP'de bulacaklarını, ya da en azından Kemalizm'den itikamlarını böyle alacaklarını düşünüyorlar. Kemalizme asıl ve genel olarak yoksulların düş bilemediği gerçeği, sosyalistlerin oturup düşünmek ve çözmek zorunda oldukları bir sorundur.

"Aldatılıyorlar!" teranesinden vazgeçmenin zamanıdır. Marx'ın sözünü ettiği "afyon"un doğru anlaşılması, Marksistlerle Kemalistlerin önde gelen ayrışma çizgilerinden biridir.

ÖDP üzerine birkaç söz...

Kaan Toker

ÖDP herkesin partisi olduğu için kimsenin partisi olamadı

Süphe yok ki, ÖDP'den söz ettiğimizde aynı zamanda sosyalist hareketten de söz ediyoruz. Söz konusu olan eski ÖDP ise, sosyalist hareket için bir kulvarda ileri kol olması, bir çıkış denemesi olması nedeniyle; yok eğer yeni haliyle ÖDP ise, artık ötekilerden fark-sızlığı, nedeniyle. Bu yüzden sorunlar da, umutlar da ortak...

ÖDP'nin de başladığı yerden buraya gelmesiyle birlikte sosyalist hareket artık kesin olarak fetret devrini yaşıyor desek çok mu haksızlık etmiş oluruz? Sosyalist harekette şehzade sektler (siyasetler) çoktur. Ancak bu şehzade siyasetlerin birbirinden yaş ve boy farkı dışında kuvvetli farklılıkları olduğunu iddia etmek güçtür. Sadece ideolojik tutum alışlar ve örgütsel kimliklerle oluşan farklardır bunlar. ÖDP bu farksızlığı aşmaya çalışan bir denemeydi. 90'lı yıllarda, sosyalist hareketin savunma pozisyonundan ayrılan bir çıkış, bir atak girişimiydi.

ÖDP 1996'da değil de bugün kurulmuş olsaydı, bu partinin programından örgütlenmesine, üye bileşimine, toplumsal tabanından ideolojik ağırlıklarına kadar kurucu unsurlarında ne tür farklılıklar içerirdi?

Her parti bir konjonktüre ve bu konjonktürün somut koşullarının içinden doğar veya kurulur. Eğer bu parti başarılıysa, yani bir yandan konjonktürün gereklerini başarıyla yerine getirirken, diğer yandan da kendisini evrenselleştirebiliyorsa —teori ve tarihsel deneyimlerle güçlü bağlar kurabiliyor, toplumsallaşabiliyor ve programatik yönelimini uygulayabiliyorsa— içine doğduğu konjonktürün bağlarından kendisini kurtararak kalıcılaşır. Burada olumsuz bir kalıcılaşmadan, aşkın bir varoluşa kendisini bağlayarak bir sekt olmaya doğru katılan olumsuz kalıcılaşmadan söz etmediğim açık olmalı. ÖDP kurulduğu sırada sosyalist hareketin kapsamlı sorunlarıyla karşı karşıyaydı.

ÖDP için —sosyalist hareket için bugün de geçerli olan— en ciddi sorun tarihsel deneyimlerle kurduğu bağıdır. Dünyada sosyalist sistemin yenilgisi ve ÖDP'nin yenilenmeci tercihi, reel sosyalizm, Marksizm, işçi sınıfı ve toplumsal dinamikler üzerinde eleştirel (yer yer inkarcı) konumlanması, tarihten güç almasını zorlaştıran bir öğeydi. Geçmişten beslenemeyen, gelecekte kuvvet almalıdır. Geleceği öngörebilecek ve kurgulayabilecek araçlardan ve yetenekten yoksun ÖDP'de bu durum güncelcilikle malul bir toplumsal kurgu oluşturdu. Her ne kadar o sırada geçmişin prangalarından kurtulmuş olmak ÖDP'nin şansı olarak görüldüyse de, tarihsel bir dönemin kapanışına denk gelen ÖDP kuruluşu bu

açıdan talihsizdi.

ÖDP, sosyalizmin dünya ölçeğindeki yenilgisini savunmacı pozisyonlarda karşılayan sosyalist hareketin genelinden ayrıldığı noktada atak bir konuma yerleşmişti. Ancak, yeni dönemin özelliklerini ve toplumsal dinamiklerini tespit etmek ve buna uygun politik yönelimleri hayata geçirmek konusunda sınıfta kaldı.

Bu başarısızlıkta eleştirel düşüncenin kendisini yeni bir toplumsal programa dönüştürme zorlu çabasıyla politikanın günlük gerekleri arasındaki bağı kurmanın kaçınılmaz bağdaşmazlıklarının rolü oldu. İlki, Parti'nin en basit yönelimini bile oluşturmak için uzun ve sürekli tartışmayla düşünsel üretimini ve eylemini sürekli sorgulamayı gerektirirken, diğeri Parti'yi neredeyse refleks düzeyinde davranmaya zorluyordu. ÖDP ikincisinin gereklerini yerine getirmek için düşünsel üretimi biçimsel "yenilik"çilik söylemine havale etti.

Kutsal "yeni" kelimesi hakim siyasal araçları, tarzı, düşünme biçimini değiştirmeye yetmedi. "Yeni" maymuncuğu eski kilitlere uymuyor, ancak yeni kilitleri de açmıyordu. Böyle olunca ÖDP'nin sınırı, metaforların, kelime oyunlarının ve jestlerin, kısaca belagatin hayatı değiştirme gücünün sınırı oldu.

ÖDP öte yandan, kuruluşunda eleştirel itilimini aldığı reel sosyalizmin enkazı altında kaldı. Uzak-tan sosyalizm eleştirisi siyasete yakından kumanda edemedi. Edemezdi. Başarısız bir reel sosyalizm deneyiminin panzehiri yeni bir reel sosyalizm kurgusundan başka bir şey olamaz. Bu ise reel sosyalizm deneyimine bakışın eleştirelliğine baştan ket vurmaya gerektirir. ÖDP'nin genel yönelimi bu noktadan ileriye kaçmak, reel sosyalizme karşı ütopyacılığı cepheye sürmek oldu.

Ütopya merkezli düşünce, siyasetin fiili durumdan ütopyaya uzanan o muazzam mesafeye yerleştiği gerçeğini göz ardı etmeye eğilimli oldu. Gerçekliğin prangalarından kurtulan, siyasetten de kurtulmuş olur. Ütopyadan başlayabileceği düşünülen her siyaset, hızla, yükseklerden kış üstü yere düşer.

Ütopyacılık reel olanla ütopya arasındaki bağları kurmanın güçlüğünden ötürü gerçekleştirilebilir ve yeniden üretilebilir bir siyasi güzergah çizemez. Bunun bedelini de siyaset düşüncesi ödeyeceğinden ütopyacılık daima bir tür siyaset karşıtlığı üretir. Bunun baskın güncel yönelimlerin etkisi altında kalan bir politika üretimini kaçınılmaz kılmasında şaşırtıcı bir şey yoktur. Ütopyacılığın kısır döngüsü böylece tamamlanmış olur.

Ütopyacılığın bir diğer büyük zararı, geleceğin,

politik, programatik yönelimin içerisine maddi bir unsur olarak katılmasını olanaksızlaştırması oldu. Gelecek çok uzakta kaldıkça güncel ricat kaçınılmazdır. Ricat başlayınca, güncelin de gerisine düşme tehlikesi başgösterir.

İşçi sınıfının toplumsal rolüne ilişkin sorgulayıcı tutum yeni toplumsal hareketler düşüncesiyle ve sosyalizmin özgürlükçülüğü liberal yaklaşımlarla kolay yoldan ikame olundu. Adı var kendi yok olan ve işaret ettiği toplumsal sorunların altında ezilecek kadar çapsız yeni toplumsal hareketler düşüncesi zaman içerisinde öznesi belirsiz küreselleşme karşıtı harekete, özgürlükçülük ise önce parti içi ilişkilere, oradan da Allah'a havale edildi.

Karşılaştığı sorunların kapsamlılığına yanıt verebilecek teorik, programatik ve ideolojik üretimin zaafını ÖDP siyasetin kestirip atan "halledici"liği ile de kapatamadı. ÖDP'nin en kronik tartışması politik hat tartışması olmuş olsa gerek. Programatik açıklar politik hattın kendiliğinden ortaya çıkarılmasını zaten olanaksızlaştırıyordu. ÖDP, bir yanda Türkiye'de 90'lardaki hükümet ortaklığı ve dünyadaki liberal saldırının yıpratmış sosyal demokrasiyenin doğan boşluğa oynama arzusuyla, öbür yanda devrimci Kürt hareketiyle sürekli ittifak tercihi arasında kararsız kaldı. Buna, savunmacı siyasetin "hayır" cılığının yerine hiç bir şey önermeyen "ne o, ne bu"culuk da eklenince Parti, siyasi pratiğin içinde ama siyaset dışı kaldı.

Toplumsal, siyasal sorunlara net yanıtlar üretilemedikçe toplumsal cazibenin parti yapılanmasında, parti içi demokrasiden geçeceği yanlışları üretildi. Özlenen toplumun prototipi alternatif bir parti içi hayat kurmanın toplum içinde cazibesi ÖDP'liler tarafından daima fazlasıyla abartıldı. Parti'nin yaşadığı sorunların kaynağını salt içsel nedenlerde araması bir ÖDP narsizminin yansıması değilse, yukarıdaki abartılı fikir olsa gerek.

ÖDP'nin kendi steril adaçlığını yaratabileceği düşüncesi, solun geçmiş hatalarının kaynağını solun uzak evrensel teori ve deneylerine veya solun zafı, sorunlu (ve sorumlu) şahsiyetlerine mal eden veya indirgeyen kısır kavrayışla bir araya geldiği ölçüde, mevcut egemen ve kadim siyasal düşünce ve pratiklerin öne çıkıp hakimiyet kurmasına karşı Parti açıkça korumasız kalmıştır.

İç terminolojide yeniden anlamlandırılan ve en sık kullanılan mefhumun "hayat" olması burada çok manidardır. Hayat mefhumu ya parti içi hayata, ya da partiyi, partinin yaptıklarından (veya yapmadıklarından) ötürü dışarıda bırakan bir toplumsal hayata karşılık gelmektedir. Bu dualist "hayat"ın iki yakası hiç biraraya gelemedi. Hayat kavramının zaman zaman anti-tezi, zaman zaman da zorunlu direktifi olarak şekillenmiş gibi gözüken narodnik

"halka, topluma gitme, ulaşma" diskuruyla sürüp giden bu sorunsalın ilerleyebileceği bir yer olamazdı.

ÖDP her ne kadar bireylere dayanıyor gözükse de grupların, özellikle üç ana siyasi grubun dinamiği üzerine kuruldu. Kendilerini 70'lerde biçimlendirmiş bu gruplar için toplumsal ölçekte yeniden siyaset yapmanın bir aracıydı ÖDP. Ancak bu daima inkar edildi. Merkezîyetçi, monolitik parti yapılarına karşı özgürlükçü bir yapılanmaya gidiş aynı zamanda bir gerçeği gözden gizliyordu. ÖDP için en zor şey herhalde bir üye tanımını yapmaktı. Sayılan programatik, ideolojik ve siyasal belirsizlikler nasıl bir üye tanımını mümkün kılabilirdi ki! Bu yüzden ÖDP'de üyeler değil de hep bireyler oldu. Altına imza atılabilecek bir parti akdi olsa üye olabilecek bireylerle, geçmişten gelen bir akdin altına imza atarak üye olmuş grupların gerilimi partide hep yaşandı. Taahhüt altına girmeyen (bu bakımdan sorumluluk sahibi olmayan) bireyler, partinin liberal kurgulu özgürlükçü ortamında, üyelere dönüşmenin kolektif davranıştan geçtiğini keşfedemezken, bunu bilen gelenekten gelenler ise parti merkezi eşittir parti alışkanlığını aşamadı. Sonuçta sonsuz bireysel düşünce ve davranış çeşitliliğini sadeleştiren de, bu sadeleştirmenin günah yükünü çekenler de hep gruplar oldu. Bu koşullarda gruplar için ÖDP, varlıklarını sönmelendirmenin değil, sürdürmenin bir aracı oldu. Bu simbiyotik ilişki, parti ortamı ilişkiiyi verimsiz kılınca dek sürdü.

Parti yol almakta güçlükler çektikçe partinin büyük grubu grup karşıtlığını ve Parti'ye sahip çıkma fikrini arkasına alarak diğer grupları suçlamaya başladı. Böylece Parti'nin sanal özgürlükçü ortamının altından, hiç ortadan kaldırılmaması alışkanlıklar fışkırtırdı. ÖDP parçalanırken herkesin mutabık olduğu tek şey herkesin kendi görüş ve tercihi ne göre Parti'nin yeniden yapılandırılmasıydı.

Yukarıdaki soruya bir kez daha dönersek, ÖDP'nin adını sürdürenler dahil, ÖDP'nin dağılmasının ardından ortaya çıkan parti ve grupların tamamı, kendi kurucu unsurlarının ne olması gerektiğine ÖDP yanıtlarından farklı yanıtlar verdi.

ÖDP herkesin partisi olduğu için kimsenin partisi olamadı.

ÖDP'nin seçtiği yolların doğruluğundan her zaman kuşku duyulsa da yanıt vermeye çalıştığı sorunların sahiciliğinden kuşku duyulamaz. Bu sorunların etrafından dolaşarak yürünecek yol ise çoktanberi kalmadı. ÖDP'nin iyi niyetli çabasının başarısızlığı bu konudaki girişimler için bir süre daha cesaret kırıcı olmayı sürdürse de, sosyalist hareketin aynı sorunlarla bir kez daha yüzleşmesi gerekecek. ÖDP deneyimi, sonuçları ne olursa olsun, bu yeni yüzleşme için yine de anlamlı birikimler sağlamıştır.

Türkiye ve laiklik

Tektaş Ağaoğlu —

Laik Cumhuriyet'te kapitalist toplum mühendisliğinin temelleri ve sonuçları sorgulanmaksızın ne kriz halleri, ne demokrasi/özgürlük davası, ne de parlamenter meşruiyet ve siyasi irade sorunu doğru anlaşılabilir

On altıncı Yüzyıl başında Avrupa'da Hristiyan ruhban sınıfının çürümüşlüğüne genel tepkiyi yedeğine alan güçlü bir "din-de reform" dalgası yükseldi. Reformasyon'un nesnel olarak temel işlevi Tanrı inancını Katolik Kilisesi'nin kabuk bağlamış, yozlaşmış anlayış ve pratiklerinden arındırıp içselleştirmek, bütün Ortaçağ boyunca kâh alttan alta, kâh açıkça süren Kilise-Devlet çekişmesinde devlet ağırlıklı süreçleri hızlandırmaktı. Aynı zamanda hareket, ardındaki bu saikle ve genel veçheleriyle, epeydir toplumda öne çıkıp gelişmekte olan yeni mülk sahibi burjuvalarla yerleşik feodal çıkarlar ve kurumlar arasındaki çekişmenin bir izdüşümüydü. Protestan mezheplerin üstün geldiği yerlerde kiliseler "milli"leştirildi, cemaatler büyüklü küçüklü kralların ve prenslerin denetim ve güdümüne bağlandı. Roma Katolik Kilisesi'nin vicdanlar üzerinde evrensel tasarruf hakkı siyasal ve hukuksal veçheleriyle birlikte sona erdi. Evrensel (Katolik) Kilise ile doğrudan ya da dolaylı yoldan ona bağlı ruhban sınıfının aradan çıkmasıyla kişi gökte Tanrı ve yeryüzünde kendi yöneticileriyle başbaşa kaldı.

Roma Kilisesi'nin temsil ettiği evrensel otoriteye başkaldırı bu arada köylüleri, küçük ve orta zenaatçıları, vb. de etkilemiş, önlerinde açılan özgürleşme ufku onları da kendi özgül ve acil dünyevi talepleriyle harekete katmıştı. Protestan prensler köylülere amansız bir savaş açtılar, yerleşik otorite karşısı köylü hareketi acımasız bir şiddetle bastırıldı. Bu olurken kiliselerin, manastırların ve sair din kuruluşlarının mal varlıklarına el konularak ticarete ve şehirlerin yoğun iş hayatında önemli mevziler tutmaya başlamış olan girişim erbabına haraç mezat satılıyor ya da bağışlanıyordu. Kapitalizmin ilk birikim süreci bundan büyük ivme kazandı. Katolik kalan ülkelerde, başta Fransa ve İspanya olmak üzere, Roma hakkı ve nüfuzu zaten nicedir bir hayli törpülenmişti; Kilise, burjuvazinin çıkarlarıyla bağları giderek pekişirken mutlakiyetçi yönelimleri de güçlenen krallığın ve merkezi bürokrasinin yönetim alanı içine girmişti. Daha sonraları Kontr-Reformasyon hareketi reform dalgasının daha da yayılmasını önledi ama olan olmuştu. Yitirilen alanın epey bir bölümünün geri alınması uzun zaman aldı.

Fransa'da iç savaş boyutunda yıllarca süren cid-

di çatışmalardan sonra yenik düşen Protestanlık, Krallık katında bir uzlaşma¹ sonucu, "hoşgörü" temelinde müsamahaya mazhar bir gelenek olarak varlığını sürdürdü. Zamanla Kontr-Reformasyon karşısında mevzi yitirdi ama, meşruiyeti bir daha sorgulanmadı. Söz konusu hoşgörü dinsel inanca değgin ayrımcılığın kanlı çatışmalara yol açmasını önlemeye yönelik bir tutum olduğu kadar, mutlakiyetçi krallığın feodal merkezkaç güçlerle çekişerek sürdürdüğü iç dengenin de önemli bir unsuruydu. Daha sonra, 18. y.y.'da yine Fransa'da, bir ucu tahrifatsızlığa kadar açılan Aydınlanma akımı belirip hızla parladı. Aydınlanma'nın ardında duran ve onunla daha da ivme kazanan burjuva dinamiklerin önünde yeni ufuklar açıldı. Burjuvazi 1789'da devlet yapısını parçalayarak ve Kilise'nin kitleler üzerinde süregiden nüfuzuna zorlayıcı yöntemlerle cephe alarak siyasal iktidarı ele geçirdi. Daha sonra burjuva devrimciler, iktidarın tahkim süreci daha tamamlanmadan ve cumhuriyetçi Fransa Avrupa'nın hemen tüm mutlakiyetçi, tutucu güçleriyle bir ölüm kalım savaşına tutuşmuşken, "Aydınlanma ile bağdaşır" yeni bir din yaratma çabası içine girdiler. Bu yapay ve resmi "din" sökmeydi. Ama çabanın sonuçsuz kalmasından çok, izlediği seyir ilginçti. Yükselen burjuvazi iktidarı ele geçirme sürecinde Kiliseyi karşıya alırken, aynı zamanda, onun ne olduğunu, neye yaradığını —şu ya da bu biçimde onusuz yapamayacağını— gördü. Yerleşik din kurumu ya da Kilise iktidar kavgasında burjuvazi karşısında feodalite artığı güçler için bir mevzilenme odağı olabiliyordu. Alt edilmesi gereken din değil, o odaktı. Bunu başardıktan sonra burjuva iktidarı dinin kendisi için de gerekli, yararlı, hayırlı olduğunu kavramakta gecikmedi. Robespierre gibi devrimci demokratların kendi kendileriyle tutarlı olma uğruna eskisinin yerini alacak yeni ve "akılcı" bir "din" yaratmaya kalkmalarının nedeni buydu. Bu başarılamayınca burjuvazinin daha ılımlı öncülleri Kilise'nin Tanrısıyla yollarını ayırmaktan vazgeçtiler ama, dinin kitleler nezdindeki itibarına, nüfuzuna attettikleri önemden ötürü, onun kendilerine karşı bir mevzilenme odağı olmasını önleyecek önlemleri almayı da "akıl ettiler".

Daha sonraları burjuva demokrasisi, şöyle ya da böyle, ya da burda böyle, orda öyle kendini dayattığındanberi, burjuvazinin ihtiyaçları ve zorunluluk-

ları doğrultusunda Kilise ile devlet arasına koyduğu mesafeyi her yerde "ayar"da tutmaya özen göstermiştir: Kilise'nin kişi bilinci ve vicdanı üzerinde nüfuzunun, hatta çoğu halde, sözelimi İspanya'da ağır baskısının sürmesini sağlayan teorik ve pratik tutumlarla bağdaşır olagelmıştır.²

Laiklik işte budur. Tarihsel somut olgu olarak temel varsayımı ve referans odağı dindir. Dinin, ortalığı kan götürmeden, kişinin bilinci ve vicdanı üzerinde baskı ve koşullandırma aracı olarak işlerliğini "düzenler". İşlevi, dinin egemenlik sistemi adına ve yararına iş görmesine elverir hegemonik koşulları sağlamak ve sürdürmektir.

Türkiye'de laiklik, sık sık, toplumun yönetiminde "Tanrı iradesi" yerine "halk (ya da ulus) iradesi"nin geçmesi olarak tanımlanır. Bunun, kişi (yurttaş, birey) açısından, yaşanan gerçeklik somutunda kayda değer bir anlamı var mı? Ya da ne kadar var? Laik Cumhuriyet'çilerin halk iradesi denilen bir şeye vurgu yapmaları esas sorunun kavram kargaşası içinde güme gitmesine neden oluyor. O kargaşada, sınıf olgusu ve çelişkisinden soyutlanmış "halk iradesi" ibaresinden doğan mistifikasyonda, sorun tereyağdan kıl çekilircesine sözde "çözüm"e kavuşturuluyor.

"Halk iradesi" ve "Tanrı iradesi" birbirine eşdeğerde soyutlamalardır. Tanrı iradesi onu temsil eden ya da yansıtan ruhban sınıfı ya da Tanrıdan yetkili hükümdarda ve o dolayısıyla, toplumda ağır basan feodal çıkarların devletle, devlete tanınan yaptırım gücüyle ilişkisinde somutlanıyordu. Halk iradesi denilen şey de onu temsil eden ya da yansıtan "seçilmiş" parlamento ile onun içinden çıkan ve ona karşı sorumlu olduğu söylenen yürütme erkini ve onun ardındaki burjuva çıkarların devlet gücüyle ilişkisinde somutlanıyor. Aralarında, sınıflı toplumda kişinin teslim alınmışlığı ve varlığının inkarı açısından tanımla sınırlı, izafi bir ayrım var. "Halk iradesi", her zaman, toplumsal/siyasal hegemonyayı elde tutan sömürücü sınıf ve zümrelerin iradesi, çıkarı doğrultusunda tecelli ediyor. Tıpkı Tanrı iradesi gibi.

"Seçilmiş" parlamentonun ne olduğunu herkes çok iyi bilir: Bile bile lâdes! Temsili demokrasi, söylendiğine göre, "bütün kötü sistemler içinde en iyisidir. Bu "en az kötü" sistemin her yerde üç aşağı beş yukarı aynı sonuçları doğuran farklı uygulamaları var. Sistem kimler için kötünün "en iyisi"dir sorusu bir yana, "bütün kötüler içinde en iyisi" denilmekle kötüye mahkumiyetin kesin nihai hüküm katına çıkarıldığına işaretlerle yetinip geçelim.

"Tanrı iradesi" insanların başına feodal baronları çıkardıysa, "halk iradesi" de gide gide endüstri baronlarını çıkardı. Sınıf bilincinden yoksun ücret kölesi, endüstri baronunun hışmından kurtulmak için, "Kurtulayım da nasıl olursa olsun!" diyerekten, "Tanrı iradesi"nin, yani daha güçlü bir "mercii"nin devreye girmesini tercih edebilir. Hiç de haksız olmaz. Yanılır ama haksız değildir. Ona, kapitalist toplumda endüstri baronlarıyla, parlamentolarla, devletle ("halk iradesi" ile) başbaşa yaşadığı gerçeklikler karşısında, tercihte haksız olduğunu anlatamazsınız. Yanıldığını anlatabiliyorsanız, o zaten sınıf gerçekliğiyle tanışmaya başlamış demektir. O zaman halk iradesi denilen soyutlamadan kendi payına neyin, niçin, ne kadar düştüğünü görerek endüstri baronunun pençesinden kurtulmanın gerçekte ne olduğunu, nasıl olacağını anlamaya başlayacaktır.

Toplum hayatında temel sorunun yönetim yetkisine ilişkin halk iradesi/Tanrı iradesi karşıtlığında ya da devletin laik olup olmamasında değil, varlığının kendisine ait olmasını sağlayacak özgürlük koşullarının kazanılmasında ve bunun sınıf mücadelesiyle ilişkisinde düğümlendiğini görecektir. O koşullar kazanılmadığı sürece, "halk iradesi" ya da "genel irade" gibi terimlerle ifade edilen, karar süreçlerini toplum ve kişi adına bağlayıcı kavramlar kişiye özgürlük ufku açar gibi görünür ama, gerçekte, teslim alınması ve varlığının inkarı pratiğinin değişken koşullarda sürüp gitmesini sağlayan hegemonik meşruiyet gerekçeleri olarak işlev görürler.

Laiklik bireyin özgür olabilmesinin yine de vazgeçilemez koşullarından biri değil mi? Öyle elbette! Ne var ki, temel varsayımı din ve işleyişi dine referanslı olduğu için, halk iradesi kılıfının bir yan ögesi ve o haliyle, yine halk iradesi gibi, siyasal demokrasi bağlamında özgürleştirici bir potansiyeldir sadece. O potansiyel, salt var olduğu için, kendi kendine, gerçeklik kazanmaz. Kendi başına ve başlı başına bir değer de ifade etmez. Kapitalist toplumda kişinin varlık koşullarını belirleyen sadece din/devlet ilişkisi değildir. O ilişkinin bir ayağının da sermaye olduğu çoğu kez unutuluyor. Din/Devlet/Sermaye üçlüsü birin üç, üçün bir olduğu büyütlü Teslis'tir. Üçgenin iç açılarından birini ne kadar daaltırsanız diğerleri tümünün toplamı adına o kadar genişler. Büyü bozulmaz. Büyünün bozulması için Teslis'in bozulup dağıtılması gerekir: sermayenin sömürüsüne de, ona yataklık eden yabancılaştırmacı ve başkıcı devlet olgusuyla birlikte son verecek koşulların oluşması. Bu olmadan, salt laiklikle, dinin bilinçler ve vic-

danlar üzerinde açık ya da gizli, doğrudan ya da sinsi tahakkümü son bulmaz; sınıf egemenliğinin değişen koşullarına uyum sağlayıp yeni biçimlere bürünerek sürer gider.

Türkiye’de laik Cumhuriyetçi öğreti ve ideoloji Fransız burjuva siyasal/toplumsal kültürüyle yakın bağlar ve etkileşim içinde gelişti. Bununla bağlantılı olarak yurtdaşların vicdanını ve bilincini devletin denetim ve güdümüne bağımlı kılmaya, devlet gücüne teslimiyeti ve itaati içselleşmiş biçimiyle dinin gölgesinde sürdürmeye baştanberi teşne oldu. Türkiye Cumhuriyeti, kuruluşunu belirleyen sınıf tabanı, genel ve spesifik karakteri, yönelimi ve gelişme perspektifiyle bir *burjuva cumhuriyeti* olduğu için bu böyle oldu. Başka bir cumhuriyet olsaydı ne olurdu ya da başka bir cumhuriyet olabilir miydi tartışmasına girmenin yeri burası değil. Burada altı çizilerek belirtilmesi gereken nokta şu: o koşullarda ne olabilirdiyse o olmuştur ama, bu tesbite katılmak bir şeydir, olabilenin ne olduğunu bütün yönleri ve boyutlarıyla irdelemekten kaçınmak, irdelendiğinde ortaya çıkan sonuçları hasıraltı etmek ya da çarpıtmak bambaşka bir şeydir. Tespitte mutlak bir değer yargısı, olumlama gizli değilse, "olabilen" in ne olduğu, nasıl olduğu, neye mal olduğu da sorgulanmalıdır. Sosyalist "toplum mühendisliği" teorik yönelimleri kadar pratik sonuçlarıyla da seksen yıldır alabildiğine eleştiriliyor. Çok ağır, acımasız hükümler de veriliyor. Ama burjuva toplum mühendisliğine TC’nin kuruluşu ve gelişmesi somutunda hiç toz kondurulmamak isteniyor. Bu da sözde bilimsellik ve kimi zaman da ucuz Marksizm adına yapılıyor. Olan olduktan sonra, olanı sonuçlarıyla birlikte irdeleyip sorgulamaksızın, "Ancak bu olabilirdi," deyip orda durmakta, olanın olabilmesinin maliyetini hiçe sayma, o maliyete mazeret sunma, "Buna da şükür!" kabilinden içe sindirme tavrı yok mudur? Hatta, bir tür, şükran borcu ödenircesine sorumluluğa "vekaleten iştirak" yok mudur? Toplumsal ya da "bilimsel" kaderciliğe mi mahkumuz? Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kuruluş döneminde ve sonraları, günümüzdek, "burjuvazi (ya da bir ‘ulus’) yaratma", "çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma" uğruna, vb. toplumun ve kişinin kaderini belirleyen "gelişim", "ilerleme", "kalkınma" sürecinde onca hayatın temel harcı niyetine harcanmasını ve harcanan hayatların dağılımında (tahsisinde de diyebilirsiniz!) haksızlığı, hoyratlığı, vurdumduymazlığı, vb. olumlamaya ya da olumlanmasını onaylamaya mecbur muyuz? Haksızlık, hoyratlık, vurdumduymazlık, vb. tarihin "yazgı" hanesine mi yazılacaktır? Burjuva cumhuriyeti artışıyla eksisiyle kutsayanlar, açık yüreklilikle, "Bu uğurda, evet, haksızlık da gerekliydi," demeye hazır olmalıydılar.

"Haksızlık" soyut bir ahlaki yakıştırma ya da hüküm değil, haksızlığa uğrayanlar için olduğu kadar ondan yararlananlar için de somut olgudur. Haksızlık oldukça ve sürdükçe edinilen servetler ve yitirilen hayatlar sözkonusudur. Buradan bakınca, burjuva cumhuriyetin yurtdaşlarının vicdanını ve bilincini devletin denetim ve güdümüne bağımlı kılmaya "ilke"sinden hiç şaşmamış olmasının nereden kaynaklandığı, neye yaradığı, o ilkedan her sapmanın niçin ve ne için — laiklik tartışmalarında hep ileri sürüldüğü gibi— "tehlike" yarattığı daha iyi anlaşılır. "Tehlike" karşısında meydana boş bırakılma anlayışı ve pratiği ile belli ellerde ve o *ellerde* sermaye birikimine elverişli ortam ve koşulların sağlanması arasında çok sıkı bağlar var.

"Cumhuriyet bir devrimdi. Her devrim kendi ilkelerini, hedeflerini belli bir şiddetle hayata geçirir," deniliyor. Amenna! Şiddetin insani maliyeti, yaşanan hayatlar somutunda kişiye maliyeti ne olacak peki? Burjuvazinin şiddeti ya da "burjuvazi adına" şiddet yalnız yobaz güruhunu, hacı hoca takımını, işbirlikçi padişah düşkünlerini, kompradorları, mandacıları, vb. ezmedi. Hayatın kapitalist gerçeklikçe belirlenen günlük akışı içinde milyonlarca emekçinin, köylünün, dar gelirlinin canını burnundan getirdi. Bunu da dini dünya işlerinden dışlamak için değil, *dünya işlerinin "icabı"* olarak yaptı. Köylerde olsun, şehirlerde olsun milyonlarca insanı yokluğa, yoksulluğa, hayatlarında eksilmeye mahkum eden neydi? O ne idiyse, yaşanmayan ya da eksik yaşanan hayatların hesabı ondan hiç sorulmayacak mı? O hesapta açığa çıkan haksızlık sorgulanmayacak mı? Bu ülkenin onca yıldan sonra şu haline bir bakınız. Nerden nereye gelindi... Evet, gelindi de, sahiden, nereye gelindi diyorsunuz? Hele bir deyin bakalım! Bu gidişle de, yine, nereye gidilebilir? Yaşanmakta olan bu "en büyük kriz" nedir? TC devletinin iç ve dış borçlarının ödenmesi sorununun kuru istatistik tablolarında sergilenen çözümsüzlüğü ya da üretimin finansmanının çıkmaza saplanmış olması mı, yoksa gelir dağılımındaki adaletsizliğin her sorunun çözümünü bugünkü düzen yerinde kaldıkça imkansız kılan bir raddeye varmış olması mı?

Bir başka deyişle, "Cumhuriyet" denilen şey soyut bir heyula mıdır? Somut içeriği yok mudur? Bu raddeye varmış adaletsizlikte bu Cumhuriyet’in payı nedir? Seksen şu kadar yılın yarısı sıkıyönetimler, olağanüstü haller, hepsi de burjuva cumhuriyeti korumak, kollamak, ilerletmek için gerçekleştirilen ve katlanılan darbeler altında yaşandı. Bir o kadarı da neydiğünü hep bildiğimiz "olağan" koşullarda "demokrasi denemesi" ile geçti. Bugün gelinen yer yine de kimseyi tatmin etmiyor. Yoksa bu ülkenin insanları, birkaç kuşak birden ardarda, "nankörlük" illetine mi tutuldular? La-

ik devlet, altmış yıldır hep "makbul" sayılmayan siyasetlere ve siyaset adamlarına oy veren kendi halkının "adam olmazlığı" konusunda kesin karara varıp onu adam etmenin gereğini yerine getirebilmek için zaman zaman 28 Şubat "balans ayarı" gibi usullere başvurmaktan ve Cumhuriyetin kuruluşundan yetmiş beş, seksen yıl sonra yeniden en başa, 10. Yıl Marşı'na dönmekten başka çare görmiyorsa, o cumhuriyetin ne işe yaradığını bugünkü o "çaresizlik"ten kendilerine ve birilerine özel misyon çıkaranlara sormak gerekmez mi?

Hiç bir devlet salt despotik olmak için, ya da yöneticilerin kafa yapısı "öyle" olduğu için despotik olmaz. Kafa yapısı yöneticilere kendiliğinden, durup dururken âriz olmaz. Tarihten geliyorsa, nasıl geldiğine ve tarihin bugünün kapısına dayanmazdan önce nerede durduğuna bakmak gerekir. Her şey despotik devletin, Türkiye kapitalizminin varlık koşullarının —bir türlü giderilemeyen akut sermaye birikimi eksikliği ve uluslararası ekonomik işbölümünde alt sıralara mahkumiyet ile bunların hep bilinen kümülatif sonuçlarının— doğurduğu onulmaz aczin bir "icabı" olduğunu gösteriyor.

"Nerdeydik, nereye geldik!"

Gelinen yer, bir yere kadar gelinen yerdir. O yere göre "kadar" ölçüsü —tıpkı "kader" gibi— değişkendir. Ülke ekonomisini böyle bir acze mahkum eden koşullar sürerken kimler nereye varmışlar, kimler nerede kalmış? Ne, ne için, nasıl değişmiş? Değişmeyen ne? Elbette hayatta ve toplumda hiç bir şey bugünden yarına, bir anda değişmez. Değişim, süreçtir. Ama kadar'lar ve kader'ler o süreçte böylesine eşitsiz bölüşülmüşse ve bölüşülüyorsa bunun hesabı, kadar'ı ve kader'i belirleyen egemenlik sisteminden, onun siyasal ve toplumsal tecellisinden pekala sorulur. Sorulmasın mı? Nerden nereye gelinirken yaşanan hayatların nasıl yaşandığını kaale almadan, değişken kadar'da/kader'de artıları eksilerden birliğin hesabını çıkarmadan şu ya da bu hedef, ideal, vb. (aydınlanma, ilerleme, kalkınma, büyük ülke, güçlü devlet olma, vb...) uğruna egemenlik sisteminin somut tecellisini salt adı "cumhuriyet"tir diye kutsamak, en azından yargılamaktan kaçınmak, "O koşullarda bu kadar!" diyerek mazur görmek mi gerekiyor? Reel cumhuriyeti görmezden gelip sanal cumhuriyetle oyalanmak mı gerekiyor?

Özetle, TC'de sınıf iktidarının "despotik devlet" uygulamaları olmadan altından kalkılamayacak ciddi toplumsal/siyasal muhalefet potansiyeli üretmesi çok doğaldı. Laiklik üzerine vurgu iktidar mekanizmasının ana dişlilerinden biri olarak işlev görmüştür. Laik Cumhuriyet'te kapitalist toplum mühendisliğinin temelleri ve sonuçları enine boyuna sorgulanmaksızın bu ülkenin ne kriz halleri, ne demok-rasi/özgürlük davası, ne de parlamento meşriyet ve "siyasi irade" sorunu doğru anlaşılabilir. Bunun gibi, en devrimcisinden en gardropçusunadek laik

Cumhuriyetçi'liğe en köktencisinden en ılımlısına kadar karşı çıkışların ardındaki dinamikler de anlaşılamaz.

Cumhuriyet laikliğini irdelemeyi sürdürelim.

"Laiklik dinsizlik demek değildir!" Doğru. Ama laikliğin savunulmasında bu sözün bizde olduğu kadar sık tekrarlanmasına niçin gerek duyuluyor? Bu sözde, herkese yönelik bir "dini olmaya" çağrı yok mu? Ya da dinsizlik suçlamalarından niçin o kadar çekiniliyor da laikliğin nitelenmesinde bu söyleme başvuruluyor? Laiklik adına kıyameti koparanların dinli olmakta keramet gördükleri çok açık!³

Ya da laik Cumhuriyet'çilerin hiç dillerinden düşürmedikleri şu ünlü şiar:

"Kulla Tanrı arasına girilmez!"

Bu şiar, her ne kadar dinin dünya işlerine karıştırılmamasıyla ya da birilerinin başkalarına din dayatmasını önlemekle ilgiliymiş gibi gösterilmek istense de, aslında Tanrı inancının ve dine bağlılığın kişinin bilincinde içselleşmesinden beklenen yararın ifadesidir. O nedenle de, böyle bir şiarla yola çıkılması belli bir din anlayışının ve din/devlet ilişkisinin dünya işlerinde işlevli kılınmasının ta kendisidir.

"Kulla Tanrı arasına girilmez!" ne demektir?

"Kul da olsun, Tanrı da!"

Bu, kulluk sürsün ve Tanrı belli birilerinin tekelinde olsun demektir. Kul için Tanrıya, Tanrı adına kula kim sahip çıkacak? İslam'da ruhban sınıfı ya da Hristiyanlığın Kilisesi yerine geçen bir "Cami" olmadığına göre, kulluk sürerken Tanrı'yı egemenlik sistemi adına devlet sahiplenir. Cumhuriyetin seksen yıllık tarihinde de kulla Tanrı arasını hep devlet işgal etmiştir. "Araya girilmez!" TC devletinin koyduğu yasaktır. Çünkü o "ara"nın sahibi var! Mülke tecavüz gibi bir şey. Oraya adım atılmasından en çok devlet gocunuyor. Bu şiar, zaten, İslamın kendi şiarı. İslam devletinin (özellikle de onun Osmanlı türünün) kul üzerinde dolaysız tahakküm tekelinin gerekçesi. Türkiye Cumhuriyeti, hilafeti kaldırarak ve ilgili yasa metninde açık bir ifade ile, "Hilafet, Hükümet ve Cumhuriyet mana ve mefhumunda esasen mündemictir..." diyerek bu gerekçenin altını bile bile çizmiş, açılan yeni dönemi geçmişe referansla tanımlamıştır.

Bunun mantığı şu: Padişah kovulduktan sonra onun "Halife" sıfatının padişah olmayan birine yakıştırılması ya hepten anlamsızdır, ya da bundan çıkarılabilecek anlamlar meşriyet sorunu yaratır. Doğrusu, padişahın yerini alan "Hükümet ve Cumhuriyet" in o sıfatı kendisinin kuşanması, dolayısıyla o işlevi kendisinin yüklenmesidir. Halktan yetkili olduğu varsayılan parlamento, kendini ve devleti, "haktan yetkili" Hilafetin hilâf'ıyla donatmıştır. "Halk iradesi" padişahı devre dışı kılınca, doğrudan ilahi iradenin yerine "halkın dini" geçirilmiştir.

Meşruiyet sorunu böyle çözülmüştür.

Bu tutumda belki o gün için bir "taktik" öngörülüyordu. B. Tanör'ün deyişiyle, hedefe "adım adım" ilerleniyordu.⁴ Ne ki Cumhuriyet o taktiğin kısılcasından kendini hiç kurtarmadı. "Hilafet, Hükümet ve Cumhuriyet

mana ve mefhumunda esasen mündemiştir" hükmü bugün de TC yasalarındaki yerini koruyor. Laik devlet pratiği de hep o doğrultuda tecelli ediyor: toplum için din gereklidir. ("Laiklik dinsizlik demek değildir!") O halde "halkın dini"ni halk iradesine dayalı meşruiyetin ("milletin kayıtsız şartsız hakimiyeti"nin) en azından bir ögesi saymak gerekir. O nedenle de din sahiplenilmeli ve üzerinde ona atfedilen önemle mütenasip bir denetim ve güdüm uygulanmalıdır. ("Din, din adamlarına bırakılamayacak kadar ciddi bir kurumdur.") Dine toplumun manevi harcı olarak sahip çıkılırken ("Hepimiz elhamdülillah Müslümanız!") çağdaşlığa —kapitalist toplum düzeninin serpilip gelişmesine— açılan yolda engel çıkarması önlenmelidir. Ayrıca, imparatorluk artığı bir coğrafyada çeşitli mezheplere, tarikatlere, etnik kimliklere, vb. bölünmüş bir İslam toplumunda merkez-kaç güçlerin önünün kesilmesiyle "ümme"ten "ulus"a geçiş —kapitalist pazarın bölünmez bütünlüğü— teminat altına alınmalıdır. Kısacası, din üzerinde devlet denetimi esastır. Bu anlayış dinin dünya işleri arasında sayılmasından başka bir şey midir?

Cumhuriyetin kurucuları dini kendi anlayışlarına göre dünya işlerinden ayırdılar ve bireyin "vicdanına hapsedtiler," deniliyor orda burda. Fiiliyatta olan, vicdanların dine hapsolmasıydı. Kurucular ve takipçileri dünya işine karıştırılmaması gerektiğini söyledikleri, ama toplum için "vazgeçilemez" olduğunu düşündükleri dinin kişi vicdanına karışarak onu devlet adına esir almasında beis görmediler. TC'nin en devrimci dönemlerinde dahi dinsizliğin toplumda ve resmi makamlar indinde ne şiddetli bir tepkiyle karşılandığı çok iyi bilinir. Bu arada dünya işini laik esaslar doğrultusunda düzenlemenin "gerçek din"nin bir gereği olduğu da hep ileri sürülmüştür. "Gerçek İslam"ın Cumhuriyet'in temel taşlarını bağlayan harcin ayrılmaz bileşeni olduğu ön-kabulüyle devlet dinlerden din, inançlardan inanç beğenmeyi kendine hak bilmiş, iş edinmiştir.

"Arkadaşlar, bizim dinimiz İslam dini, en makul ve doğal bir dindir... Doğal olabilmesi için makul olması gerekir. Akıl, çabuk kavrama, muhakeme, mantık, bilim, fen ve hepsine uygun olması gere-

kir, ki öyledir... Biliyorsunuz, bizim dinimizde bilimin ve erdemin ayrıcalıksız elde edilişi ve uygulanışı vardır. Kimse bundan ayrı tutulmamıştır. Bu nedenle hepimiz eşit olarak din ne ise, hükümleri ne ise hepsini öğrenmek zorundayız ve öğreneceğiz... İnsanın

dinsiz olması olanaksızdır... Dinsiz kimse olmaz. Doğal olarak biz, bağlı olduğumuz dinin en uygun ve en olgun olduğunu biliyoruz ve buna inancımız vardır..." (2 Şubat 1923'te İzmir'de "Türkiye'nin Geleceği Hakkında Halkla Konuşma".)

..."...bağlısı olmakla rahatlık ve mutluluk duyduğumuz İslam dinini de, yüzyıllardır gelenekleştirdiği gibi bir siyaset aracı olmaktan kurtarmak ve yüceltmek gerektiği gerçeğini görüyoruz. Kutsal ve tanrısal olan inançları ve vicdani kanırları karışık ve rengarenk olan siyasetten ve siyasetin tüm organlarından bir an önce ve kesinlikle kurtarmak ulusun dünyadaki, ahretteki mutluluğunun buyurduğu bir zorunluluktur..." (1 Mart 1924. TBMM'nin 2. Dönem, 1. Toplantısını Açış Konuşması.)

"Soru : Öyleyse yeni Türkiye'nin siyasetinde dine aykırı hiç bir eğilim ve nitelik olmayacak demektir.

Cevap : Siyasetimizi, dine aykırılık şöyle dursun, din açısından eksik bile hissediyoruz.

Soru : Düşündüklerinizi bana daha iyi açıklayabilir misiniz?

Cevap : Türk Ulusu daha dindar olmalıdır. Yani tüm sadeliğiyle dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, doğrudan doğruya gerçeğe nasıl inanıyorsam buna da öyle inanıyorum... Türkiye'ye bağımsızlığını veren bu Asya ulusunun içinde daha karışık, uydurma, batıl inançlardan ibaret bir din daha vardır. Ama bu cahiller, bu zavallılar sırası gelince aydınlanacaklardır. Onlar aydınlığa yaklaşmazlarsa kendilerini mahv ve mahkum etmişler demektir. Onları kurtaracağız."⁵

Buradan yola çıkılmış ve bugüne varılmıştır. Arada gerçek bir "kopukluk" olmamıştır ("karşı-devrim" filan...) Olduğu iddiaları, tarihsel gerçeklikle bağdaşıp bağdaşmadığına hiç bakılmaksızın sürdürülegelen hüsnü kuruntudur. Cumhuriyetin ilan edildiği gün dile getirilen görüş bugün de hep ileri sürülüyor. "İslam kimliği" sahiplenilerek ve övülerek nereye kadar yükselebileceğine "laiklik", yani devlet adına ölçü biçilmek isteniyor. Cumhuriyete bağlı, inkılapçı din adamı yetiştirme "ihtiyacını" karşılamak için Cumhuriyetin ilk, en devrimci yıllarında kurulan ve sonradan yıllar geçtikçe yine devlet tarafından "halkın çocuklarının din eğitimi ihtiyacı"nı karşılayacak kurumlara dönüştürülen İmam Hatip Okullarına sayılarının "gereğinden fazla" olduğu ve bel-

li bir siyasi görüş ya da partiye "fidelik işlevi" gördükleri gerekçesiyle karşı çıkılıyor..!

Sorun, "laik devlet" in din eğitimi zorunlu, vazgeçilemez görüp din diye neyin öğretileceğini önemsemesi ve bu alanda karar vermeye kendini yetkili görmesindedir. Dahası, o yetkiyi kullanmazsa toplumun felakete sürükleneceğini ispatı gerekmeyen bir kaziye saymasındadır. Bu anlayış, gide gide —toplumda "komünist fitne"ye karşı korku barajı oluşturma, yurtdaşların kurulu düzenden yana manevi ve düşünsel teçhizatlanmasını sağlama saikinin de katkısıyla— din eğitiminin bütün okullarda zorunlu kılınmasını getirmiştir. Aynısı, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın işlevinde ve işlerinde görülmüyor. O da resmi bir devlet organı. Din işlerini devlet adına tedvir ediyor. Dinde ve dini ciddiye alan müminler, mütebedeyinler için (bu arada, tabii, herkes için) hayatta neyin doğru, neyin yanlış, neyin gerekli, neyin gereksiz, vb. olduğuna dair fetvalar çıkarıyor. Kur'anı Kerim yorumları yayınlıyor, insanları hayatlarını buna göre yaşamaya çağırıyor. Kimi dindarların görüşleri, inançları bu yorumlara uymuyorsa onlar "yobaz", "mürteci", "batıl inanç sahibi", "müşrik", vb. oluyorlar. Bu arada Diyanette bağlı on binlerce devlet memuru imam her Cuma hutbesinde devletin üstlendiği çeşitli dünya işlerine dair cemaate aynı telkinatta bulunmakla görevli. Bu insanlar din adına devlete mi çalışıyorlar, devlet adına dine mi hizmet ediyorlar? Devletin diyanet işlerini tedvirden elini çekmesi hiç düşünüleymecek bir şey mi? Bunun parti programlarında bir talep olarak ileri sürülmesi neden "devletin temel nizamlarından birini değiştirme"ye teşebbüs suç sayılıyor ve parti kapatma gerekçesi oluyor? Bu bile, tek başına, laiklikten ne anlaşıldığını göstermeye yeter. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, bu haliyle ve bu işleyişiyle, ne olduğu ve ne olmadığı her an, her vesile ile devletçe ya da devlet adına belirlenen bir dine atıfla dünya işlerinin tedvir edildiği bir tür "modern teokrasi" değilse nedir?

Cumhuriyetçi "laiklik" —burada yer darlığından ötürü birçoğuna değinilmeyen— bütün bu gibi kendine özgü yanları ve yönleriyle, dinin dünya işine, yani siyasete doğrudan karıştırılması, hattâ açıkça araç kılınmasıdır.

"Gerçek" din, "asıl" İslam, vb. tarzında bir söylemin laiklerin dilinden hiç düşmemesi sizin de dikkatinizi çekmiyor mu? Bu söylemin kendisi pekala din istismarı olduğu gibi, dinin istismar edildiğinden muttasıl yakınmak da ayrıca dini istismardır. Dinin "el değmemiş kutsiyeti"ni sahiplenene, bundan kendine pay ve paye çıkaran bir *siyasal* tavırdır. Bu tavrın Cumhuriyet laikliğini içinden çıkılmaz sorunsallıklarla yüklü bir kavram ve olgu haline getirdiği çok açık. Ne ki bu, öyle durup dururken, "kolaycı" bir eğilim olarak ortaya çıkmış ve sürdürülüyor değil. Derin bir sınıfsal mevzilenmenin ifadesi.

Devlet dinden elini çekmiyor, çünkü çekemez. Dine ihtiyacı var. "Dünya işlerine karışmayan bir din"e ihtiyaç duyuluyorsa, o ihtiyaç, nereden bakılırsa bakılsın, dünya işleriyle ilgilidir. O ihtiyacı karşılayan her şey, din eğitiminden Diyanet İşleri'nin örgütlenmesine ve finansmanına kadar, siyasetle iç içedir. Kapitalist devlet halkın ezici çoğunluğunu canından bezdiren sorunları çözmekten aciz. O aczin üstesinden geleceği de yok. Toplum gerçekleri... ülke gerçekleri... dünya gerçekleri... "Özgürlük, insan hakları, hukuk devleti, sağlık, eğitim, işçi hakları, şu bu... ne kadarı mümkünse şimdilik o kadar, idare edin gitsin... onların yerine din verelim! Ama öylesini değil, böylesini verelim. O kadarını da değil, bu kadarını verelim!"

Dini, varlığı kaale alınacak bir toplumsal ve toplumbilimsel olgu olarak görmekle, toplumsal *işlevli* bir olgu olarak gözetme ve gözetleme arasında dağlar kadar fark var. "Laik" Cumhuriyet, anayasasında devletin dini İslamdır diye yazmasa da, onsuz yapamıyor. "Laik Cumhuriyet"çi yurtdaş da, dine inansa da, inanmasa da, çoğunlukla onsuz yapamıyor. Her ikisine göre de din kitleler için bir "ihtiyaç"tır, onlara "lazım"dır. Oysa dinin kitlelere lazım olması, asıl, mevcut egemenlik sistemi için ve o meyanda her "laik" devlet için bir ihtiyaçtır. Bizde de laiklik bağlamında tanımı önceden konulmuş bir İslamın kerameti burdadır. Siyasete araç kılınmayacak, yozlaştırılmayacak bir İslam! Reel Cumhuriyet gerçekliği ile kitlelerin yaşadıkları hayat arasındaki uçurum dinin yozlaştırılmayacak kutsiyeti ile doldurulmak isteniyor ama olmuyor. İslamın semavi güzelliğini, temizliğini, akılla, mantıkla, bilimle bağdaştırılığını, vb. herkes paylaşırdıktan ne güzel kardeş kardeş yaşanıp gidilecekken birileri çıkıp araya giriyor, onu gökten yere indiriyor, kutsiyetini bo-

zup yozlaştırarak devletle kitleler arasındaki dünyevi çelişkiyi istismar ediyor, azdırıyor.

"Din siyasallaşıyor, sonu iyi olmaz," diyorlar. Sonu iyi olmaz da, hangi kötüye varır? Kimler için kötüye varır? Aslında din baştanberi siyasallaştırılmıştır, siyasetle iç içedir. Din-siyaset ilişkisinin getirisini paylaşmada ihtilaf çıkmıştır sadece. Bir süredir o ilişkiyi bilhassa kendinden yana yontmaya bakan geniş bir çevrenin ekonomik/toplumsal tabanı bir hayli palazlanmış, güç toplamıştır. Siyasi iktidarda —karar mekanizmalarında— söz ve oy sahibi olmak artık o tabana ve onun üzerinde oturanlara yetmiyor: belirleyici olmak, ileri atılmak, olduğundan da daha zenginleşmek, memleketin asli sahipleri arasında sayılmak ve —kapitalist sömürünün şaşmaz gereği olarak— en öne geçmek istiyorlar. "Taht iddiası" güdülüyor... yani taht kavgası var. O kavgaya sermayenin kendi içindeki çatışmadır. Değişik kesimlerin arasında, çalışan kitleler üzerindeki sömürünün nimetlerini paylaşma kavgası veriliyor. Din üzerinde devlet denetimi daha Kurtuluş Savaşı sırasında ve hemen sonrasında TBMM içinde beliren ünlü yol ayrımıyla da (Birinci/İkinci Grup, Cumhuriyet Halk Fırkası/diğer çeşitli fırkalar, "Gazi/muhallifleri", vb.) bağlantılıdır. "Gazinin muhalifleri" arasında onun çağdaşlaşma hedeflerini paylaşmayanların sayısı çok azdı. "Gazinin yandaşları"yla aralarında sınıfsal köken ve konum bakımından da kayda değer bir ayrışma yoktu. Anlaşmazlık "yöntem"e, hükümet etme tarzına dairdi. Yöntemde anlaşmazlık her zaman iktidar ilişkilerine, yani gelir, servet paylaşımı ve gelecek beklentisine dairdir. Yollar orada, burjuva cumhuriyetin getirisinde ve götürüsünde paylaşım uzlaşmazlığında ayrıldı. Halkın dinini sahiplenmenin tarzına, usulüne değgin karşıt tavırlar o kavgada karşılıklı siyasal mevzilenmelerin nedeni değil, uzantısıydı. Aynı kavgaya bugün, "laik" Cumhuriyet'çilerin "irtica" takıntısıyla siyasal İslam yandaşlarına atfedilen "şeriat" tutkusu ve bunların çatışmasından doğan gerilimde dışa vuruyor.

Türkiye'de sermayenin "daha doğarken" tekelci olduğu bundan çok önce söylendi. Sermayenin daha baştan böyle tekeli olmasıyla tarihsel aczi arasında çok sıkı bağlar var. Onulmaz birikim yetersizliği, taht iddiası güden "yeşil sermaye"nin "laik" tekeli çıkarlar içinde ihata edilmesine elvermiyor. Kavgasız gürültüsüz paylaşılabilir pasta yok çünkü ortada. Olacağı da yok. "Adaletsiz gelir uçurumu" denilip geçilen olgu, çok çeşitli ve karmaşık somut vecheleriyle, sermaye sömürüsünü olmadık açmazlara mahkum ediyor. Bu durumda iki kesim —ya da kutup— arasında rekabetten doğan gerilim toplum hayatına, siyasete ve ideolojik tavırlara yansıyor. Burda söz konusu olan, emek sömürüsünün getirisine el koyma bağlamında zıtların birliğidir. Bunun içindir ki, büyük sermaye ne kadar özgür-

lükçü, demokrat, ilerici, vb. olabilirse, "yeşil" sermaye o kadar özgürlük düşmanı, yalancı demokrat (takiyyeci), gerici, vb.'dir. Ya da tersi.

Zıtların birliği Türkiye'nin siyasal/toplumsal düşünce âleminde genellikle iyi algılanamamış, geleneksel pozitivist değerlendirmeler bazında ilerici/gerici çelişkisi ve çatışması gibi görülmüş ve zaman zaman sözgelimi İdris Küçükömer gibi kelimelerin iyi anlamında orijinal düşünceleri, kimilerine sağını solunu şaşırtan ünlü "paradoks"a sürüklemiştir. Bugün bu "paradoks" —solun sağda, sağın solda görünmesi— kimi sermaye muhabbi (küreselleşmeci, 2.Cumhuriyetçi, vb...) mahfillerin zihinlerinde ve dillerinde geçer akçeye çevrilirken, "paradoks"a vaktiyle olmadık sertlikte dile getirilen tepkiler de kimi sol mahfillerde yeniden "ilerici/gerici" çelişkisi düzleminde tedavüle sokulmaktadır.

"İlerici" ya da "gerici", "laik" ya da "şeriatçı", görünüşte ne olurlarsa olsunlar temelde çalışan halkın karşısında aynı paranın iki yüzüdür.

Burjuva cumhuriyete soldan olsun, sağdan olsun sahip çıkılarak gelecek perspektifine zar atmakla bir yere varılamayacağı yıllardır görülüyor. Her zar sermayeye düşüş çıkıyor; ama o da bunun hayrını göremiyor: süregelen kriz hallerinden ne yapsa başını alamıyor. Çıkış yolu, 70 milyonluk ülkenin geniş ve derin emekçi potansiyelini harekete geçirecek sınıf mücadelesinde ve onu tetikleyip hedefe yönlendirecek bağımsız sınıf siyasetindedir. Bu başarıldığı oranda laikliğin de, laiklik karşıtlığının da ipliği pazara çıkacaktır.

1) Fransa Kralı Dördüncü Henri, Kral olana kadar Protestanlığa yakın durmuş bir yüksek hanedan soylusuydu. 1572 yılında Katolikler Aziz Bartolomeus Yortusu katliamında on binlerce protestanı bıçtılar. Önderlerinin hemen hepsi öldürüldü. 1589 yılında Henri, bir önceki Kral erkek varis bırakmadan ölünce tahta geçti. Birkaç yıl sonra da, katliamın şoku Fransa'da ve bütün Avrupa'da daha geçmeden, ülke hâlâ Katolik-Protestan çatışmalarıyla çalkalanırken, Protestanlık dönüp Katolik oldu. Bu olay ülkede "Protestan (sapkın) Kral"a itiraz sorununu çözerek mezhep çatışmasını yumuşatma eğilimlerini güçlendirdi. Protestanlığa ve Protestanlara meşruiyet ve birtakım özgürlükler tanıdı.

2) Bütün 19. y.y. boyunca ve 20. y.y.'da Fransa'da Kilisenin özellikle eğitim alanında yerinin bir "sorun" olmayı sürdürmüş olması, laikliğin bu en "köktenci" türünün dahi ne olduğunu gösterir. Bir başka örnek de, 2. Dünya Savaşı erresinde İtalya'nın, faşizmin altedilmesinde başı çeken komünistlerin elinden "kurtarılıp" NATO'ya emanet edilmesinde Katolik Kilisesi'nin üstlendiği siyasal işlevdir.

3) Ceza Yasası'nın ünlü 163. Maddesinin kalkmış olmasının bir türlü hazmedemeyenler, sözgelimi Anayasa Mahkemesinin önceki başkanlarından biri bundan on yıl önce bakın ne diyordu: "163, dinlere saygıyı sağlayan Maddeydi." (Yekta Güngör Özden, *TYS Edebiyat Dergisi*, sayı 3, Ocak 1994.)

4) Bununla ilgili olarak, bakınız: Bülent Tanör, *Kuruluş Üzerine On Konferans*, Cumhuriyet Yayınları 1997. S. 44-46.

5) 29 Ekim 1923. Fransız yazar M. Pernot'ya demeç. Alıntılar için, bakınız: *Atatürk'te Konular Ansiklopedisi*, Yapı Kredi Yayınları, s. 188-193.

Venezuela'da Bolivarcı devrim

"Dünya çapında bir kavga"

Zeki Yavuz —

"Bir halk çoğunluğu son derece adaletsiz bir dünyaya karşı, sınıfsal aidiyet ya da deri rengine göre değişmeyen, eşit haklar için mücadele ediyor."

Venezuela'ya 6 milyar dolara mal olan lokavt ve grev eyleminin ardından, Mart ortasında ülkede petrol üretimi günde 3 milyon varille eski düzeyine yaklaştı. Başkañ Chavez kilit petrol sektöründeki kamu şirketi PDVSA'da üretimi sabote eden bir kaç bin yönetici ve çalışanı işten çıkardı. Eylem liderlerinden ve 11 nisan darbesinin yöneticilerinden CTV lideri Ortega, üç hafta gizlendikten sonra Kosta Rika büyükelçiliğine sığınarak iltica talebinde bulundu (darbe ardından Başkan olmaya kalkan işveren örgütü Fedecamaras lideri Carmona da Kolombiya'ya iltica etmişti). Eylemin yöneticileri hakkında 20 yıl hapis istemiyle dava açan Chavez yönetimi diğer liderlerden Fedecamaras'ın yeni lideri Fernandez'i uzun süre göz hapsinde tuttu. Ancak muhalefete yakın duran yargı, Fernandez ve tutuklanma kararı çıkan 7 PDVSA yöneticisi hakkındaki işlemi şimdilik durdurdu. ABD'nin Irak savaşı nedeniyle istikrarlı petrol üretimine ihtiyaç duyduğu Venezuela'yı geçici olarak bir kenara bırakması, Chavez'e iktidarı pekiştirme, Nisan 2002 darbesi sonrasında alamadığı önlemleri alma fırsatı verdiğini gösteriyor.

Chavez ve Bolivarcı devrimin ana güvencesi — ordu içindeki etkinliği ve kimi kilit noktaları tutmasından çok — yoksul halkın örgütlü, kitlesel desteği. 11 Nisan darbesi bunu kanıtladı. Destek en somut ifadesini Bolivar Çevreleri'nde (circulos bolivarianos) buluyor. Ülkenin 1999 yılında ezici çoğunlukla kabul edilen demokratik ve katılımcı anayasasına dayanan, adını bağımsızlık lideri Simon Bolivar'dan (Kızılçık'ın 14. sayısında tanıtılmıştı) alan bu mahalle komiteleri tercihan 7-11 kişiden oluşuyor. Her biri ayrı bir isimle anılıyor: Üyelik için tek koşul, Bolivar'ın ideallerini paylaşmak. Devlet başkanının doğal başkan olduğu yapıda, seçimle belirlenen 1. ve 2. koordinatörler, belediye ve ülke koordinatörleri alınan kararları yerel yönetim, parlamento vb. kademelerine taşıyabiliyor. Çevreler, haftada bir ortak sorunları (sağlık, güvenlik, eğitim, ulaşım, sokak bakımı, kent temizliği, terkedilen çocuklar, hava kirliliği, adalet, vb.) ele alıyor, çözüm üretmeye (ör. gıda temini, derslik yap-tırma) çalışıyor, ya da anayasayı öğreniyor. Chavez

darbe girişimi sırasında tutuklandığında Bolivar çevreleri sokağa dökülerek darbeyi yenilgiye uğratmıştı. Tabandan gelen, daha çok yoksul ve işçilerden oluşan çevrelerin, Chavez tarafından başlatıldıkları 2001 başlarından bu yana hızla artan sayıları 70 bini buldu. Küba'daki Devrim Koruma Komiteleri'ne benzetilen çevrelerde bir milyon kadar Venezuelalının örgütlendiği tahmin ediliyor. Bolivar Çevreleri'ni her devrimde olduğu gibi halk iktidarının organlarının yaratılması olarak görenler de var.

Alman *Junge Welt* gazetesinde 21 Aralık 2002'de (Chavez'in muhallifleriyle kavgası sürerken) Dario Azzellini'nin, Bolivarcı Çevreler'in ulusal koordinatörü Rodrigo Chavez ile Bolivarcı devrimin perspektifleri üzerine bir söyleşisi yayınlandı. Chavez, Türkiye'de solun ve Kızılçık'ın yakından izlediği gelişmelerde akıllara gelen bir çok soruyu yanıtlıyor:

JW: *Venezuela muhalefeti ay başından beri bir kez daha Chavez hükümetini grev ve gösterilerle baskı altına almaya çalışıyor [iki ay süren ve Şubat başında başarısızlıkla sonuçlanan "grev", ç.n.j.]. Hükümet cephesinin kitlesel seferberliğine karşı işveren örgütüyle sendika konfederasyonu CTV yeni seçim talebinde ısrarlı. Arkalarında hangi sosyal güçler var?*

RC: Venezuela'da dışlanmışların sayısı çok fazla. Ülke çok zengin olmasına karşın çok küçük ekonomik ve politik gruplarca yönetildi. Sisteme Kilise ile partilere bağlanmış sendikalar da dahildi. Kurumlara ve örgütlere çöreklenip, orta ve üst katmanlar için müreffeh bir ülke tablosu çizdiler. Bu tablonun ardında ise iyice yoksullaşmış bir halk ve hakların bile yozlaşarak metalaştığı bir ülke vardı. İstatistiklerin de gösterdiği gibi son on beş yılda sağlık, eğitim, konut durumu, gerçek ücretler, sosyal haklar, vb. hep kötüye gitti. Sonunda dışlanmışlar bir bilinçlenme sürecine girdi ve Hugo Chavez Frias'ı başkanlık koltuğuna taşıdı.

Böylece soyup soğana çevrilmiş, fakirleşmiş devletin yeniden inşası, halkın kendine güveninin geri gelmesi, "yurttaş olma"nın saygı görmesi, hukuk devleti ve sosyal adaletin kurulması, kamu

kaynaklarının yalnız seçkinler yerine tüm halkın yararına dağıtılması süreci başladı. Bolivarcı devrim diye buna diyoruz.

Elbette bu, "demokrasi"leri sırasında ülkenin 400 milyar dolarını hortumlayanların, başlıca devlet işletmelerini çökerten ve özelleştirenlerin hoşuna gitmedi. Yeni bir devlet kuruluşunun temelinde artık yönlendirilemeyen, bilinçli ve kendine güvenli insanlar var ve oligarşiye bu da ters geliyor. Onun için Bolivarcı sürece saldırmaya başlıyor ve sanki evvelce hiç sınıflar ve yoksulluk yokmuş, her şey güllük gülistanlıkmış gibi davranıyorlar. Onlara göre, gelişen bir Venezuela birdenbire felakete uğradı. Biri hariç tüm televizyon ve radyolar, tüm günlük gazeteler bu tabloyu kafalara nakşetmeye çalışıyorlar. Hem de günde 24 saat.

Muhalefet giderek keskinleşti ve işi sonunda 11 Nisan 2002 tarihindeki darbeye kadar götürdü. Üstelik Başkan tutuklanmış ve ülke dışına götürülmesi hesaplanmışken, muhalefetin elindeki yargıya göre, bu darbe bile değildi. Elli kişi öldü. 4000 kişi darbecilerce tutuklandı ve Şili'de "ölüm kervanı" denen uygulama başladı. Neyse ki sonunda halk 48 saatten az bir sürede darbeyi akamete uğrattı. Ama bu arada birçok muhalif de makamlarına geri döndü. Zaten hukuk devletin gereği de bu.

Ne var ki, muhalefet yenilgiden sonra da darbeyi çizgisini sürdürdü. Grevler bunun bir göstergesi. Yaralı bir hayvanın tepkileri. Muhalefet, medya ile yürüttüğü yoğun kampanyaya karşın ülkeyi Chavez'in gitmesi gerektiğine ikna edemedi. O nedenle greve kalkıştılar. Ama ülkeyi, hatta petrol sektörünü bile düşündükleri gibi felç edemediklerinden grev başarısız oldu. Bu sefer de çatışmayı sokağa taşıdılar ve vargüçleriyle yoz bir elit tarafından yönetilen devletin petrol şirketinin tesislerinde harekete geçtiler. Yaklaşık 1000 kişi PDVSA'yı dünyanın en verimsiz petrol şirketi yapmayı becerdi. Dünyada sahibine —burada Venezuela halkına— böyle az getirisi olan başka bir petrol şirketi yok.

500 yıldır bunlarla mücadele ediyoruz: Bir halk çoğunluğu son derece adaletsiz bir dünyaya karşı, sınıfsal aidiyet ya da deri rengine göre değişmeyen, eşit haklar için mücadele ediyor. Bu kavga yalnız Venezuela ve Latin Amerika'nın kavgası değil, dünya çapında bir kavga. Bunu tüm dünyadaki ve Avrupa'daki sol parti ve hareketler anlamalı. Bizi eleştirebilirler. Elbette bizim de hatalarımız var. Ancak biz başka bir toplum, hak ve eşitlik temelinde bir toplumdan yanayız: herkesin doğduğu andan itibaren eşit olduğu, eğitime, beslenmeye, konuta ve sağlığa erişebildiği bir toplum.

JW: Venezuela'da aynı zamanda ikili iktidar denen bir sorun var. Bir çok makam ve kurumda süreci desteklemeyen, muhalefetten kişiler bulun-

yor. Çoğu kez tabanın süreci hükümetin yapacağından, yapabileceğinden daha fazla radikalleştirildiği görüntüsü doğuyor...

RC: Biz seçimlere katıldık, seçkinlerin, imtiyazlıların kurallarına uyduk ve kazandık. Şimdi hükümet bizde. Ama kurumların yapısı doğal olarak devrimci, Bolivarcı bir süreçten başka çıkarlara hizmet ediyor. Gene de yeni Bolivarcı anayasa ile işçi haklarına saygı göstermeye karar verdik. Belirli yerdekilerin çoğu eski klientelist sistem ve parti bağlarıyla o mevkilere geldiler. Bu durumda sürecimizde toplumsal örgütlere çok daha büyük iş düşüyor. Daha geniş kesimlere para dağıtılması, merkeziyetçi politikadan uzaklaşılması için kurumlara onlar baskı yapacak. Bir bakan her konuda mutabık olsa da kurumların çalışmaması uygulamayı güçleştiriyor. Engelleme iktidarına, sürecin bloke edilmesine karşı toplumsal örgütlerin temel bir rolü var. Onlar Bolivar devriminin öncü gücü. Politikacılar alan açabilir, ancak alanı doldurmak halkın işi. Bu yüzden muhalefetin başlıca iki hedefi, Hugo Chavez'i bertaraf etmek ve toplumsal örgütleri dağıtmaktı. Bu çatışmada Bolivar çevrelerinin özel bir ağırlığı oldu. Çevrelerde halkın %9'u örgütlü. Bu hareket darbecilerin "ölüm kervanı"nın önünü kesti.

Çevrelerde yalnız olabildiğince çok insanı örgütlemeye çalışmıyoruz, nitel bir çalışma da yapıyoruz. Yani insanları oyuncu olmaları için eğitiyoruz. Hepsinin kendi bölgelerinde yönetimin dikkate alacağı karar süreçlerine katılmalarını amaçlıyoruz. Bolivarcı anayasa bunu öngörüyor. 80 maddesi toplumsal örgütlerin, tek tek yurttaşların ve örgütlü topluluğun ortak yaşama, kamu yönetimine, kamu bütçelerine katılımını düzenliyor.

JW: Venezuela'da tabanın hiç kabullene-meyeceği olaylar oluyor. Mesela bir grup askerin üniformayla bir meydana toplanabilmesi ve bir hafta boyunca hükümetin düşürülmesini istemesi.

Bu Venezuela'daki "özgürlükler" için olabilir, ama dünyada bir örneği yok. Devlet neden müdahale etmiyor?

RC: Bunu uluslararası bağlamda değerlendirmek lazım. ABD'nin büyük ağırlığı var. Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) ya da Birleşmiş Milletlerin kime hizmet ettiği kimse için sır değil. Dünyanın hiç bir yerinde darbe nedeniyle hapse atılması gereken askerlerin açık bir meydanda günlerce kadın ve çocukların arkasına saklanması izin verilmez. ABD'de Bush herhalde asla bir generalin meydana çıkıp kendisine "deli" diye sövmesine ve devrilmesini istemesine izin vermez. Fakat gayet iyi biliyoruz ki, müdahalemiz hemen Venezuela'ya karşı önlemler için bahane olacak. Sürekli Venezuela'ya karşı girişim için gerekçe oluşturmaya çalışıyorlar. Burası dünyanın en geniş basın özgürlüğü olan ülkesi olsa gerek, ama Uluslararası Basın Birliği'nin izlemesi altında. Bir gazeteye dokunsaydık ne olurdu kimbilir? Halbuki daha önce bu ülkede hükümeti eleştiren gazete kapatmak ya da gazeteci tutuklamak gayet olağandı. Bir medya sirkisi ülkenin elinden yasal önlem olanağını alıyor. Ama süreç aşama aşama ilerliyor.

Uluslararası düzeyde medya gücünü kırmak önemli. 11. Sao Paulo Forumu'nda, örneğin Aralık başında And Forumundaki tüm sol örgüt ve partiler Venezuela'yı izlediği yolda desteklemeye karar verdiler. Bu çok önemli, zira darbeler çok güçlü. Arkalarında eski başkan, katil Carlos Andres Perez de var. Protestoların [1989'da IMF tasarruf programına karşı çıkan isyan, ç.n.] bastırılması sırasında sayısı binleri aşan ölümlerden sorumlu, hatta onu dava eden bir avukat da bertaraf edildi. Sonra Gustavo Cisneros var. Venezuela'da bir çok TV kanalının ve bir cep telefonu şirketinin ana sermayedarı ve mültimilyarder. İşte Bush da dahil politikaya boyun eğdiren paranın gücü.

JW: Neden kendi büyük medya ve iletişim yapılarınızı kurmaya daha fazla ağırlık vermiyorsunuz?

RC: Zor bir ekonomik durumla karşı karşıyayız. Devlet gelirlerinin %40'ı dış borçları ödemek için kullanılıyor. Petrol şirketindeki yoz elit hala gelirlerin büyük bir bölümünü cebine atıyor. Petrolün varili 22-23 dolar bile olunca, devlete 5 dolar kadar bir şey kalıyor.

Bu nedenle özellikle alternatif medyayı teşvik ediyoruz: yerel televizyon ve radyolar, gazeteler, bildiriler, zincirleme telefonlar, internet... Venezuela'da böyle iletişim kuruyoruz. Çünkü ne zaman televizyonu açsan, çevrendeki gerçeklikle ilgisi olmayan bir Venezuela görüyorsun. Elbette

uluslararası iletişimde büyük zaafımız var. Bu iletişim iyi yürütülmüyor. Ancak daha fazla seyahat etmeye ve Venezuela gerçeğini anlatmaya çalışıyoruz, çünkü dünyanın kilit noktalarına erişimimiz yok ve doğrudan insanlarla konuşmak zorundayız. Bir sonuç, 5 Şubat'ta beş And devletinin sol örgütlerinin Venezuela'da büyük bir kongre yapması."

JW: Latin Amerika'da sık sık ABD'nin olumsuz rolü vurgulanıyor ve Avrupa'ya güçlü umutlar bağlanıyor.

RC: Elbette ABD'nin rolü vurgulanıyor, çünkü bizi arka bahçeleri gibi görüyorlar. Ancak Avrupa'yı da azımsamıyoruz. İspanya, Venezuela'yı 300 yıl boyunca kasıp kavurdu, darbeleri de destekledi. Bunu gayet iyi biliyoruz. Fakat dünyanın da değiştiremeyeceğimiz kuralları var. O nedenle Venezuela'da çıkarları olacağı gerçeğini unutmadan farklı ülkelerle ilişki kurmamız gerekiyor.

JW: Bolivar devriminin önünde sizce nasıl bir perspektif var?

RC: Çok uzun bir süreç olduğunu biliyoruz. Ancak daha adil bir toplum kurmak ve zenginlikleri adilce dağıtabilmek için herşeyi yapacağız. Karşı taraf da, Küba'da gördüğümüz gibi, kendi hedefine varmak için herşeyi yapacak. Ama zamanın bizim yanımızda olduğuna güveniyorum.

virgül

AYLIK KİTAP ve ELEŞTİRİ DERGİSİ

Virgül dergisi yayın hayatına 1 Ekim 1997 tarihinde başladı. Bu ay 62. sayısına ulaştı. Tarihten doğa bilimleri ve teknolojiye, edebiyattan antropolojiye, felsefeden folklorla, bilimkurgu ve polisiye gibi popüler türlerden tıp ve psikiyatriye, iktisat ve siyasetten edebiyat kuramına kadar yayın dünyasının her alanı...

MEBUSAN YOKUŞU AKYOL SOKAK EVEN APARTMANI NO: 55/3 ÇİĞANGİRİ-İSTANBUL
TEL: 0212 252 42 80 • FAKS: 253 15 44 • E-POSTA: pusula@pusula.com • WEB: www.pusula.com

“Geldim, yendim, çaldım”..!

Cinayetin kokusu önümüzdeki yıllarda Londra ve Nev York müzayede salonlarında çıkacak

Hülagû Cengiz Han'ın torunuydu. Çiftvavlı Mister Bush'un askerleri Hülagû'nun torunları mıydı yoksa? Ama onlar Orta Asya göçmeni soyundan Kızılderililerin değil, Avrupa göçmeni soluk benizlilerin ahfadı.

Irak'a özgürlük, demokrasi, hukuk devleti —ve asıl ve asıl!— MEDENİYET getirmek için taa nerelerden kalkmış sefere gelmişlerdi, öyle mi? Akıldan, izandan nasi-bi olan kimse inanmadı dediklerine ve inanmamakta ne kadar haklı oldukları görüldü.

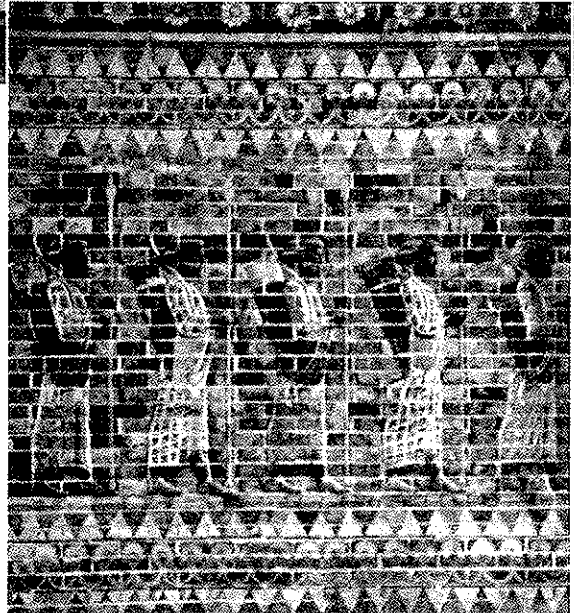
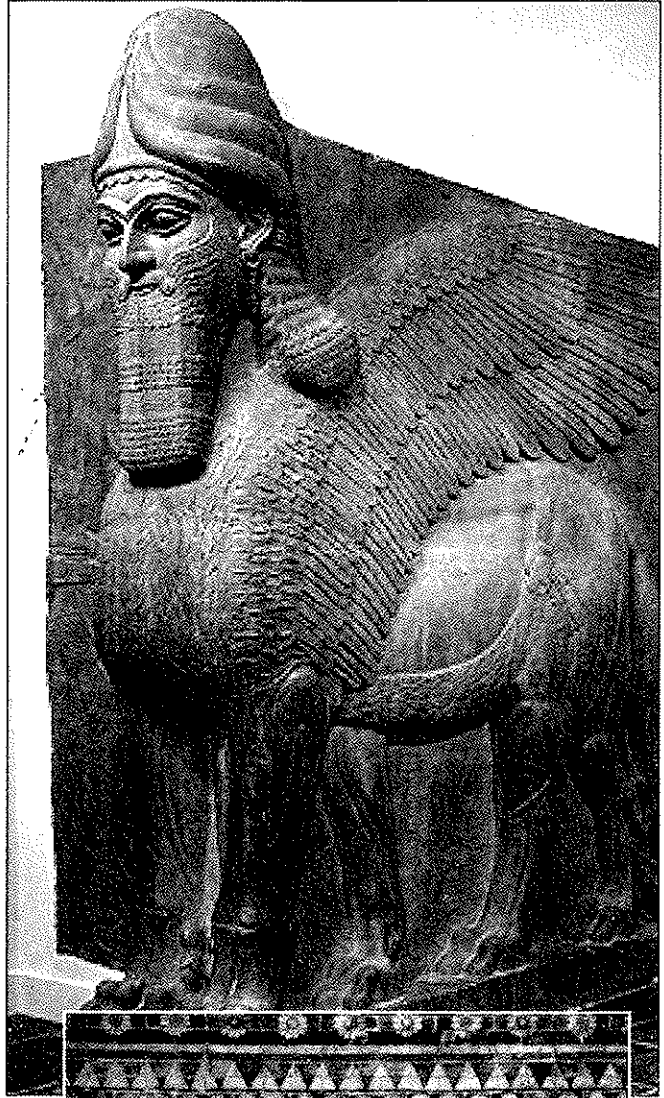
Teknoloji harikası çok “medeni” silahları, yerdeki karıncayı gözünden vuran “akıllı” füzeleri vardı. Bağdat'ı havadan yakıp yıktıkları yetmezmiş gibi, ele geçirip işgal ettikten sonra yağmaya verdiler. Bir kaç yüz çapulcu, tarih-i kadimden kalma şehir bir kere daha yaktı yıktı. Devlet binası, banka filan derken hastanelerle birlikte müzeler, kütüphaneler de talan edilip dağıtıldı. Eşi bulunmaz, eski kitaplar yakıldı, ayaklar altında paralandı, bir çoğu çalınıp götürüldü. Onlar buna seyirci kaldılar.

Soyguna ortak olduklarına hiç şüphe yok. Çalınan ve çalınırken mahvedilen onca âsârın kıymetini bilmez değiller. Bağdatta 2003 yılının Nisan ayında işlenen cinayetin kokusu önümüzdeki yıllarda Londra ve Nev York müzayede salonlarında çıkacak.

200 yıl önce Napolyon da bütün Avrupa'nın, Mısır'ın sanat ve kültür değerlerini yağmalamıştı ama böyle değil: ganimetini doğrudan yüklenip Paris'e taşımıştı. Henüz bunlar kadar medenileşmiş olmadığı için, cürmünü tarihin ayıplayan nazarlarından gizlemeyi akıl edememişti. Onlar, Doğulu/Müslüman ahalinin “yıkıcı hoyratlığı” ardına saklanmaya kalkarak yaptılar ne yaptılarsa.

İşlenen cürmün —“Amerikan Yüzyılı”na damgasını vuracak talanın— fecaatini anlatmak için, çalınan ve bir daha geri gelmemek üzere mahvedilen onca eserin çetelesini çıkarmaya hiç gerek yok. Petrol bakanlığını korudular, müzeleri, kütüphaneleri yağmalattılar.

Bunu bilmek yeter!

Değişimler arasında kendisi kalan Metin Eloğlu

Konur Ertop —

Okurundan da dikkat, özen, katkı bekliyordu

Metin Eloğlu ilk şiirini yayınladığı 1943 yılında yalnızca 16 yaşındaydı. Şiir dünyasında dikkatleri üzerine çekmesi ise 1951 yılında ilk kitabı *Düdüklü*

Tencere'nin yayınlanmasıyla gerçekleşti. O dönemde ilgi gören şaşırtıcılıkları bol bol taşıyordu bu kitap. Yergi, taşlama, alay geniş yer tutuyordu. 1940 kuşağının getirdiği yeniliklerle beslenmiş görünen yapıtta okurun şiire girmesine çok güç izni verdiği öğeler eğlenceli bir biçimde ardarda sıralanıyordu. Rahat, senli benli bir konuşma, alâbilediğine alaycı bir anlatım tutturmuştu. Tekерleme-lerden, halk şiirinden, halkın söyleyişinden yararlanmaktaydı. Sokakta, kahvehanede, meyhanede karşılaşılan söyleşi biçimiyle duyarlıklı ama gözü açılmış bir İstanbul çocuğunun dünyası yansıtılıyordu. Toplumsal bozukluklar, çelişkiler sergileniyordu.

İŞ GÜÇ SAHİPLERİ

Ben uyandım,
İlyas'ı dürttüm, o da uyandı;
Bizim sesimize Sahavet Hanım da uyandı;
Elimizi yüzümüzü yıkadık,
Sabah çişimizi ettik,
Giyindik;
Doğru işe...

Dostum İlyas;la beraber
Saat 12'ye kadar çalıştık,
Bir saat dinlendik,
Sonra 6'ya kadar yine çalıştık;
Sahavet Hanım bilmiyoruz ne yaptı...

Akşam oldu, sular karardı;
Ben 260 kuruş aldım.
İlyas da o kadar;
Sahavet Hanım 35 lira aldı.

Şiirinin toplumsal içerikli, taşlamacı yanı
Sultan Palamut ve *Odun* kitaplarında da sürdü:

Belki Ada'daki köşkü üzerine yapacak
Karısını kızanını peşkeş çekecek belki
Ayaklarına kapanacak şöylelemesine
Benim bildiğimse rüşvet teklif eder
Şölenler kadar rakı makul
Kanma sakın

Ense köküne vur bir odun
Yüzükoyun kapaklansın deyyus
İnsanımı hor gördüğü
Somunun haraca kestiği
Bağımsızlığına dış bilemediği şu toprağı öpsün.

Şiirimizde "İkinci Yeni" deneyiminin yaşandığı dönemdeki *Horozdan Korkan Oğlan*, *Türkiye'nin Adresi*, *Ayşemayşe* kitaplarında ise bu akıma özgü anlatım yollarından yararlanılır. Değişimler kullanılır. Kimi yerde anlam oldukça güç kavranır:

ÇILGAR

Oralar yazın mı hala, güpgüzel midir
Gayrı şarapsadım ben, İstanbulsadam
Kuşladıysa gözlerimi bir sakar tavan
Sensiz günlerimi çarçur etmek içindir
Ama pörsümüş, gül bitine karmış bir sarı
Siner, külçelenir ta evimde barkımda
Pelit acısından yavuz bir özlüm kiri
Yu canım usulcacık
Sen bu umudumun çılgarı
Göğü maviltir bir kırlangıç yakamaz
Balıklar depreşir suda.

Daha sonraki *Dizin*, *Yumuşak G*, *Rüzgar Ekmek* ve öteki kitaplarında başlangıç çizgisine oldukça uzak görünür. Ancak, her şeye karşın bütün bu şiirler aynı kişiliğin, sürüp giden tek bir yaşamın, dünyaya ve insana yöneltilmiş —zenginleşen, fakat başkalaşmayan— bir bakışın ürünleridir. Zaman boyunca kendini gösteren ayrılıklar arasında ozanı kendi kendisi yapan özellikler de pek çoktur. Eloğlu'nun başlangıçtaki şiiri, İstanbullu bir delikanlının yaşamını kuşatan gerçekleri yansıtıyordu. Yaşama güçlükleri, çevresini sarmış çarpıklıklar, sevi, aile ilişkileri okuru çekiyordu. Büyük-kentin yoksul semtlerine ait insancıl çizgiler canlandırılıyordu. Ozanın çocukluğunun ve ilk gençliğinin çerçevesi Üsküdar, bir şiir kahramanı gibi, zaman zaman görünümüne egemen oluyordu. Eloğlu, serüvenlerini yansıttığı insanlarla bütünleşmiş konumdaydı. Onlardan biri olarak konuşuyordu. O şiirler, o insanların yaşamından öykücükler içine yerleştirilmisti:

**Köşebaşında bizim aile efradı;
Biri kızkardeşim, öteki ninem;
Nermin fingerdeşiyordu, ninem dileniyordu...**

Şiirlerin birçoğunda toplumcu bir aydının, hatta bir ozanın çileli serüveninden, sanki bir yaşam öyküsünden izler yer alıyordu:

**Sen bir aralık demiştin ki:
Gerekirse, ben de çalışırım, demiştin;
İngilizceden tercümeler yaparım, dikiş dikerim;
El işine gitmek gücüme gitmez;
Annem bana bunların hepsini öğretti.
Benim anam da iyi kadındır, biliyorsun;
Sana kaynanalık etmez tabii.
Ama hastalıklı, efi işe varmıyor;
Bulaşık mı yıkayacaksın, tercüme mi yapacaksın;
Ortalığı mı şüpheceksin, dikiş mi diyeceksin?**

**Bir gün, beş gün değil ki bu;
Gençliğini yitirince hayattan soğuyacaksın.**

**Ben de şiir yazıyorum, biliyorsun;
Şiirlerinde barış gibi, hürriyet gibi sözler geçiyor;**

**Buna içerleyenler olacak belki,
Bu güzelim işe bir kulp takıverecekler;
Cezaevlerine düşeceğim, sen yapayalnız dışarda...**

Zamanla bütün bu somut gerçeklerin, gerçeküstüyle bütünleştiği gözlenir:

**... bizimkilere gitmiştim;
Eniştem, üvey dayım, gökkuşağım, eltisi;
Tırtıllı kuyu suyu, aşağıdakiler, vesaire...**

Düdüklü Tencere ozanının konuşma dilini kullanışı alkışlanmıştı. "Heyheylem üstümde...

Kıçımı kapıp kismetini beklesin... Buna derler katır cilvesi... Kanıma ekmek doğrama... Güzelliğin de senin olsun, paran da..." diye sereserpe konuşuyordu. Ataç, onun için, "Bir şairde aranacak değerlerin hepsi var onda: Dili seviyor, her gün kullandığımız sözlerle umulmadık şekiller kurmasını biliyor," demişti.

Ancak, dille hesaplaşırken alışılmadık deneylere de girişti. Zaman zaman, "savsak, mavilti, ipillik, öğürük..." gibi sözcükler kullandı. Dil kurallarını, "penceremizler" örneğindeki gibi yadırganacak biçimde uyguladı. Bu dönemde pek şaşırtıcı söz öbekleri kuruyordu: "Yüreksi düşlüğünde türeyen kuruğu çekirdeksiz razakı", "Yinelerin yinesinde yinecen öksürük."

Okur artık bilmeceyi andırır metinlerle karşı karşıyaydı:

**Geleceklere sevi tüter gencecikliğin yırtık bacasından
Bir çiloğlan belkilenir elinde soyunuk şimsir çomak
Ve bir hiçkızla elele koşuşurlar acabasında**

Genç Eloğlu toplum sorunlarını konu edinmiş, bu yüzden başı derde de girmişti. Şiirlerinde adalet,

eşitlik, bağımsızlık, barış, özgürlük izlekleri yer alıyordu. Fırsatçıları, çıkarıcıları, vurguncuları, karaborsacıları, ihbarcıları, din sömürücülerini kınıyordu. Sevgi izeği de toplumsal sorunla birleşmekteydi:

**Seni sevmeseydim ilkbaharı kodunsa bul gayrı
İstanbul diye bir kent yoktu ki yeryüzünde
Umut diye bir şey yoktu ki seni sevmeseydim
Hak hukuk bereket diye
Eşitlik kardeşlik hürriyet diye.**

Çağından sorumsuz, toplumsal bilinçten yoksun şiiri kınayan ozan zamanla şiiri bir savaşım aracı olarak kullanmaktan uzaklaşmış gibiydi.

Şiir de güç çağ da güç

diyor, ancak şiirin derdini yüklenmiş görünüyor:

**Sarılmış kalem-kağıda
Yazıyor ha yazıyor
Kimi yerde
İnadına okunaksız yazıyor**

En kargacık buncacığı yazmalı artık

Artık aramalarla zenginleşmiş bir anlatımın sahibiydi. Okurundan da dikkat, özen, katkı bekliyordu. Başlangıçta örneğin doğayı yalın çizgilerle apaçık canlandırmıştı:

**Baktım ki tabiatla yalan yok
Çiçek açarsa meyve veriyor
Irmak gibiye denize akacak
Dağsa ovaların çok yükseğinde
Kuzuysa kurttan iyi
Taşa havadan ağır
Balıkta suda soluyacak
Domuz bile yavrusunu emzirecek
Saçılan her tohum filizleniyor
Yonca oluyor, buğday oluyor zamanla
Baktım ki tabiatla yalan yok.**

Yalansız, düzenli doğa ozanın son şiirlerinde karışıklık içindeydi:

**Almı morunu bohçalayıp
Saksıdan tüyen çiçek
Yalınayak başı kabak
Denize indi
Bitişikteki kuşlarla
Tuhaf şeyler oluyor.**

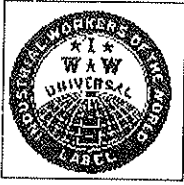
Çevresindeki uzlaşmazlığı, çelişkileri artık böyle sergiliyordu. Seviyi, sevinci, acıyı, insan hallerini, özlenen dünyayı sezdirerek, düşündürerek, neredeyse Alevi/Bektaşî şiirinin şaşırtıcı şathiyeleri gibi anlatıyordu:

**Bu çiçekler ağarmamış teyzesi,
Su sulanmamış amcası kökler havada
Nar kabuksuz ayvanın çekirdeği yok
Haminnesi
İnsana binmiş bir azgın düve
Buralar neresi dayı?**

İnter net te KIZILCIK turu

Geçtiğimiz aylar savaşın iç karartıcı havası kadar, tüm dünyada savaş karşıtı hareketliliğin yükselişine de sahne oldu. ABD'de yayınlanan-haftalık Workers World (İşçinin Dünyası) gazetesi editörü Griswold, yeni savaş karşıtı hareketin hakim sınıfları da şaşırtan gelişme hızında ve özellikle ABD'de büyük kentler dışındaki beklenmedik hareketlilikte, zamanında Pentagon'un geliştirdiği internetin oynadığı rolü vurguluyor. Artık emekçiler, öğrenciler, bilgisayarları olmasa da bu teknolojiyi okullardan, kütüphanelerden, internet kahvelerinden kullanabiliyor. İnternet, hem iletişimde sağladığı hız ve ucuzlukla kitlesel hareketlerin örgütlenmesini kolaylaştırıyor, hem de tekeli medyanın kontrolü dışında haber ve görüşlere erişilebilmesine olanak tanınmasıyla sistemin kalıplarını zorluyor. Griswold, kapitalizmin keskinleşen çelişkileriyle giderek barbarlaştığı günümüzde Gutenberg'in matbaasıyla karşılaştırdığı internetin olumlu potansiyeline dikkat çekiyor. **KızılCIK** turu, işçi hareketi ve savaş karşıtlığının iki rengini yansıtan siteyle sürüyor:

www.iww.org
(Industrial Workers of the World, ABD -İngilizce)
IWW, ya da Dünya Sanayi İş-

çileri, ABD'de 1905 yılında aralarında "Big Bill" Haywood, Eugene Debs ve Mother Mary Jones gibi bir grup maden işçisi, sosyalist ve anarşist tarafından militan bir sınıf mücadelesi örgütü olarak kuruldu. Amerikan İş Federasyonu'nun (AFL) sendikal anlayışına karşı ırk, cins, vasıf, iş kolu, ülke ayrımı gözetmeksizin tek büyük sendikayı ("One Big Union") savunan IWW, kısa sürede tüm ülkede bir çok şanlı grev yönetti, konuşma özgürlüğü için on binlerce kişilik gösteriler düzenledi. "Doğrudan eylem"i, savunan, içinden 1915'de kurşuna dizilen Joe Hill gibi militanların çıktığı hareketin desteklediği Sosyalist Parti adayı Debs, 1912 başkanlık seçimlerinde 900 bin oy aldı. Bir yandan IWW yüzlerce işçinin can verdiği büyük sınıf mücadeleleri içinde yer alırken, sosyalistler de 1917 belediye seçimlerinde New York'da %22, Chicago'da %35 gibi oy oranlarına ulaştı. IWW ve Sosyalist Parti, şiddetle karşı çıktıkları (hatta Alman ajanı olmakla suçlandıkları) Birinci Dünya Savaşı'nın ardından 1920'lerden itibaren etkinliğini yitirdi.

Bugün de işçi ve savaş karşıtı

hareket içinde yer alan, "adil ücret" yerine ücret sisteminin de, kapitalizmin de bertaraf edilmesini savunan IWW'nun sitesinde "kültür" (culture) başlığı altında örgütün tarihçesine, resmi belgelere (ör. Ocak 2002 tüzüğü), biyografilere ve hakkında çıkan yazılara, kitap tanıtımlarına ulaşılabilir. "Sendika" (union) ve "branş" (branches) başlıklarından IWW bölümleri hakkında bilgiye, ABD'deki ve bazı uluslararası şubelerine (ör. İngiltere, Kanada, Avustralya) erişilebilir. "Haberler" (news) başlığı altında, media.iww.org'da internetteki işçi haberleri, görüşler, radyo ve video yayınları, ayrıca yılda 10 kez basılan "Industrial Worker" ile "Bread&Roses" (Ekmek ve Güller -İngiltere), "Direct Action" (Doğrudan Eylem- Avustralya) adlı IWW yayın organları, bunların nasıl dağıtılacağı, işçilerle ilgili çok sayıda tartışma grubu, kapitalizm karşıtı, grev ve boykot siteleri bulunabilir. Siteden IWW üyeleri aidatlarını ödeyip, çeşitli formlara erişebilirken, yeni başvurular girilebiliyor, gerekli belge ve bilgilere (ör. çalışma mevzuatı) erişilebiliyor, ayrıca rozet, müzik CD'leri, kitap, vb. ısmarlanabiliyor. İşçi şarkıları ve marşları bölümü, sınıf mücadelesi verenleri koruma, endüstriyel sınıflandırma komiteleri, teknik destek bölümü, benzer sitelerin dolaşılacağı webring diğer dikkat çekici bölümler.

www.savaskarsitlari.org
(Savaş Karşıtları Sitesi)

"Tüm vicdani retçilerin, antimilitaristlerin sitesi", savaş karşıtı her türlü belge, haber, resim, duyuruyu yayınlayan, arşivleyen dinamik bir site. Ana sayfada güncel haberler, yazılar, eylem duyuruları var. Site'nin özelliği, bir çok alanda geniş arşive sahip olması ve bu alanların seçmeli olarak taranabilmesi. Örneğin, Nisan sonunda gündem arşivinde 1000 kadar, basın arşivinde 10.000'den fazla, "sizden gelenler" köşesinde 1300, vicdani red bölümünde 60 kadar belge var. Yazılarla ilgili "söyleyecek sözü olanlara" görüş yazma, ilgili yazıları görme gibi olanaklar verilmiş. "Yurdum insanı" (100'den fazla) bölümünde Türkiye'deki "militarist kültür"ü yansıtan, kimi kara mizah olacak ("karageyik" adlı bir mizah köşesi de var) haberler, "Bağdat günlüğü"nde canlı kalkanların haberleri yer almış. Sitede "Mehmedin Kitabı", "Vicdani Ret Dosyası" (İzmirli Savaş Karşıtları), "TSK'nın modernizasyon programının bir değerlendirmesi" gibi ilginç belgeler ve karikatürler de bulunuyor.

Sitede 40 kadar muhalif site tanıtılarak bir zincir oluşturulmuş. "A-infos" adlı çok dilli anarşist haber servisine erişilebiliyor. Savaş karşıtlarına erişmek isteyenler için sitede e-mail adresleri verilmiş.

“**Girsek de kaybedeceğiz, girmesek de...**

Öyle ya, bizim tuzumuz kuru, “sorumluluk” mevkiinde değiliz, elimizi taşın altına koymuyoruz, dünyanın gidişatı hakkında fikir sahibi değiliz, “süreci” gereğince okuyamıyoruz.

Bizim için “hayır” demek kolay.

Öyle mi?

Çok şükür hem dünyanın gidişatı hakkında fikir sahibiyiz, hem süreci okuyabiliyoruz, hem de sırtımızda “insan sorumluluğu” taşıyoruz.

Biz üstelik, herkesin görmediğini, bazılarının görmek istemediğini de görüyoruz:

İstanbul Zirvesi’nde oluşan görece barış havasının ABD’nin “yaratıcı katkıları”yla nasıl dağıldığını, Irak meselesini Saddam’ın şahsında odaklayarak “aradan sıyrılmaya çalışan” Ortadoğu ülkelerinin tehdit karşısında nasıl yüzgeri ettiklerini, ABD’nin “çözüm” diye bir derdi olmadığını ve Irak’ı vurmaktan başka bir seçenek tanımadığını, bütün hesaplarını Ortadoğu’ya çöreklenmek ve İsrail’le birlikte bölgede “kalıcı güç” haline gelmek üzerine kurduğunu...

Bunları görüyor, anlıyoruz.

Irak’a demokrasi götüreceklermiş.

Demokrasiyi “işgal”le, sivilleri öldürerek götürecekler.

Ülkenin başına da “geçici dönem içinde” Amerikalı bir general eskisi oturtacaklar, eyalet valisi gibi.

Böylece Çevik Bir’in rüyası gerçekleşecek. “Amerika’yla komşu olma şansını” ele geçireceğiz.

Çin uyandı, Rusya uyandı, Avrupa uyandı, Castro uyandı, Oliver Stone uyandı ve “Amerika’nın terörü bahane ederek dünyayı yeni bir kolonyel sürece sokmaya çalıştığını” gördü, ama Türkiye Büyük Millet Meclisi’ni “A planı”nın faziletlerine inandırmaya çalışan “Pax Americana” muhibleri görmedi, görmüyor.

Türkiye Amerika’nın yanında yer

almazsa zarara uğrarmış.

Uğrayalım.

Yalnız kalır, bedel ödermişiz.

Yalnız kalalım ve bedel ödeyelim.

Zaten ödemiyor muyuz?

Halihazırda idrak ettiğimiz ekonomik kriz, terör, ülkenin onyıllarına mal olan faili meçhul cinayetler, IMF kıskacı ödenmiş bedeller değil mi?

Düne kadar, “A planını kabul etmezseniz, B planını uygulayınız ve sizi dışarıda bırakırız” diyorlardı ve “tehdit” skalasına IMF kredilerini de dahil ediyorlardı.

Şimdi “açık tehdit” modundalar:

“Kuzey Irak’ta canınızı sıkacak tatsız gelişmeler olabilir...”

Madem öyle, o zaman B planını uygulayınlar.

Kesmediyse C planını, D planını...

Çölü tanklarla geçsinler, ordularını Basra’dan, Dahrhan’dan Irak’a soksunlar, Bağdat varoşlarında “korakor” meydan muharebesi yapsınlar ve biraz ölsünler.

İyi ama Türkiye Amerika’nın stratejik ortağı...

Olabilir.

Fransa da Amerika’nın stratejik ortağı...

Almanya da...

Rusya bile, “Avrasya’nın geleceği” konusunda artık Amerika’nın stratejik ortağı...

Stratejik ortaklık sadece tek yanlı çıkar sözkonusu olduğunda değil, siyasi ve ekonomik konularda da hatırlanmalıdır.

Askeri konularda stratejik ortaklığı hatırlayan Amerika, neden aynı duyarlılığı diğer alanlarda göstermedi, göstermiyor?

İki kere iki dört:

Türkiye savaşa girse de kaybedecek, girmese de...

Hiç değilse onurumuzla kaybedelim ve “bedelleri” usulca ödeyelim. ”

Mehmet E. Yavuz

Yeni Şafak, 25 Şubat 2003

Gerçek bir halk devrimiydi, emperyalistler yıktı Macaristan Konseyler Cumhuriyeti

I.Dünya Savaşı'nın sonunda ateşkesten hemen önce Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Macaristan kanadında sokak ve fabrika gösterileri yaygındı, sosyal demokratlar kitleleri yatıştırmaya çalışıp Monarşi'yle uzlaşma ararken, kendilerini anti-militarist ve sosyalist devrimci diye tanımlayanlarla 1917 Ekim Devrimi'nden sonra Rusya'dan dönen savaş esirleri eylemin politikleşmiş gruplarıydı. 31 Ekim'de halk başkentten cepheye gidecek asker treninin kalkışını engelledi, vagonlardaki askerler onlara katıldı, hükümet binaları ve posta idaresi işgal edildi. Aynı gün İmparator Karl, Radikal Parti başkanı Karoly'nin başkanlığında kurulmuş olan Ulusal Konsey'e hükümeti kurma görevini verdi. 10 gün sonra ateşkes imzalandı. 16 Kasım'da Avusturya-Macaristan ikili monarşisinde Macaristan Cumhuriyeti ilan etti. Halkın talepleri hükümetin ufkunun ötesindeydi: İktidarın işçilerce alınması, büyük mülkiyetin fabrika ve tesislerinin millileştirilmesi, feodal toprakların köylüye dağıtılması, cepheden dönen askerlere iş verilmesi, ilh. 24 Kasım'da Komünist Partisi kuruldu. Yöneticileri arasında Lenin'in yakın çevresinden Béla Kun da bulunuyordu.

700 bin üyeli sendikal hareketi kontrol eden sosyal demokratlar zayıflarken, komünistler güçleniyordu. 1919 Şubat ortasında toprak reformu yasası çıkartılarak mülkiyet 710 dönümle sınırlandı ama yasa uygulanamadı.

Dışarıda ise, galip İtilaf (Antant) devletleri, Rusya'dan sonra Macaristan'ın da sosyalizme kaymasından kaygılanıyorlardı. Fransız general Foch, Romanya-Macaristan arasında bir tarafsız bölge oluşturulmasını önererek Romen ordusuna imkan açtı. 20 Mart'ta Paris Barış Konferansı'nda bu karar C. Başkanı Karoly'ye tebliğ edilince, sosyal demokratlar ile komünistler birleşip, yeni bir hükümet kurdular. 21 Mart'ta yeni

hükümet Macaristan'ın burjuva Demokratik Halk Cumhuriyeti olmaktan çıkıp, proleter Konseyler Cumhuriyeti'ne dönüştüğünü ilan etti. Dünyanın ikinci sovyetler (konseyler) rejimiydi bu. KP lideri Béla Kün Dışişleri Komiserliği'ni üstlendi.

Alınan önlemler özetle şunlardı:

* Macar Kızıl Ordu'su ve jandarma yerine Kızıl Muhafızlar örgütlendi.

* Konseyler yerel yürütme organları kabul edilirken, Ulusal Konseyler Meclisi yasamayı üstlendi. 7 Nisan'da referandum niteliğindeki seçimlere gidildi. 18 yaşını dolduran herkese oy hakkı tanındı ve sonuçlar rejimin halkca desteklendiğini gösterdi.

*20 den fazla işçi çalıştıran işletmeler millileştirildi, yönetimin amaçlı işçi kurulları seçildi. Bankalar devletleştirildi.

* 143 dönümden fazla olan topraklara (10 milyon dönüm) el konularak kollektif çiftlikler oluşturuldu. Ama toprakların küçük üreticiye dağıtılmaması sonradan karşı-devrimin en büyük dayanaklarından birisi oldu.

* Ekonomik abluka nedeniyle doğan sıkıntıyı ve karaborsayı devlet dükkân ve depolara el koyarak azaltma yoluna gitti.

* İlk ve orta öğrenim kilisenin elinden alındı, eğitim eşitliği sağlandı.

* Aralarında Lukacs (Eğitim Komiseri), Béla Bartok, Jenő Varga, Zoltan Kodali gibi kimse-lerin de bulunduğu tanınmış sanat

ve bilim insanları aktif görevler aldılar.

Üç emperyalist devletin sosyalist Rusya'ya askeri müdahalesi sonuçsuz kalmıştı, ama devrimin Batı'ya yayılmasına göz yummaya hiç niyetleri yoktu. 24 Mart'ta Béla Kun'un Paris'e bir iyi niyet mesajı ileterek, görüşme önermesi sonuçsuz kaldı, 16 Nisan'da Romen orduları doğudan, 23 Nisan'da Çekoslovak'lar kuzeyden ülkeye girdiler. Dört yıl savaştan bitip düşmüş, ekonomisi yıkılmış ve biricik müttefiki sosyalist Rusya ile arası düşman güçlerle ayrılmış, hiç bir yerden yardım almayan Macaristan, Antant'ın saldırttığı ordulara karşı yiğitçe karşı koydu. Rusya Romenler'e durmalarını ihtar edince, Budapeşte'ye 100 km. uzaklıkta durdular.

İçte karşı-devrimci güçler harekete geçti bu sırada, Fransız işgali altındaki Güney Macaristan'da geçici hükümet ilan ettiler, Haziran'da Tuğamiral Horthy kumandasında bir ordu kurdular. Haziran'da Macar Kızıl Ordusu kuzeyde Çek'leri geri püskürttü, hatta Slovakya Konseyler Cumhuriyeti ilan edildi. Bu başarı karşısında telaşlanan Fransa başbakanı Clamenceau, Macar ordusu kuzeyden çekilirse, Romen ordusunun da işgal ettiği bölgeyi boşaltacağını söyledi. Konseyler bu teklifi kabul etti. Bu karar, rejimi eski sınırların korunması amacıyla savunman solcu olmayan kesimleri hoşnutsuz ettiği gibi, gönüllü kuruluş olan Kızıl Ordu'da kopmalara yol açtı. Romen ordusu da geri çekilmedi. Béla Kun ve Yönetim Konseyi 1 Ağustos'ta istifa ederek hükümeti sendika liderlerine devretti. Romen ordusu 3 Ağustos'ta başkente girdi.

Böylece 133 gün süren Macaristan sovyetleri dönemi sona eriyordu. Çok geçmeden, Avrupa'nın ilk faşist karakterli rejimi (faşizmin isim babası İtalyan faşistleri bile iktidara gelmeden önce) Macaristan'da kurulmuş olacak ve başında Horti yer alacaktı.